សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និង វិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច

University Royale de Droit et des Sciences Economies

Royal University of Law and Economics

សារណាបញ្ចប់ការសិក្សា

ស្ថាប័នដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្មក្រៅ ប្រព័ន្ធតុលាការនៅកម្ពុជា

ស្រាវជ្រាវចាប់ពីថ្ងៃទី២៣ ខែមីនា ឆ្នាំ២០២២ ដល់ថ្ងៃទី២៣ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០២២

ស្រាវជ្រាវដោយ៖

និស្សិតឈ្មោះ កញ្ញា **សូ ឡៃនធីតា**

កញ្ញា **ឯម ប៉ុកសុភត្រា**

សាស្ត្រាចារ្យណែនាំ៖

លោកជំទាវ ប៊ួយ ធីតា

ថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រ៖ **នីតិសាស្ត្រ**

ជំនាន់៖ ២២

ឆ្នាំសិក្សា៖ ២០១៨

ឆ្នាំសរសេរសារណា៖ ២០២២

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ

យើងខ្ញុំឈ្មោះ **សូ ឡែនធីតា** និង **ឯម ម៉ុកសុភទ្រា** ជានិស្សិតឆ្នាំទី៤ ថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រផ្នែកនីតិសាស្ត្រ ជំនាន់ទី២២ នៃឆ្នាំសិក្សា ២០១៨-២០២២ នៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និង វិទ្យាសេដ្ឋកិច្ច ដែលបានធ្វើការសិក្សាស្រាវជ្រាវទៅលើប្រធានបទ **ស្ថាប័នដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្មក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការនៅកម្ពុជា** សូមគោរព និងថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅចំពោះ៖

លោកមាតា បិតា យើងខ្ញុំ ដែលបានផ្តល់កំណើតដល់យើងទាំងពីរ មើលថែចិញ្ចឹមបីបាច់ ថែរក្សានិងជួយផ្គត់ផ្គង់ ជ្រោមជ្រែង ឧបត្ថមទាំងសម្ភារៈ ពេលវេលា និងថវិកា គ្រប់បែបយ៉ាង ហើយព្រមទាំងជំរុញលើកទឹកចិត្តឲ្យយើងខ្ញុំបានសិក្សាក្រេបយកចំនេះដឹង និងក្លាយជាពលរដ្ឋល្អក្នុងសង្គម។

ទន្ទឹមនឹងនេះ យើងខ្ញុំក៏សូមថ្លែងអំណរគុណចំពោះ **លោកគ្រូ អ្នកគ្រូសាស្ត្រាចារ្យ នៃសកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច** ដែលបានចំណាយពេលវេលាដ៏មានតម្លៃ ក្នុងការជួយបង្ហាត់បង្រៀន យកចិត្តទុកដាក់ក្នុងការបង្ហាញ ណែនាំ ជួយលើកទឹកចិត្ត ត្រួសត្រាយផ្លូវ និង ផ្តល់នូវដំបូន្មានល្អៗដែលផ្តល់ជាកម្លាំងចិត្តនិងគុណប្រយោជន៍សម្រាប់។

លោកឯកឧត្តមបណ្ឌិត សាកលវិទ្យាធិការ សាកលវិទ្យាធិការរង និងសាស្ត្រាចារ្យនៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច ដែលបានខិតខំដឹកនាំ និង គ្រប់គ្រងក្នុងគោលបំណងបណ្តុះបណ្តាលធនធានមនុស្ស ដើម្បីជា សសរទ្រូងសម្រាប់អភិវឌ្ឍប្រទេសជាតិ។

លោកជំទាវ សាស្ត្រាចារ្យ ម៉ួយ ធីតា ដែលជាសាស្ត្រាចារ្យណែនាំយើងខ្ញុំក្នុងការសរសេរសារណាបញ្ចប់ការសិក្សាមួយនេះ ដែលគាត់តែងតែបានចំណាយពេលវេលាដ៏មានតម្លៃ ក្នុងការពិនិត្យ ណែនាំ កែលម្អ និងផ្តល់អនុសាសន៍ស្ថាបនាសម្រាប់ក្រុមយើងខ្ញុំតាំងពីដើមរហូតដល់បញ្ចប់ការស្រាវជ្រាវមួយនេះ។

ជាទីបញ្ចប់ យើងខ្ញុំទាំងពីរអ្នក សូមប្រសិទ្ធពរជ័យ សិរីសួស្តី វិបុលសុខ បវរមហាប្រសើរដល់លោកអ្នកមានគុណទាំងអស់ទទួលបានជោគជ័យគ្រប់ភារកិច្ច និង សុខភាពរឹងមាំទទួលទានគ្រប់ៗគ្នា ព្រមទាំងពុទ្ធពរទាំងប្រាំប្រការគឺ អាយុ វណ្ណៈ សុខៈ ពលៈ និងបដិភាណៈ កុំបីឃ្លៀងឃ្លាតឡើយ។

អារម្ភកថា

សារណាបញ្ចប់ការសិក្សាដែលលោកអ្នកកំពុងតែកាន់អាននេះ គឺជាស្នាដៃរបស់យើងខ្ញុំទាំងពីរ ដែលជានិស្សិតផ្នែកនីតិសាស្ត្រ នៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និង វិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច ដែលយើងខ្ញុំបានខិតខំព្យាយាមស្រាវជ្រាវសរសេរឡើង ដើម្បីបញ្ចប់ការសិក្សាបរិញ្ញាប័ត្រនីតិសាស្ត្រ ដែលយើងបានចំណាយពេលសិក្សាអស់រយៈពេល៤ឆ្នាំកន្លងមក។ សារណាដែលបានលើកឡើងមកសិក្សាស្រាវជ្រាវនេះ មានចំណងជើង ជាខេមរភាសាថា "**ស្ថាប័នដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្មក្រៅប្រពន្ធ័តុលាការនៅកម្ពុជា**"។

ហេតុដែលយើងខ្ញុំព្យាយាម សរសេរនេះ គឺយើងខ្ញុំយល់ឃើញថាការសិក្សាស្រាវជ្រាវពីស្ថាប័ននេះគឺពិតជាមានប្រយោជន៍ណាស់ ដោយសារតែប្រទេសកម្ពុជាកំពុងតែរីកលូតលាស់ក្នុងវិស័យពាណិជ្ជកម្ម ដែលវិស័យនេះបាននាំមកនូវ ការសហការនិងការជំនួញក្នុងនិងក្រៅប្រទេសយ៉ាងច្រើនផងដែរ។ ហេតុដូចនេះហើយ នៅពេលដែលការសហការឬគម្រោងមានការខុសពីការគ្រោងទុក ឬក៏មានជម្លោះនោះ យើងអាចសង្កេតឃើញថាមិនមែនមានតែស្ថាប័នតុលាការមួយនោះទេ ដែលអាចដោះស្រាយជម្លោះនោះបាន ស្ថាប័នដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្មក្រៅប្រពន្ធ័តុលាការក៏ជាផ្នែកមួយដែលចូលរួមក្នុងការដោះស្រាយជម្លោះនោះបានផងដែរ។

យើងខ្ញុំសង្ឃឹម និង ជឿជាក់ថានៅក្នុងការស្រាវជ្រាវរបស់ក្រុមយើងខ្ញុំនេះទោះបីជាមានការខិតខំព្យាយាមពិនិត្យផ្ទៀងផ្ទាត់យ៉ាងណាក៏ដោយនៅតែមានការភ្លាំងភ្លាត់ខុសឆ្គងខ្លះៗ ដោយអចេតនាពុំខាន។ បើដូច្នេះយើងខ្ញុំសូមអភ័យទោស អំពីសំណាក់ អស់លោក មិត្តអ្នកអានទុកជាមុននូវរាល់កំហុសឆ្គងទាំងឡាយដែលអាចកើតមានដោយចេតនាក្តី អចេតនាក្តី សូមខន្តីអភ័យទោសដោយការគោរពយ៉ាងស្មោះស្ម័គ្រពីសំណាក់ក្រុមរបស់យើងខ្ញុំ ហើយក៏ទទួលស្វាគមន៍នូវរាល់ការរិះគន់បែបស្ថាបនាដើម្បីកែលម្អព្រមទាំងបន្ថែមនូវគំនិតល្អៗដើម្បីបន្សល់ទុកឲ្យកូនខ្មែរជំនាន់ក្រោយក្នុងការសិក្សា។យើងខ្ញុំក៏សង្ឃឹមថា សារណាស្រាវជ្រាវនេះ អាចដំកល់ទុកជាចំណងដៃសម្រាប់អស់លោកអ្នកដែលស្នេហាវិស័យចំណេះដឹងនៅក្នុងជីវភាពរស់នៅប្រចាំថ្ងៃ។

ជាទីបញ្ចប់នេះ យើងខ្ញុំសូមប្រសិទ្ធពរដល់មិត្តអ្នកអានទាំងអស់ ដែលជាក្រុមនិស្សិត លោកគ្រូ អ្នកគ្រូ ក៏ដូចជាប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរគ្រប់រូបឲ្យជួបប្រទះតែសំណាង សុខភាពល្អ និងទទួលបាននូវជោគជ័យនៅក្នុងជីវិតគ្រប់ភារកិច្ច។

មាតិកា

ទំព័រ

សេចក្តីផ្តើម ១

ជំពូកទី១

សញ្ញាណទូទៅ

១.១. និយមន័យនៃវិវាទពាណិជ្ជកម្ម ៤
១.២. ប្រវត្តិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ៤
១.៣. បទដ្ឋានគតិយុត្ត ៥
១.៤. ការដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ៦
១.៤.១. ការចរចា ៧
១.៤.១.១. គុណសម្បត្តិនៃការចរចា ៨
១.៤.១.២. គុណវិបត្តិនៃការចរចា ៩
១.៤.៣. ការសម្រុះសម្រួល ១០
១.៤.៣.១. គុណសម្បត្តិនៃការសម្របសម្រួល ១២
១.៤.៣.២. គុណវិបត្តិនៃការសម្របសម្រួល ១៤
១.៤.៤. មជ្ឈត្តការ ១៦
១.៤.៤.១ និយមន័យ ១៦
១.៤.៤.២. ទម្រង់ផ្សេងៗនៃមជ្ឈត្តការ ១៦

ជំពូកទី២

សញ្ញាណទូទៅ

២.១. អំពីមជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្លែកពាណិជ្ជកម្ម ២០

២.២ គោលបំណង ២១

២.៣ បទដ្ឋានមជ្ឈត្តកម្មនៅប្រទេសផ្សេងៗ ២១

២.៣.១.មជ្ឈត្តកម្មនៅក្នុងប្រទេសជប៉ុន ២១

២.៣.២.មជ្ឈត្តកម្មនៅប្រទេសសិង្ហបុរី ២២

២.៣.៣.មជ្ឈត្តកម្មនៅប្រទេសកម្ពុជា ២៣

២.៤.រចនាសម្ព័ន្ធ ២៤

២.៤.១. មហាសន្និបាត ២៤

២.៤.២. ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ២៥

២.៤.៣. អគ្គលេខាធិការដ្ឋាន ២៦

២.៥ តួនាទីនិងភារកិច្ច ២៩

ជំពូកទី៣
នីតិវិធីនៃមជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្ម

៣.១. ការចាប់ផ្តើមនៃមជ្ឈត្តកម្ម ៣១

៣.១.១. ការដាក់ពាក្យបណ្តឹងរបស់ភាគីប្តឹងទាមទារ ៣១

៣.១.២. ការដាក់ពាក្យរបស់ភាគីឆ្លើយតប ៣២

៣.២. ការជ្រើសរើស និងការជំទាស់ទៅនឹងវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ៣៣

៣.២.១ ការជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករ ៣៣

៣.២.២. ការជំទាស់នឹងមជ្ឈត្តករដែលបានជ្រើសរើស ៣៣

៣.២.៣ ការជំទាស់នឹងយុត្តាធិការរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ៣៤

៣.៣. នីតិវិធីមុនសវនាការ ៣៤

៣.៣.១. វិធានស្តីពីនីតិវិធី ៣៥

៣.៣.២ ទីកន្លែងនៃមជ្ឈត្តកម្ម ៣៥

៣.៣.៣. ភាសា ៣៥

៣.៣.៤. ការសម្របសម្រួល ឬសន្ទានកម្ម ៣៥
៣.៣.៦. អ្នកជំនាញ ៣៦
៣.៤. សវនាការមជ្ឈត្តការ ៣៦
៣.៥. ការសម្រេច ៣៧
៣.៥.១. ទម្រង់នៃមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ៣៧
៣.៥.២. បណ្ដឹងជំទាស់នឹងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ៣៨
៣.៦. ការទទួលស្គាល់ និងការអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ៣៩
៣.៦.១. ការអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនៅក្នុងប្រទេស ៤០
៣.៦.២. ការអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនៅក្រៅប្រទេស ៤២
៣.៧. គុណសម្បត្តិនិងគុណវិបត្តិនៃមជ្ឈត្តការ ៤២
៣.៧.១. គុណសម្បត្តិនៃមជ្ឈត្តការ ៤២
៣.៧.២. គុណវិបត្តិនៃមជ្ឈត្តការ ៤៤
៣.៨ .បញ្ហាប្រឈម ៤៥
សេចក្ដីសន្និដ្ឋាន ៤២
អនុសាសន៍ ៤៣
ឯកសារយោង
ឧបសម្ព័ន្ធ

សេចក្តីផ្តើម

សេចក្តីផ្តើម

នៅជុំវិញពិភពលោក ពីប្រទេសមួយទៅប្រទេសមួយគេតែងតែសង្កេតឃើញការធ្វើប្រតិបត្តិការកិច្ចសន្យាយ៉ាងច្រើនកុះករនៅក្នុងវិស័យពាណិជ្ជកម្ម ក្នុងនោះប្រទេសកម្ពុជាក៏ដូចគ្នាដែរ គឺជាប្រទេសមួយដែលកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ និងជាប្រទេសដែលកំពុងមានសន្ទុះយ៉ាងខ្លាំងទៅលើទីផ្សារការងារនិងការសហការពាណិជ្ជកម្មទាំងក្នុងនិងក្រៅប្រទេស ដែលការសហការនេះផងដែរ បានក្លាយជាកត្តាលីករជម្រុញផ្នែកសេដ្ឋកិច្ចនៅប្រទេសកម្ពុជាផងដែរ។

នៅពេលដែលពាណិជ្ជកម្មកើតឡើង កិច្ចសន្យា និងកិច្ចសហប្រតិបត្តិការក៏នឹងកើតមានផងដែរ ប៉ុន្តែនៅពេលដែលអាជីវកម្មកើតឡើង, ការកើតមានជម្លោះក្នុងការសហការ គឺតែងតែជារឿងមួយដែលជៀសមិនផុតឡើយ។ ភាគច្រើននៅពេលដែលមានជម្លោះពាណិជ្ជកម្មកើតឡើង ភាគីជម្លោះអាចជ្រើសរើសដោះស្រាយជម្លោះទាំងនោះ តាមបានរយៈប្រពន្ធ័តុលាការ ដោយការយកជម្លោះនោះ ទៅដាក់ជាពាក្យបណ្តឹងនៅតុលាការ តាមរយៈមេធាវីជាដើម ឬ ក៏ដោះស្រាយតាមប្រព័ន្ធមួយទៀតគឺការដោះស្រាយជម្លោះក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ដែលត្រូវបានគេស្គាល់ថាជាដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រពន្ធ័តុលាការ (Alternative Despute Resolution “ADR”)។ ការដោះស្រាយជម្លោះក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការនេះមិនមែនជាការដោះស្រាយវិវាទបែបថ្មីនោះទេ ព្រោះនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ក៏កំពុងប្រើប្រាស់ការដោះស្រាយវិវាទនៅក្រៅតុលាការ ដែលក្នុងនោះមានដូចជា ការចរចា ដែលភាគីដែលពួកគេអាចដោះស្រាយបញ្ហានៅក្នុងខ្លួនពួកគេ ហើយមិនចាំបាច់មានភាគីទីបីតាមរយៈការសម្របសម្រួលនោះទេ ឬការផ្សះផ្សា ឬយើងអាចហៅវាថា ការសម្រុះសម្រួលក៏ជាផ្នែកមួយនៃប្រព័ន្ធច្បាប់របស់ប្រទេសកម្ពុជា ដែលជាធម្មតាវាធ្វើឡើងតាមរយៈភាគីទីបី ដែលភាគីទាំងនោះជឿទុកចិត្ត ហើយធ្វើឡើងដោយមន្ត្រីសាធារណៈដែលតែងតាំងដោយរដ្ឋាភិបាល និងចៅក្រម។[1] ប្រជាជនកម្ពុជាបានធ្វើការប្រើប្រាស់ទៅលើការផ្សះផ្សា ឬការសម្រុះសម្រួលប្រសិនបើសំណុំរឿងមិនធ្ងន់ធ្ងរដល់ការប៉ះពាល់ដល់ផលប្រយោជន៍របស់ពួកគេ ប្រជាជននឹងប្រើវិធីនេះ ដើម្បីចៀសវាងការបញ្ជូនសំណុំរឿងទៅតុលាការ។ ប៉ុន្តែការដោះស្រាយជម្លោះតាមប្រព័ន្ធតុលាការ តែងតែជាយន្តការមួយដែលមនុស្សគ្រប់គ្នាតែងតែនឹកឃើញ ពេលដែលនិយាយពីការដោះស្រាយវិវាទ ចំណែកឯការដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការវិញ គឺមិនសូវមានអ្នកស្គាល់ ឬលើកឡើងផងដែរ ដែលសូម្បីតែស្ថាប័នដែលដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ក៏មិនសូវបានគេយកមកសិក្សាឲ្យស៊ីជម្រៅផងដែរ។ ហេតុដូចដែលបានរៀបរាប់ខាងលើបានជម្រុញឲ្យយើងខ្ញុំធ្វើការសិក្សាស្រាវជ្រាវទៅលើប្រធានបទ **ស្ថាប័នដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្មក្រៅប្រពន្ធ័តុលាការនៅកម្ពុជា**។

[1] វិទ្យាស្ថានសភាកម្ពុជា, Alternative Dispute Resolution in Cambodia, ២០១៩

សារណាសិក្សានេះនឹងធ្វើការសិក្សាអំពីការដោះស្រាយជម្លោះក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការនិងស្ថាប័នដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្មនៅប្រទេសកម្ពុជា ដែលក្នុងនោះផងដែរ យើងខ្ញុំបានបង្កើតជាបញ្ហាចំណោទដូចជា៖

- ✓ តើអ្វីទៅជាការដោះស្រាយវិវាទតាមប្រព័ន្ធតុលាការហើយ ការដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការនេះត្រូវបានចែកចេញជាប៉ុន្មានប្រភេទ?
- ✓ តើស្ថាប័នដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្មក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការមានសណ្ឋានយ៉ាងដូចម្តេច ហើយមានបទដ្ឋានគតិយុត្តបែបណាដែរ?
- ✓ តើគេមានដំណាក់កាលនិងនីតិវិធីអ្វីខ្លះក្នុងការដោះស្រាយ ហើយភាគីណាមានសិទ្ធិក្នុងការដោះស្រាយវិវាទតាមវិធីនេះ?
- ✓ ប្រសិនបើគេជ្រើសរើសនីតិវិធីក្នុងការដោះស្រាយវិវាទនេះ តើភាគីគប្បីត្រូវគោរពគោលការណ៍អ្វីខ្លះ ហើយស្ថាប័នដោះស្រាយវិវាទក្រៅតុលាការនេះ មានគុណប្រយោជន៍និងសារៈសំខាន់យ៉ាងដូចម្តេចខ្លះទៅដល់គូភាគី និងប្រទេសកម្ពុជាជារួមផងដែរ?

គោលបំណងនៃប្រធានបទមួយនេះ គឺដើម្បីស្វែងយល់ឲ្យកាន់តែច្បាស់ពីស្ថាប័នដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ពីព្រោះទោះបីជាការដោះស្រាយវិវាទបែបនេះ មិនមែនជាការដោះស្រាយវិវាទថ្មីអ្វីឡើយ ហើយប្រជាជនខ្មែរភាគច្រើនក៏បានយល់ដឹងពីការដោះស្រាយជម្លោះតាមវិធីនេះដែរ ប៉ុន្តែស្ថាប័ននិងនីតិវិធីនៃការដោះស្រាយនេះមិនសូវបានគេយល់ដឹងពីប្រព័ន្ធរបស់វានិងមិនសូវមានការបកស្រាយពន្យល់ឲ្យកាន់តែស៊ីជម្រៅទៅលើស្ថាប័ននៅឡើយទេ។ ទោះបីជាមានបញ្ញត្តិច្បាប់បានកំណត់និងឯកសារផ្សេងៗ មែន ប៉ុន្តែវានៅតែមានចំណុចខ្លះដែលខ្វះខាត ឬធ្វើឱ្យអ្នកច្បាប់ មួយចំនួនមានការលំបាកក្នុងការស្វែងរកដំណោះស្រាយ ហើយភាគច្រើននីតិវិធីនិងការកាត់ក្តីមានភាពជាសម្ងាត់និងឯកជនភាព ដែលហេតុដូច្នេះហើយទើបបុគ្គលនានា និស្សិតច្បាប់ អ្នកអនុវត្តច្បាប់ និងអ្នកជំនាញផ្នែកច្បាប់ និងតុលាការផ្សេងទៀតមិនត្រូវបានលាតត្រដាងគ្រប់គ្រាន់នោះទេពីស្ថាប័ននិងការដោះស្រាយវិវាទតាមវិធីនេះ។

ហេតុនេះការស្រាវជ្រាវលើប្រធានបទខាងលើ អាចផ្តល់ជាជំនួយស្មារតី ឬដំណោះស្រាយថ្មីខ្លះៗដល់បងប្អូនសិស្ស-និស្សិតជំនាន់ក្រោយ ក្នុងការដោះស្រាយវិវាទដែលអាចកើតមានឡើង និងអាចប្រើប្រាស់ជាឯកសារជំនួយក្នុងការស្រាវជ្រាវទៅថ្ងៃអនាគតផងដែរ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ឯកសារនេះក៏អាចឱ្យប្រជាពលរដ្ឋកម្ពុជា និស្សិតច្បាប់និងអ្នកអនុវត្តច្បាប់ទាំងឡាយ អាចយកទៅសិក្សាបន្ថែមនិងយល់ដឹងកាន់តែច្បាស់មួយកម្រិតទៀតពីស្ថាប័នដោះស្រាយជម្លោះមួយនេះផងដែរ។ ប្រធានបទនេះនឹងបង្ហាញអំពីស្ថាប័នដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធក្រៅតុលាការដែលក្នុងនោះយើងនឹងផ្តោតសំខាន់ទៅលើស្ថាប័នមជ្ឈត្តកម្មពាណិជ្ជកម្មនៅប្រទេសកម្ពុជាតែប៉ុណ្ណោះ។ ដើម្បីសម្រេចនូវប្រធានបទនេះផងដែលនៅក្នុងនោះផងដែរ យើងគឺបានធ្វើឡើងតាមរយៈការ

ប្រមូលយក ច្បាប់ជាតិ ច្បាប់អន្តរជាតិ អត្ថបទស្រាវជ្រាវ និងទិន្នន័យដែលមាននៅក្នុងបណ្តាញទំនាក់ទំនងសង្គម មកចងក្រងឲ្យបានជាសារណាមួយនេះផងដែរ។

សារៈសំខាន់នៃប្រធានបទនេះ គឺចែករំលែកចំនេះដឹងដល់មិត្តនិស្សិត និងអ្នកអនុវត្តច្បាប់ទាំងឡាយ ឲ្យបានយល់កាន់តែច្បាស់អំពីវិធីសាស្ត្រនៃការដោះស្រាយវិវាទក្រៅពីការដោះស្រាយតាមរយៈប្រព័ន្ធតុលាការដោយនីតិវិធីនេះមិនសូវមានការដឹងលឺឬអនុវត្តញឹកញាប់នៅឡើយ ដូច្នេះហើយទើបវិស័យនេះនៅប្រទេសកម្ពុជាមិនទាន់មានសន្ទុះខ្លាំងក្លានៅឡើយ។ ជាមួយវិញទៀត សារៈសំខាន់នៃប្រធានបទនេះ គឺបង្ហាញអំពីស្ថាប័នដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធក្រៅតុលាការទៅកាន់សិស្សនិស្សិត ឲ្យជ្រាបកាន់តែច្បាស់ពីស្ថាប័ននេះ ដោយយល់ដឹងអំពីបទដ្ឋានគតិយុត្តនិងសារៈសំខាន់នៃស្ថាប័ននេះក្នុងប្រទេសកម្ពុជាផងដែរ។

ប្រធានបទស្រាវជ្រាវ **ស្ថាប័នដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្មក្រៅប្រពន្ធ័តុលាការនៅកម្ពុជា** នឹងមានការលើកឡើងនូវ៣ជំពូកសំខាន់ៗគឺ៖ ជំពូកទី១ សញ្ញាណទូទៅ ដែលនឹងលើកឡើងពីនិយមន័យនៃវិវាទពាណិជ្ជកម្ម បទដ្ឋានគតិយុត្ត និងការដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ។ ជំពូកទី២ នឹងធ្វើការបកស្រាយទៅលើ ស្ថាប័នដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្មក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ដែលក្នុងនោះយើងនឹងបកស្រាយពន្យល់ទៅលើអំពីមជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម និង ជំពូកទី៣ យើងនឹងបកស្រាយទៅលើនីតិវិធីនៃការមជ្ឈត្តកម្មពាណិជ្ជកម្មនិងបញ្ហាប្រឈម។

ជំពូកទី១

សញ្ញាណទូទៅ

ជំពូកទី១

សញ្ញាណទូទៅ

១.១. និយមន័យនៃវិវាទពាណិជ្ជកម្ម

ពាក្យ "ពាណិជ្ជកម្ម" គួរតែត្រូវបានផ្តល់ការបកស្រាយយ៉ាងទូលំទូលាយ ដើម្បីគ្របដណ្តប់លើបញ្ហាដែលកើតឡើងទំនាក់ទំនងទាំងអស់នៃលក្ខណៈពាណិជ្ជកម្ម ទោះជាកិច្ចសន្យា ឬមិនមែនទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្មក៏ដោយ។ធម្មជាតិរួមបញ្ចូល ប៉ុន្តែមិនត្រូវបានកំណត់ចំពោះប្រតិបត្តិការដូចខាងក្រោមៈ ប្រតិបត្តិការពាណិជ្ជកម្មណាមួយសម្រាប់ការផ្គត់ផ្គង់ ឬការផ្លាស់ប្តូរទំនិញ ឬសេវាកម្ម; កិច្ចព្រមព្រៀងចែកចាយ; តំណាងពាណិជ្ជកម្មឬទីភ្នាក់ងារ; កត្តា; ការជួល; ការសាងសង់ស្នាដៃ; ប្រឹក្សាយោបល់; វិស្វកម្ម; អាជ្ញាប័ណ្ណ; ការវិនិយោគ; ហិរញ្ញប្បទាន; ធនាគារ; ការធានារ៉ាប់រង; កិច្ចព្រមព្រៀង ឬសម្បទាន; ការបណ្តាក់ទុនរួមគ្នា និងផ្សេងទៀត។ ទម្រង់នៃកិច្ចសហប្រតិបត្តិការឧស្សាហកម្ម ឬអាជីវកម្ម; និងការដឹកជញ្ជូនទំនិញ ឬអ្នកដំណើរតាមផ្លូវអាកាស សមុទ្រ ផ្លូវដែក។[2]

វិវាទពាណិជ្ជកម្ម គឺជាវិវាទដែលកើតឡើងពីការធ្វើពាណិជ្ជកិច្ច ហើយដែលត្រូវបានកំណត់ដោយច្បាប់ជាតិ និងច្បាប់អន្តរជាតិ ព្រមទាំងទំលាប់ក្នុងការធ្វើពាណិជ្ជកម្មផងដែរ ។ គូភាគីដែលអនុវត្តពាណិជ្ជកិច្ច និងជាគូភាគីវិវាទ អាចជាពាណិជ្ជករ និងពាណិជ្ជករ ឬពាណិជ្ជករ និងជនមិនមែនពាណិជ្ជករ ដោយអាស្រ័យទៅតាមប្រភេទ និងបែបផែននៃអាជីវកម្ម ។[3]

១.២. ប្រវត្តិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម

មជ្ឈត្តការមានប្រវត្តិយូរលង់ណាស់មកហើយ វាត្រូវបានរៀបរាប់នៅក្នុងសំណេរក្រិកបុរាណ (Greek) និងព្រះគម្ពីរគ្រីស្ទាន (Christian)។ [4] មជ្ឈត្តកម្មពាណិជ្ជកម្មទំនើបដំបូងត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅអឺរ៉ុបក្នុងអំឡុងមជ្ឈិមសម័យ។ ជារឿយៗឈ្មួញបានធ្វើដំណើរផ្លូវឆ្ងាយទៅកាន់ទីផ្សារដែលពួកគេទិញ និងលក់ទំនិញ និងមានសេវាកម្មផ្សេងៗ។ ដោយសារការធ្វើដំណើរមានគ្រោះថ្នាក់ និងត្រូវមានការចំណាយច្រើន ជម្លោះចាំបាច់ត្រូវដោះស្រាយឱ្យបានឆាប់រហ័ស និងនៅជិតទីតាំងផ្សារ ដើម្បីងាយស្រួលសម្រាប់ការបន្តលក់អាជីវកម្មរបស់ពួកគេ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ តុលាការអចិន្ត្រៃយ៍នៅពេលនោះមិនអាចដោះស្រាយវិវាទទាំងនោះបានឆាប់រហ័ស និងមិនសូវមានការយល់ដឹងពីបទដ្ឋានឧស្សាហកម្មរបស់ពាណិជ្ជករ។[5] វាមានសារៈសំខាន់ណាស់ដែលបទដ្ឋាន ឬច្បាប់ឧស្សាហកម្មទាំងនេះត្រូវបានបង្កើតឡើងដើម្បីជួយសម្រួលដល់ទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្មក្នុងចំណោមភាគី

[2] មាត្រា ២ ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តកម្មពាណិជ្ជកម្មនៅប្រទេសកម្ពុជា ២០០៦

[3] គេហទំព័រ https://ovtlaw.com/2018/09/30/%

[4] ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ៖ ប្រទេសកម្ពុជា, សៀវភៅសិក្សាអំពីទស្សនាទានសំខាន់ៗ, ស្ទីវិន អ៊ែម អូស្ទើរមីឡឺរ៍, ឆ្នាំ២០១០, ទំព័រ១៥៤

[5] ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ៖ ប្រទេសកម្ពុជា, សៀវភៅសិក្សាអំពីទស្សនាទានសំខាន់ៗ, ស្ទីវិន អ៊ែម អូស្ទើរមីឡឺរ៍, ឆ្នាំ២០១០, ទំព័រ១៥៥

មកពីប្រទេស និងវប្បធម៌ផ្សេងៗគ្នា។ ជាលទ្ធផលនៃការនៅមានកម្រិតរបស់តុលាការ ពាណិជ្ជករបានបង្កើតឡើងនូវវេទិកាមជ្ឈត្តការដែលអាចដោះស្រាយវិវាទប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពដែលជារឿយៗពាក់ព័ន្ធនឹងអ្នកជំនាញឧស្សាហកម្ម និងបទដ្ឋានឧស្សាហកម្ម។

នៅពេលដែលជនជាតិអង់គ្លេសបានផ្លាស់ទីលំនៅទៅអាមេរិកក្នុងសតវត្សទីដប់ប្រាំពីរ និងទីដប់ប្រាំបី ពួកគេបាននាំយកគំរូមជ្ឈត្តការទាំងនេះ។ ជាលទ្ធផល មជ្ឈត្តការបានដើរតួនាទីសំខាន់ក្នុងការដោះស្រាយជម្លោះពាណិជ្ជកម្មនៅក្នុងអាណានិគមអង់គ្លេសរបស់អាមេរិក។ នៅឆ្នាំ ១៧៦៨ អង្គការមជ្ឈត្តការអចិន្ត្រៃយ៍ដំបូងត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយសភាពាណិជ្ជកម្មញូវយ៉ក ហើយវាត្រូវបានគេរាយការណ៍ថា ប្រធានាធិបតីទីមួយរបស់អាមេរិក លោក ចច វ៉ាស៊ីន តោន បានបញ្ចូលឃ្លាមជ្ឈត្តការនៅក្នុងមរតកសាស្ត្ររបស់គាត់ទៀតផង ដើម្បីគ្រប់គ្រងជម្លោះណាមួយក្នុងចំណោមអត្តគាហក។ ទោះយ៉ាងណាក៏ដោយនៅពេលនោះ តុលាការនៅសហរដ្ឋអាមេរិកដូចជានៅក្នុងប្រទេសភាគច្រើនមិនអាចធ្វើបានទេ នូវការអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ដោយហេតុនេះទើបមានការរក្សាវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនៅក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការផ្លូវការ។

១.៣. បទដ្ឋានគតិយុត្ត

នៅព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ការដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្មក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការត្រូវបានអនុលោមតាមបទដ្ឋានគតិយុត្តមួយចំនួន។ ដោយមូលហេតុថា ដើម្បីឲ្យភាគីមានសិទ្ធិដោះស្រាយជម្លោះពាណិជ្ជកម្មតាមប្រព័ន្ធក្រៅតុលាការ គឺភាគីត្រូវតែគោរពតាមនីតិវិធីច្បាប់នឹងមានការព្រមព្រៀងគ្នាតាមលក្ខខណ្ឌនៃកិច្ចសន្យាឬអនុវត្តតាមច្បាប់ដែលបានចែង។ ក្នុងការដោះស្រាយជម្លោះពាណិជ្ជកម្ម ត្រូវបានអនុលោមក្នុងបទដ្ឋានគតិយុត្តដូចជា៖

- ✓ **ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ៖** មានចែងនៅក្នុងមាត្រា៥៥៦ ស្ដីពី (មូលហេតុនៃការប្ដឹងជិតចិត្តចៅក្រមអាសនៈ ត្រង់កថាខណ្ឌទី ២ វាក្យខណ្ឌទី ៧ ដោយប្រើពាក្យថា មជ្ឈត្តករ ដែលជាបុគ្គលស្ថិតនៅក្នុងការដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្មក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ គឺមជ្ឈត្តការ
- ✓ **ក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី៖** ច្បាប់នេះមានចែងក្នុងមាត្រា មាត្រា ៣៥៣ ដែលចែងពីនីតិវិធីចាប់បង្ខំក្នុងការអនុវត្តសាលក្រម ឬមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលជាសេចក្តសម្រេចរបស់មជ្ឈត្តករ
- ✓ **សន្ធិសញ្ញានៃអង្គការស្ដីពីពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក** (WTO)៖ មានចែងក្នុងផ្នែកខ មាត្រា១២ ដល់មាត្រា ១៧ ដែលបាននិយាយពីកិច្ចសន្យារបស់គូភាគីក្នុងការដោះស្រាយជម្លោះពាណិជ្ជកម្មតាមជ្ឈត្តកម្មពាណិជ្ជកម្ម ហើយកម្ពុជាផងដែរបានចូលជាសមាជិកក្នុងអង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោកក្នុងឆ្នាំ២០០៤
- ✓ **សន្ធិសញ្ញាទីក្រុងញ៉ូយក៖** ដែលជាសន្ធិសញ្ញាដែលស្ដីពីការទទួលស្គាល់និងការអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ហើយប្រទេសកម្ពុជាផងដែរបានចុះហត្ថលេខាលើសន្ធិសញ្ញានេះក្នុង ថ្ងៃទី០៥ ខែ មករា ឆ្នាំ១៩៦០

- ✓ **អនុក្រឹត្យស្តីពីការរៀបចំនិងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តកាផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ២០០៩** ៖ដែលស្ដីពីការរៀបចំនឹងប្រព្រឹត្តទៅរបស់មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ដែលជាអង្គភាពដែលមិនស្វែងរកប្រាក់កម្រៃនិងមានទីស្នាក់ការនៅរាជធានីភ្នំពេញ
- ✓ **ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តកម្មនៅប្រទេសកម្ពុជា៖** ដែលច្បាប់នេះ គឺបង្កើតឡើងក្នុងគោលបំណងដើម្បីជួយសម្រួលដល់ការដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្មដោយមិនលំអៀង និងឆាប់រហ័សស្របតាមការចង់បានរបស់ភាគី ដើម្បីការពារសិទ្ធិ និងផលប្រយោជន៍ស្របច្បាប់របស់ភាគី និងដើម្បីជំរុញការអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ចប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព
- ✓ **វិធានស្តីពីមជ្ឈត្តការ៖** វិធាននេះត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយមជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មក្នុងឆ្នាំ២០១៤ ហើយបានធ្វើវិសោធនកម្ម រួចបានចេញជាវិធានថ្មីក្នុងឆ្នាំ២០២១ វិធាននេះអាចត្រូវបានអនុវត្ត ប្រសិនបើភាគីវិវាទព្រមដាក់ខ្លួនដោះស្រាយវិវាទរបស់ខ្លួនតាមរយៈមជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឬប្រើពាក្យពេចន៍ក្នុងការព្រមព្រៀងដែលមានអត្ថន័យដូចគ្នា។

១.៤. ការដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ

ការដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ (ADR) គឺជាពាក្យដែលសំដៅលើវិធីសាស្ត្រនៃការដោះស្រាយវិវាទ ឬជម្រើសផ្សេងពីការដោះស្រាយជម្លោះតាមប្រព័ន្ធតុលាការដែលភាគីដែលមាននេះអាចប្រើ។[6] សព្វថ្ងៃនេះ ADR បានក្លាយជាផ្នែកមួយដ៏សំខាន់នៃទិដ្ឋភាពច្បាប់នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា និងប្រទេសផ្សេងទៀតដោយសារបញ្ហាមួយចំនួនដែលគេបានកត់សម្គាល់ជាមួយប្រព័ន្ធតុលាការ។ បញ្ហាទាំងនោះរួមមានៈ

- ✓ សំណុំរឿងច្រើន ហើយត្រូវចំណាយពេលរាប់ឆ្នាំដើម្បីធ្វើការជំនុំជម្រះ
- ✓ ភាគីស្ថិតក្នុងស្ថានភាពលំបាកមួយ ដែលវិវាទរបស់ពួកគេត្រូវបានទុកចោល
- ✓ ប្រសិនបើភាគីបានជួលមេធាវីឱ្យធ្វើជាតំណាងពួកគេជាញឹកញាប់ត្រូវបង់ថ្លៃផ្លូវច្បាប់ និងត្រូវការចំណាយច្រើនដើម្បីបន្តដោះស្រាយជម្លោះ
- ✓ ភាគីនៃវិវាទជារឿយៗមានអារម្មណ៍ថាខ្លួនមិនមានការគ្រប់គ្រង និងអំណាចលើដំណើរការ
- ✓ ពេលខ្លះភាគីព្រួយបារម្ភអំពីអំពើអំពើពុករលួយក្នុងប្រព័ន្ធតុលាការ
- ✓ ជាធម្មតាពួកគេអាចបញ្ហាតែការខូចខាតប្រាក់សម្រាប់ភាគីម្ខាងឬម្ខាងទៀត
- ✓ និងជាញឹកញាប់ ការវិនិច្ឆ័យនាំឱ្យមានការខាតបង់ទាំងស្រុងសម្រាប់ភាគីម្ខាង ហើយនេះអាចជះឥទ្ធិពលអវិជ្ជមានដល់ទំនាក់ទំនងរបស់ភាគីទាំងសងខាង។[7]

---

[6] ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ៖ ប្រទេសកម្ពុជា, សៀវភៅសិក្សាអំពីទស្សនាទានសំខាន់ៗ, ស្ទីវិន អ៊ែម អូស្ទើរមីឡឺរ៍, ឆ្នាំ២០១០, ទំព័រ ៣

[7] ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ៖ ប្រទេសកម្ពុជា, សៀវភៅសិក្សាអំពីទស្សនាទានសំខាន់ៗ, ស្ទីវិន អ៊ែម អូស្ទើរមីឡឺរ៍, ឆ្នាំ២០១០, ទំព័រ ១១

ដោយសារបញ្ហាទាំងនេះ វាប្រហែលមិនគួរឱ្យភ្ញាក់ផ្អើលទេដែលសាជីវកម្មហិរញ្ញវត្ថុអន្តរជាតិរបស់ធនាគារពិភពលោកបានរាយការណ៍៖ "ការទៅតុលាការកម្រត្រូវបានចាត់ទុកថាអាចសម្រេចបានដោយសហគ្រិន ប៉ុន្តែជម្រើសដោះស្រាយវិវាទក្រៅផ្លូវការផ្សេងទៀតក៏មានគុណវិបត្តិសំខាន់ៗផងដែរ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អាជីវកម្មជាច្រើនជ្រើសរើស "កាត់បន្ថយការខាតបង់របស់ពួកគេ" ហើយដើរចេញពីជម្លោះជាជាងបន្តស្វែងរកសិទ្ធិ និងសិទ្ធិស្របច្បាប់របស់ពួកគេ"។ [8] ជាគោលការណ៍ និងតាមការអនុវត្តនាពេលបច្ចុប្បន្ន ការដោះស្រាយវិវាទក្រៅតុលាការនៅកម្ពុជាត្រូវបានអនុវត្តដោយប្រើវិធីដូចខាងក្រោម៖

- ✓ ការចរចា
- ✓ ការសម្របសម្រួល
- ✓ និងមជ្ឈត្តការ។

១.៤.១. ការចរចា

ការចរចា គឺជាដំណើរការនៃការទំនាក់ទំនងទៅវិញទៅមកដែលភាគីដាក់ស្នើ និងពិចារណាការផ្តល់សំណើរហូតដល់សំណើនោះត្រូវបានធ្វើឡើង និងទទួលយកដោយភាគី។[9] ឬម៉្យាងទៀត ការចរចារ គឺជាការឆ្លងឆ្លើយគ្នារវាងភាគី ២ ឬច្រើន ក្នុងគោលបំណងទៅរកការយោគយល់គ្នា ការដោះស្រាយវិវាទ ដើម្បីទទួលបានការព្រមព្រៀងគ្នា ឈានទៅរកអត្ថប្រយោជន៍រួមមួយរបស់គូភាគីចរចានីមួយៗ។ ភាគីប្រើប្រាស់ការចរចាដើម្បីដោះស្រាយជម្លោះដោយផ្ទាល់តាមរយៈការចរចានេះដោយមិនមានវត្តមានរបស់ភាគីទីបី។ វាកើតឡើងនៅពេលដែលភាគីទាំងពីរបញ្ជាក់ពីប្រភេទនៃសំណងដែលពួកគេចង់បាន និងព្យាយាមបង្កើតកិច្ចព្រមព្រៀងដែលខ្លួនពេញចិត្ត ហើយដែលលទ្ធផលនៃកិច្ចព្រមព្រៀងនោះផ្តល់ប្រយោជន៍រួមចំពោះភាគីពាក់ព័ន្ធទាំងអស់។ [10]

ការចរចានេះ គឺជាទម្រង់សាមញ្ញបំផុតនៃដំណើរការដោះស្រាយវិវាទក្នុងពិភពលោកដែលត្រូវបានរកឃើញទាំងនៅក្នុងយុត្តាធិការច្បាប់ស៊ីវិល (Civil Law) និងច្បាប់អង់គ្លេស (Common Law)។ ការដោះស្រាយវិវាទតាមរយៈការចរចាអាចដោះស្រាយវិវាទធំ និងតូចហើយអាចជាដំណើរការស្មុគស្មាញ ឬសាមញ្ញផងដែរ។ ជាធម្មតាមនុស្សចរចាគ្រប់ពេលវេលា មនុស្សចរចាទោះជាមិនមានជម្លោះហើយវាគឺជាទម្រង់មូលដ្ឋានបំផុតមួយនៃអន្តរកម្មរបស់មនុស្ស។ ឧទាហរណ៍ ប្រជាពលរដ្ឋចរចាតម្លៃអង្ករ ឬតម្លៃសំលៀកបំពាក់។ ក្នុងករណីដែលពាក់ព័ន្ធនឹងការរំលាយទ្រព្យសម្បត្តិ ដំណាក់កាលដំបូងអាចជាការចរចាដែលអាចរួមមាន៖ ភាគីនីមួយៗរៀបចំបញ្ជីនៃអ្វីដែលភាគីនីមួយៗចង់បាន (ផ្ទះ ឡាន លុយជាដើម) ឬភាគីម្នាក់ៗនឹងសម្រេចចិត្តលើពេលវេលាមួយ ដើម្បីទទួលបាន

[8] ព្រឹត្តបត្រអាជីវកម្ម កម្មវិធីអភិវឌ្ឍ

[9] ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ៖ ប្រទេសកម្ពុជា, សៀវភៅសិក្សាអំពីទស្សនាទានសំខាន់ៗ, ស្ទីវិន អ៊ែម អូស្ទើរមីឡឺរ៍, ឆ្នាំ២០១០, ទំព័រ ។

[10] ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ៖ ប្រទេសកម្ពុជា, សៀវភៅសិក្សាអំពីទស្សនាទានសំខាន់ៗ, ស្ទីវិន អ៊ែម អូស្ទើរមីឡឺរ៍, ឆ្នាំ២០១០, ទំព័រ២៥

ទ្រព្យសម្បត្តិ និងពត៌មានលម្អិតផ្សេងទៀត។ ភាគីនីមួយៗនឹងបង្កើតសេចក្ដីថ្លែងការណ៍ផ្លូវការមួយដើម្បីឆ្លុះបញ្ចាំងពីអថេរនៃទ្រព្យសម្បត្តិដែលបានពិភាក្សានៅពេលដែលពួកគេសម្រេចបានកិច្ចព្រមព្រៀងមួយ។

ការចរចាអាចប្រព្រឹត្តទៅបានតាមវិធីជាច្រើន។ គេអាចធ្វើការចរចាដោយផ្ទាល់មាត់ ឬសរសេរដៃ ហើយអាចជាលក្ខណៈផ្លូវការ ឬក្រៅផ្លូវការ។[11] ជាងនេះទៅទៀត វាក៏អាចប្រព្រឹត្តឡើងបានដោយផ្ទាល់រវាងភាគីទាំងពីរ ឬតាម រយៈតំណាងភាគីនីមួយៗ។ នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ការចរចាជាធម្មតាកើតឡើងដោយខ្លួនឯង ប៉ុន្តែវាក៏អាចធ្វើឡើងតាមរយៈទំនាក់ទំនងទូរស័ព្ទផងដែរ។ នៅពេលការចរចាពាក់ព័ន្ធនឹងវិវាទផ្លូវច្បាប់ ការចរចាអាចមានការរួមបញ្ចូលគ្នានៃមធ្យោបាយទំនាក់ទំនងទាំងនេះ។

១.៤.១.១. គុណសម្បត្តិនៃការចរចា

បើប្រៀបធៀបនឹងវិធីសាស្ត្រទូទៅផ្សេងទៀតនៃការដោះស្រាយវិវាទ ការចរចាមានគុណសម្បត្តិសំខាន់ៗមួយចំនួន៖

- ✓ **ការសន្សំលើការចំណាយ៖** តម្លៃនៃការចរចា គឺទាបជាងវិធីសាស្ត្រដោះស្រាយវិវាទផ្សេងទៀត។ នេះជាផ្នែកមួយដែលធ្វើឱ្យការចរចាមានការពេញនិយមដោយមិនមានថ្លៃដំណើរការនៃតុលាការ ឬការចំណាយផ្សេងទៀតទេ។
- ✓ **ការរក្សាការសំងាត់៖** ការចរចាអាចជាដំណើរការឯកជនទាំងស្រុងដោយមានវត្តមានតែភាគី ឬតំណាងរបស់ពួកគេប៉ុណ្ណោះ និងមិនមានការចូលរួមរបស់តុលាការ សារពត៌មាន ឬសាធារណៈជននោះទេ។ ភាគីទាំងសងខាងមិនចាំបាច់ពាក់ព័ន្ធនឹងមេធាវីទេ ទោះបីជាជំពូកនេះបញ្ជាក់យ៉ាងច្បាស់ក៏ដោយ មេធាវីមានតួនាទីសំខាន់ណាស់ក្នុងការដើរតួក្នុងវិវាទផ្លូវច្បាប់ភាគច្រើន។ ប៉ុន្តែទោះបីជាមានមេធាវីក៏ដោយ ពត៌មានលម្អិតនៃជម្លោះនឹងនៅតែជាឯកជន ដែលអាចមានសារៈសំខាន់សម្រាប់បុគ្គល និងអាជីវកម្ម។
- ✓ **ភាពបត់បែន៖** ការចរចាមានភាពបត់បែនទាំងដំណើរការ និងលទ្ធផលរបស់វា។ ទីមួយ ដំណើរការចរចាអាចបត់បែនបាន ព្រោះ វាអាចប្រព្រឹត្តទៅដោយមិនផ្លូវការ ឬផ្លូវការ។ ការចរចាអាចជារឿងក្រៅផ្លូវការ ដែលកើតឡើងរវាងមនុស្សពីរនាក់នៅតាមផ្លូវ ឬវាអាចមានលក្ខណៈផ្លូវការ ដោយភាគី និងមេធាវីរបស់ពួកគេបានផ្ញើលិខិតជាលាយលក្ខណ៍អក្សរទៅវិញទៅមក។ ទីពីរ លទ្ធផលនៃការចរចាអាចបត់បែនបានច្រើន។ ដោយសារតែវាជាភាគីខ្លួនឯងដែលកំពុងឈានដល់ការដោះស្រាយ ពួកគេអាចយល់ព្រមចំពោះដំណោះស្រាយផ្សេងៗគ្នាជាច្រើន ដែលនឹងមិនអាចទៅរួចនៅក្នុងការដោះស្រាយតាមមជ្ឈត្តកម្ម ឬបណ្ដឹងតុលាការ។ ជាឧទាហរណ៍ បុគ្គលម្នាក់អាចយល់ព្រមបង់ប្រាក់សំណងខ្ពស់ជាងនេះ ប្រសិនបើវាត្រូវបានបង់ក្នុងរយៈ

[11] ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ៖ ប្រទេសកម្ពុជា, សៀវភៅសិក្សាអំពីទស្សនាទានសំខាន់ៗ, ស៊្ទីវិន អ៊ែម អូស្ទើរមើឡឺរ៍, ឆ្នាំ២០១០, ទំព័រ២៥

ពេលជាច្រើនឆ្នាំ ជំនួសឱ្យការទូទាត់មួយសរុប។ ទោះបីជាមានការអនុញ្ញាតយ៉ាងល្អឥតខ្ចោះក្នុងការចរចាក៏ដោយ មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យប្រភេទនេះជាទូទៅមិនត្រូវបានអនុញ្ញាតក្នុងសវនាការតុលាការនោះទេ។

- ✓ **រយៈពេលដោះស្រាយ៖** ការចរចាអាចដោះស្រាយបញ្ហាបានយ៉ាងឆាប់រហ័ស និងប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព។ ភាគីមិនត្រូវរង់ចាំចៅក្រម មជ្ឈត្តកម្ម ឬអ្នកសម្របសម្រួលដើម្បីស្តាប់ និងធ្វើសេចក្តីសម្រេចលើសំណុំរឿងរបស់ពួកនោះទេ។ បញ្ហាអាចត្រូវបានដោះស្រាយ និងបញ្ចប់ភ្លាមៗនៅពេលដែលភាគីឈានដល់ការព្រមព្រៀងគ្នា។
- ✓ **ការគ្រប់គ្រងរបស់ភាគី៖** ការចរចាផ្តល់ឱកាសឱ្យភាគីនូវការគ្រប់គ្រងពេញលេញលើដំណើរការ និងការសន្និដ្ឋាន។ ភាគីអាចកំណត់ថាតើការចរចាកើតឡើងដោយរបៀបណា និងថាតើមានដំណោះស្រាយឬអត់។ ក្នុងការចរចា ភាគីមិនអាចបង្ខំឱ្យចូលទៅក្នុងដំណើរការចរចា ឬចូលទៅក្នុងដំណោះស្រាយដែលភាគីម្ខាងទៀតមិនយល់ព្រមនោះទេ។
- ✓ **ការរក្សាទំនាក់ទំនងដែលកំពុងដំណើរការ៖** ការចរចាអនុញ្ញាតឱ្យមានលទ្ធភាពដែលភាគីអាចបង្កើតដំណោះស្រាយដែលនឹងរក្សាទំនាក់ទំនងដែលកំពុងបន្តរបស់ពួកគេ។ ឧទាហរណ៍ ប្រសិនបើនិយោជក និងនិយោជិតមានវិវាទអំពីពេលវេលាវិស្សមកាល ហើយពួកគេចរចាកិច្ចព្រមព្រៀងមួយ ពួកគេនឹងអាចរក្សាទំនាក់ទំនងដើម្បីឱ្យនិយោជិតរក្សាការងាររបស់គេបាន។ នៅក្នុងបណ្តឹងតុលាការ ឬមជ្ឈត្តកម្មដែលភាគីទីបីសម្រេចលើបញ្ហានេះ ដំណោះស្រាយអាចមិនធ្វើឱ្យភាគីទាំងសងខាងសប្បាយចិត្តគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីឱ្យពួកគេបន្តធ្វើការជាមួយគ្នានោះទេ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី តាមរយៈការចរចា ភាគីទាំងពីរអាចធ្វើការរួមគ្នា ដើម្បីស្វែងរកដំណោះស្រាយដែលអាចទទួលយកបានរបស់ភាគីទាំងពីរ។
- ✓ **ការអនុវត្តដំណោះស្រាយ៖** ការចរចាដំណោះស្រាយនៃបណ្តឹងអាចត្រូវបានកត់ត្រានៅក្នុងដំណើរការរបស់តុលាការនៅចំពោះមុខចៅក្រម ហើយវាក្លាយជាការអនុវត្តន៍ជាសាលក្រម។

១.៤.១.២. គុណវិបត្តិនៃការចរចា

ថ្វីបើមានគុណសម្បត្តិជាច្រើនក៏ដោយ មានហេតុផលមួយចំនួនដែលនាំឲ្យគេមិនជ្រើសរើសការចរចា៖

- ✓ **ពន្យាពេល៖** គុណវិបត្តិមួយជាមួយនឹងការចរចាគឺថាភាគីអាចពន្យារពេលដំណើរការប្រសិនបើខ្លួនចង់បាន។ ក្នុងស្ថានភាពចរចាសុទ្ធសាធ គ្មានវិធីបង្ខំភាគីណាមួយឱ្យពន្លឿនរឿងនេះឡើយ។ វាអាចទៅរួចដែលថាភាគីដែលប្រព្រឹត្តិល្មើសមិនប្រកាន់ខ្ជាប់នូវដំណោះស្រាយ ហើយកំពុងប្រើការចរចាជាមធ្យោបាយដើម្បីពន្យារបញ្ហា ឬជៀសវាងការវិវាទ។ភាគីមិនសមហេតុផលនៅលើកំណត់សម្គាល់ដែលពាក់ព័ន្ធ ភាគីក៏ប្រឈមនឹងលទ្ធភាពដែលភាគីម្ខាងទៀតអាចប្រកាន់ជំហរមិនសមហេតុផលក្នុងការចរចា។ ដូចដែលបាន

ពិភាក្សាខាងលើ នេះអាចមកពីពួកគេមិនបានយកចិត្តទុកដាក់លើការចរចា ហើយកំពុងចូលរួមក្នុងយុទ្ធសាស្ត្រនេះ ធ្វើឲ្យខាតពេលវេលា ឬគេចវេះពីវិវាទ។

- ✓ **ការអនុវត្តដំណោះស្រាយ៖** បន្ទាប់ពីការចរចា ភាគីអាចយល់ព្រមលើកិច្ចព្រមព្រៀងដំណោះស្រាយមួយដែលត្រូវបានសរសេរ និងចុះហត្ថលេខា។ ប៉ុន្តែនៅពេលក្រោយ ភាគីណាមួយអាចនឹងមិនគោរពតាមលក្ខខណ្ឌនៃដំណោះស្រាយ។ ជាឧទាហរណ៍ ភាគីអាចនឹងមិនប្រគល់ទំនិញក្នុងបរិមាណជាក់លាក់ណាមួយដែលនាងបានយល់ព្រមប្រគល់ឱ្យក្នុងការទូទាត់។ ដោយសារតែការដោះស្រាយនេះគ្រាន់តែជាកិច្ចព្រមព្រៀងចរចាប៉ុណ្ណោះ ភាគីម្ខាងទៀតមិនមានមធ្យោបាយផ្ទាល់ក្នុងការអនុវត្តតុលាការទេ។ ជាលទ្ធផលភាគីនោះអាចនឹងត្រូវដាក់ពាក្យបណ្ដឹងហើយរង់ចាំយូរដើម្បីអនុវត្តកិច្ចព្រមព្រៀងដោះស្រាយដើម។
- ✓ **ភាគីម្ខាងមានឥទ្ធិពលខ្លាំងពេក៖** មានកាលៈទេសៈខ្លះដែលភាគីមានអំណាចចរចាមិនសមាមាត្រ ដូច្នេះហើយភាគីម្ខាងមានការគ្រប់គ្រងច្រើនពេក។ ជាឧទាហរណ៍ អ្នកជំនួញអ្នកមាន និងអ្នកមានអំណាចខ្លាំងម្នាក់ អាចនឹងមិនបង់ប្រាក់ឱ្យជាងជួសជុលរថយន្ត។ ជាងជួសជុលអាចទទួលរងសម្ពាធ ឬការគំរាមកំហែងពីពាណិជ្ជករ អំឡុងពេលចរចាឯកជន។ វាអាចទៅរួចដែលអ្នកជួសជុលនឹងចុះចាញ់នឹងការគំរាមកំហែងហើយយល់ព្រមចំពោះដំណោះស្រាយមិនល្អដោយការចរចាជាលក្ខណៈឯកជនមិនមានភាគីទីបីជាអ្នកណានោះទេ។

១.៤.៣. ការសម្រុះសម្រួល

ការសម្រុះសម្រួល គឺជាដំណើរការមួយដើម្បីដោះស្រាយវិវាទរវាងភាគីពីរ ឬច្រើន ដែលទាមទារឱ្យមានអ្នកសម្របសម្រួលអព្យាក្រឹត ដែលជាភាគីទីបី ដើម្បីជួយភាគីពិភាក្សា និងស្វែងរកដំណោះស្រាយដែលអាចទទួលយកបានទៅវិញទៅមក[12] វាជាដំណើរការសម្ងាត់ ហើយអ្វីដែលបាននិយាយនៅក្នុងការសម្រុះសម្រួលមិនអាចប្រើប្រឆាំងភាគីនៅពេលក្រោយបានទេ ហើយដំណើរការសម្រុះសម្រួលនេះគឺស្រដៀងគ្នានឹងដំណើរការផ្សះផ្សាប្រពៃណីដែលបានអនុវត្តនៅកម្ពុជា។ ជាធម្មតាការសម្រុះសម្រួលកើតឡើងបន្ទាប់ពីភាគីព្យាយាមចរចាគ្នា ប៉ុន្តែមិនអាចឈានដល់ដំណោះស្រាយបានទេ។

ការសម្រុះសម្រួលអាចត្រូវបានកំណត់យ៉ាងទូលំទូលាយថាជាជំនួយ ឬសម្របសម្រួលការចរចា។ ការសម្រុះសម្រួលជាធម្មតាពាក់ព័ន្ធនឹងភាគីវិវាទពីរ ឬច្រើនដែលព្យាយាមចរចាដំណោះស្រាយដោយមានការជំនួយពីភាគីទីបីដែលជាអ្នកសម្របសម្រួល ហើយមានភាពអព្យាក្រឹតចំពោះភាគី និងលទ្ធផល។ អ្នកសម្របសម្រួលមិនមានសិទ្ធិអំណាចក្នុងការកំណត់ដំណោះស្រាយទេ។ ផ្ទុយទៅវិញ ភាគីនៅតែរក្សាសិទ្ធិអំណាចក្នុងការសម្រេច

[12] ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ៖ ប្រទេសកម្ពុជា, សៀវភៅសិក្សាអំពីទស្សនាទានសំខាន់ៗ, ស៊្វីន អ៊ែម អូស្ទើរមីឡឺរ៍, ឆ្នាំ ២០១០, ទំព័រ៩៤

ចិត្តថាយល់ព្រមនឹងសំណើដែលបានស្នើ ឬអត់។ ប្រសិនបើភាគីមិនចង់ដោះស្រាយ ឬមិនចុះសម្រុះសម្រួលគ្នាទេនោះនឹងមិនមានដំណោះស្រាយទេ បើទោះបីជាមានការខិតខំប្រឹងប្រែងអស់ពីសមត្ថភាពរបស់អ្នកសម្របសម្រួលក៏ដោយ។ មិនដូចមជ្ឈត្តការ ឬបណ្តឹងតុលាការទេ អ្នកសម្រុះសម្រួលអាចផ្តល់យោបល់ដល់ភាគីតែប៉ុណ្ណោះ។ សព្វថ្ងៃនេះ ការសម្រុះសម្រួលបានបន្តដើរតួនាទីសំខាន់ក្នុងការដោះស្រាយវិវាទនៅកម្ពុជា។ ការស្ទង់មតិរបស់ធនាគារពិភពលោកលើក្រុមហ៊ុនតូចៗក្នុងប្រទេសកម្ពុជាបានរកឃើញថា ការសម្រុះសម្រួលគឺជាវិធីសាស្ត្រដែលពេញចិត្តបំផុតក្នុងការដោះស្រាយវិវាទបន្ទាប់ពីការចរចា។[13] ជាលទ្ធផលនៃសារៈសំខាន់នៃការសម្រុះសម្រួលចំពោះប្រទេសកម្ពុជា ក្របខណ្ឌច្បាប់ជាតិបានវិវត្តន៍ដើម្បីរួមបញ្ចូលជម្រើសនៃការសម្រុះសម្រួលជាច្រើន ហើយភាគីជម្លោះអាចស្វែងរកជំនួយពីប្រភពផ្សេងៗគ្នា។ ក្នុងជម្លោះគ្រួសារ ភាគីអាចស្វែងរកជំនួយសម្របសម្រួលពីមន្ត្រីក្រសួងមហាផ្ទៃ ឬពីក្រុមប្រឹក្សាឃុំសង្កាត់។ ប្រសិនបើភាគីណាមួយកំពុងពិចារណាលើការលែងលះនោះ មានដំណើរការ "ការផ្សះផ្សា" ដប់ប្រាំថ្ងៃ ដែលចាប់ផ្តើមនៅថ្នាក់ឃុំសង្កាត់ មុនពេលសំណុំរឿងបញ្ជូនទៅតុលាការ។ ក្រសួងការងារជួយសម្របសម្រួលវិវាទការងាររវាងនិយោជក និងនិយោជិត។ ប្រសិនបើមានវិវាទដីធ្លី ភាគីអាចស្នើសុំការសម្របសម្រួលពីគណៈកម្មការសុរិយោដីរបស់រដ្ឋាភិបាល ឬពីអាជ្ញាធរជាតិដោះស្រាយវិវាទដីធ្លី។[14] ភាគីជម្លោះពាណិជ្ជកម្មអាចស្វែងរកការសម្រុះ សម្រួលនៅមជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ក្រោមការទំនុកបម្រុងរបស់ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម។[15] វិវាទរដ្ឋប្បវេណីតូចតាចលើបញ្ហាដូចជាបំណុល កិច្ចសន្យា ព្រំប្រទល់ដីកសិដ្ឋាន ការបង្កាច់បង្ខូច និងអំពើហឹង្សាដោយគ្មានរបួសអាចនឹងត្រូវបានសម្របសម្រួលជាផ្លូវការនៅមូលដ្ឋានតាមតយៈកម្មវិធីមជ្ឈមណ្ឌលសេវាយុត្តិធម៌របស់រាជរដ្ឋាភិបាល។[16]

នៅក្នុងដោះស្រាយវិវាទតាមរយៈសម្របសម្រួល ភាគីទីបី ឬអ្នកសម្របសម្រួលជាធម្មតា៖

១) ស្តាប់ភាគីនីមួយៗ

២) លើកទឹកចិត្តភាគីនីមួយៗឱ្យស្តាប់ និងពិចារណាការសម្របសម្រួល

៣) ជួយក្នុងការស្វែងរកដំណោះស្រាយប្រកបដោយភាពច្នៃប្រឌិត

៤) ជួយភាគីឱ្យយល់ពីអង្គហេតុ និងច្បាប់ ដូចដែលបានមើលឃើញដោយអព្យាក្រឹត ហើយនៅពេលសមស្រប

៥) ជួយអភិវឌ្ឍធាតុជាក់លាក់នៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងទូទាត់។

---

[13] ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ៖ ប្រទេសកម្ពុជា, សៀវភៅសិក្សាអំពីទស្សនាទានសំខាន់ៗ, ស៊ីរិន អ៊ែម អូស្ទើរមីឡឺ, ឆ្នាំ ២០១០, ទំព័រ៩៨

[14] អនុក្រឹត្យលេខ ៤៧ ស្តីពីការរៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់គណៈកម្មការសុរិយោដី, ប្រការ៧-១១, រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា, ឆ្នាំ ២០០៦

[15] ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, រាជកិច្ចនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា,លេខ ៣៧, ទំព័រ ៣០០០, ឆ្នាំ ២០០៦

[16] ប្រកាសអន្តរក្រសួងរបស់ក្រសួងយុត្តិធម៌ និងក្រសួងមហាផ្ទៃ, លេខ ៨៥, ប្រការ ៣.៤, ឆ្នាំ ២០០៦

ពាក្យសម្រុះសម្រួល និងពាក្យផ្សះផ្សាត្រូវបានយល់ច្រឡំជាច្រើនឆ្នាំមកហើយ សូម្បីតែដោយអ្នកជំនាញច្បាប់ និងតុលាការ និងអ្នកសិក្សា។ សព្វថ្ងៃនេះ ការសម្រុះសម្រួល និងការផ្សះផ្សាច្រើនតែត្រូវបានប្រើជំនួសគ្នាដើម្បីយោងទៅលើដំណើរការដូចគ្នា ទោះបីជាអ្នកខ្លះបានព្យាយាមទាញភាពខុសគ្នាក៏ដោយ ក៏មិនមានអាជ្ញាធរស្របច្បាប់អន្តរជាតិទូទៅដែលកំណត់ពីរបៀបដែលលក្ខខណ្ឌអាចខុសគ្នានោះទេ។ ទោះបីជាពាក្យសម្របសម្រួលត្រូវបានរកឃើញជាអន្តរជាតិក៏ដោយ ការផ្សះផ្សាគឺជាពាក្យដែលប្រើញឹកញាប់បំផុតនៅក្នុងឯកសារអន្តរជាតិ។ ច្បាប់គំរូ UNCITRAL ស្តីពីការផ្សះផ្សាពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ ("ច្បាប់ផ្សះផ្សា UNCITRAL") ប្រើពាក្យ "ការផ្សះផ្សា" ដើម្បីសំដៅលើដំណើរការនីតិវិធីទាំងអស់ ដែលបុគ្គលអព្យាក្រឹត ឬបុគ្គលជួយភាគីនានាឱ្យឈានដល់ការដោះស្រាយដោយស្មុគ្រស្មាញ រួមទាំងដំណើរការសម្របសម្រួល។

១.៤.៣.១. គុណសម្បត្តិនៃការសម្របសម្រួល

បើប្រៀបធៀបនឹងវិធីសាស្ត្រទូទៅផ្សេងទៀតនៃការដោះស្រាយវិវាទ ការសម្របសម្រួលមានគុណសម្បត្តិសំខាន់ៗមួយចំនួន៖

- ✓ **រយៈពេលដោះស្រាយ៖** ការសម្រុះសម្រួលអនុញ្ញាតឱ្យភាគីដោះស្រាយវិវាទលំបាកៗក្នុងរយៈពេលខ្លី ជាធម្មតាក្នុងមួយថ្ងៃ ឬតិចជាងនេះ។ ការកាត់ក្តី ឬមជ្ឈត្តកម្មអាចចំណាយពេលរាប់ខែ ឬរាប់ឆ្នាំ។ ការចរចាក៏មានសក្តានុពលក្នុងការដោះស្រាយបញ្ហាបានឆាប់រហ័សផងដែរ ប៉ុន្តែដោយសារវាកើតឡើងជាញឹកញាប់ដោយគ្មានពេលវេលាកំណត់ ឬភាពបន្ទាន់នោះ វាអាចអូសបន្លាយរយៈពេលយូរ។ ផ្ទុយទៅវិញ ការសម្រុះសម្រួលគឺជាព្រឹត្តិការណ៍តែមួយដែលកើតឡើងក្នុងរយៈពេលដ៏ខ្លី ដូច្នេះការដោះស្រាយបញ្ហាបានឆាប់រហ័ស។
- ✓ **ការចំណាយ៖** ខណៈពេលដែលការចរចាឯកជនជាធម្មតាជាបច្ចេកទេសដោះស្រាយវិវាទដែលមានតំលៃថោកបំផុត ការចំណាយលើការសម្រុះសម្រួលជាទូទៅទាបជាងជម្រើសផ្សេងទៀតដូចជាវិវាទ និងមជ្ឈត្តកម្ម។ ការសម្រុះសម្រួលជាទូទៅមានរយៈពេលពីមួយទៅពីរថ្ងៃ ដូច្នេះតម្លៃមេធាវី និងថ្លៃសេវារបស់មជ្ឈមណ្ឌលសម្របសម្រួលមានកម្រិតទាប។ សម្រាប់វិវាទដ៏សាមញ្ញ ការសម្រុះសម្រួលជាមួយមិត្តភ័ក្តិ ឬសាច់ញាតិអាចមិនគិតថ្លៃ ដូចជាការចរចាជាដើម។
- ✓ **ការគ្រប់គ្រងភាគីចំពោះលទ្ធផល៖** ជាមួយនឹងការសម្រុះសម្រួលភាគីនៅតែគ្រប់គ្រងលទ្ធផល។ ភាគីសម្រេចថាតើនឹងមានការដោះស្រាយឬអត់ និងលើលក្ខខណ្ឌអ្វី។ ភាគីនានាក៏សម្រេចថា តើដំណើរការនេះគឺជាការខ្ជះខ្ជាយពេលវេលា ហើយគួរតែបញ្ចប់។ គ្មាននរណាម្នាក់អាចបង្ខំភាគីក្នុងការសម្រុះសម្រួលឱ្យធ្វើអ្វីមួយបានទេ។
- ✓ **ការរក្សាទំនាក់ទំនងដែលកំពុងដំណើរការ៖** ដូចគ្នានឹងការចរចាដែរ ការសម្រុះសម្រួលអនុញ្ញាតឱ្យភាគីបង្កើតដំណោះស្រាយដែលនឹងរក្សាទំនាក់ទំនងដែលកំពុងបន្តរបស់ពួកគេ។ នេះមានសារៈសំខាន់សម្រាប់

សង្គមកម្ពុជា ដោយសារទំនាក់ទំនងផ្ទាល់ខ្លួនមានសារៈសំខាន់សម្រាប់អាជីវកម្ម នយោបាយ និងផ្នែកផ្សេងទៀតនៃសកម្មភាព។ ឧទាហរណ៍ ប្រសិនបើដៃគូអាជីវកម្មមានវិវាទលើអចលនទ្រព្យ ហើយអាចចរចារកិច្ចព្រមព្រៀង ពួកគេអាចរក្សាទំនាក់ទំនងរបស់ពួកគេ និងបន្ត។ ដើម្បីចូលរួមក្នុងទំនាក់ទំនងអាជីវកម្មដែលមានផលចំណេញ។ នៅក្នុងវិវាទ ឬមជ្ឈត្តកម្មដែលភាគីទីបីសម្រេចលើបញ្ហានេះ ដំណោះស្រាយអាចនឹងមិនធ្វើឱ្យភាគីទាំងពីរសប្បាយចិត្តគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីអនុញ្ញាតឱ្យពួកគេបន្តធ្វើការជាមួយគ្នា។

- ✓ **ឯកជនភាព៖** ដំណើរការសម្រុះសម្រួលគឺមានន័យថាជាការសម្ងាត់។ យុត្តាធិការភាគច្រើនការពារព័ត៌មានណាមួយដែលទាក់ទងនឹងការចរចា ឬការសម្រុះសម្រួល ទោះបីជាពួកគេមិនមានលទ្ធផលនៅក្នុងដំណោះស្រាយក៏ដោយ ហើយជម្លោះត្រូវតែដោះស្រាយ។
- ✓ **ភាពបត់បែន៖** ភាគីនានាមានភាពបត់បែនច្រើនក្នុងការរៀបចំដំណើរការសម្របសម្រួល។ អ្នកសម្របសម្រួលអាចដើរតួនាទីសម្របសម្រួលសាមញ្ញ ដោយស្តាប់ភាគីនីមួយៗ និងលើកទឹកចិត្តភាគី។ ឬអ្នកសម្រុះសម្រួលអាចដើរតួនាទីកាន់តែសកម្ម ដោយជួបជាមួយភាគីនីមួយៗ ដោយឡែកពីគ្នា ដើម្បីស្វែងយល់បន្ថែមអំពីចំណាប់អារម្មណ៍ និងមុខតំណែងរបស់ពួកគេ ហើយចុងក្រោយថែមទាំងផ្តល់យោបល់អំពីដំណោះស្រាយដែលអាចធ្វើទៅបាន។ដូចទៅនឹងការចរចា លទ្ធផលនៃការសម្រុះសម្រួលក៏អាចបត់បែនបានផងដែរ។ ដោយសារវាជាភាគីខ្លួនឯងដែលកំពុងឈានដល់ការដោះស្រាយ ពួកគេអាចយល់ព្រមចំពោះដំណោះស្រាយដែលនឹងមិនអាចទៅរួចក្នុងមជ្ឈត្តកម្ម ឬវិវាទ។ ជាឧទាហរណ៍ ក្នុងជម្លោះជាមួយនិយោជិតដែលត្រូវបានបញ្ឈប់នោះ ក្រុមហ៊ុនអាចយល់ព្រមផ្តល់ការបញ្ចប់ការងាររបស់ខ្លួន។ និយោជិតនូវកិច្ចព្រមព្រៀងពិគ្រោះយោបល់ជាថ្នូរនឹងការសន្យារបស់គាត់ថានឹងមិនប្រកួតប្រជែងជាមួយអតីតនិយោជករបស់គាត់ខណៈពេលដែលវាត្រូវបានអនុញ្ញាតយ៉ាងល្អឥតខ្ចោះសម្រាប់ភាគីក្នុងការយល់ព្រមលើរឿងនេះ ជាទូទៅតុលាការមិនមានអំណាចក្នុងការបញ្ចូលវាទៅក្នុងសាលក្រមនោះទេ។
- ✓ **ការអនុវត្តដំណោះស្រាយ៖** ដូចដែលបានរៀបរាប់ខាងលើ កិច្ចព្រមព្រៀងសម្របសម្រួលពីដំណើរការភ្ជាប់ដោយតុលាការជាទូទៅអាចអនុវត្តបានដូចជាសាលក្រមរបស់តុលាការ ដែលមានន័យថាពួកគេមានដំណើរការអនុវត្តយ៉ាងរហ័ស។ អាស្រ័យលើយុត្តាធិការ សូម្បីតែកិច្ចព្រមព្រៀងដែលសម្របសម្រួលដោយឯកជនក៏អាចអនុវត្តបានដូចជាការកាត់ក្តីរបស់តុលាការ។ នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ដំណោះស្រាយសម្រុះសម្រួលឯកជនដែលកើតឡើងនៅក្នុងវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មគួរតែរីករាយនឹងការអនុវត្តដ៏ឆាប់រហ័សនេះ។ នេះគឺជាអត្ថប្រយោជន៍ដ៏ធំមួយលើការចរចារដែលមិនទទួលបានសិទ្ធិអនុវត្តលឿនណាមួយឡើយ។
- ✓ **ការអនុលោមតាមដំណោះស្រាយសម្របសម្រួល៖** ការសម្រុះសម្រួលមាននិន្នាការនាំឱ្យមានអត្រាខ្ពស់នៃការអនុលោមតាមកិច្ចព្រមព្រៀងនៃការទូទាត់។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ភាគីនៃកិច្ចព្រមព្រៀងសម្របសម្រួលមានទំ

នោះនឹងប្រកាន់ខ្ជាប់នូវកិច្ចព្រមព្រៀងដោះស្រាយរបស់ពួកគេ។ នេះជាផ្នែកមួយដោយសារតែដំណើរការសម្រុះសម្រួលត្រូវបានចាត់ទុកជាធម្មតាដោយអ្នកចូលរួមថាជាវិធីដែលគួរឱ្យពេញចិត្តក្នុងការដោះស្រាយវិវាទ។ វាក៏ដោយសារតែការពិតដែលថាការសម្របសម្រួលអនុញ្ញាតឱ្យភាគីរៀបចំដំណោះស្រាយដោយខ្លួនឯងជំនួសឱ្យចៅក្រម ឬមជ្ឈត្តកម្ម។

- ✓ **ឱកាសខ្ពស់នៃការទូទាត់៖** កម្មវិធីសម្រុះសម្រួលភាគច្រើនរាយការណ៍អំពីអត្រានៃការទូទាត់ខ្ពស់។ ផ្អែកលើតួលេខទាំងនេះ ការសម្រុះសម្រួលប្រហែលជាជោគជ័យជាងក្នុងការសម្រេចបាននូវដំណោះស្រាយជាជាងការចរចា។ ការសម្រុះសម្រួលគឺជោគជ័យជាងការចរចាសម្រាប់ហេតុផលមួយចំនួន។ ទីមួយ ក្នុងការសម្រុះសម្រួល ភាគីមានឱកាសតែមួយគត់ដើម្បីជួប និងស្តាប់រឿងរបស់ភាគីម្ខាងទៀតក្នុងស្ថានភាពក្រៅផ្លូវការ។ ទីពីរ ការចរចារតាមរយៈមេធាវីមានប្រថុយថាពត៌មាននឹងត្រូវបានបំភ្លៃ ឬការយល់ច្រឡំ នៅពេលបញ្ជូនពីភាគី ក ទៅមេធាវីរបស់ភាគី ក បន្ទាប់មកទៅមេធាវីរបស់ភាគី ខ និងទៅភាគី ខ។ ជាមួយនឹងការសម្របសម្រួល ការទំនាក់ទំនងអាចដោយផ្ទាល់ និងច្បាស់លាស់។ ទីបី ការចរចាជាធម្មតាធ្វើឱ្យវិវាទបុគ្គលិកលក្ខណៈកាន់តែធ្ងន់ធ្ងរឡើងរវាងមេធាវីដែលចរចារពីរនាក់ ចំណែកការសម្របសម្រួលអនុញ្ញាតឱ្យមានភាពអព្យាក្រឹតក្នុងការដោះស្រាយបញ្ហាទាំងនោះ។ និងទីបួន ក្នុងករណីមានការសង្ស័យគ្នាទៅវិញទៅមក សំណើដំណោះស្រាយដែលបង្ហាញតាមរយៈអ្នកសម្របសម្រួលអាចត្រូវបានគេយកចិត្តទុកដាក់ និងមានការសង្ស័យតិចជាងការបង្ហាញពីមេធាវីរបស់ភាគីប្រឆាំង។
- ✓ **ការចំណាយក្នុងការឡើងតុលាការ របស់ភាគី៖** ជួនកាលវាសំខាន់ណាស់សម្រាប់ពិធីជប់លៀងមួយ ដើម្បីមានឱកាសប្រាប់ភាគីម្ខាងនៃរឿង ហើយមានអារម្មណ៍ដូចជាបានឮ។ នេះអាចធ្វើឱ្យគណបក្សមានអារម្មណ៍ធូរស្រាលបន្តិច ដោយមិនគិតពីលក្ខខណ្ឌនៃដំណោះស្រាយ។ នៅក្នុងប្រទេសខ្លះ នេះត្រូវបានគេហៅថា "ថ្ងៃនៅក្នុងតុលាការ" របស់នាង។ ការចរចាជាធម្មតាមិនផ្តល់ឱកាសដែលមានរចនាសម្ព័ន្ធសម្រាប់រឿងនេះកើតឡើងនោះទេ។
- ✓ **ជៀសវាងអំពើពុករលួយ៖** លក្ខណៈស្ម័គ្រចិត្តនៃការដោះស្រាយដោយសម្រុះសម្រួលធ្វើឱ្យអ្នកចូលរួមមិនសូវងាយរងគ្រោះនឹងអំពើពុករលួយ។ អ្នកសម្របសម្រួលមិនអាចទាញយកការទូទាត់ក្រៅផ្លូវការបានទេ ដោយសារនាងមិនមានការគ្រប់គ្រង ឬអំណាចលើភាគី។
- ✓ **ការជ្រើសរើសអព្យាក្រឹត៖** នៅក្នុងវគ្គសម្រុះសម្រួល ភាគីនានាជាធម្មតាជ្រើសរើសអព្យាក្រឹតរបស់ពួកគេ មិនដូចវិវាទដែលពួកគេត្រូវបានចាត់តាំងចៅក្រម។ ជម្រើសនេះអាចជួយឱ្យភាគីមានទំនុកចិត្តថាអ្នកសម្របសម្រួលមិនលំអៀង។

១.៤.៣.២. គុណវិបត្តិនៃការសម្របសម្រួល

បើប្រៀបធៀបនឹងវិធីសាស្ត្រទូទៅផ្សេងទៀតនៃការដោះស្រាយវិវាទ ការសម្របសម្រួលមានគុណវិបត្តិមួយចំនួន៖

- ✓ **ភាគីមិនសមហេតុផល៖** គ្មានភាគីណាមួយក្នុងការសម្រុះសម្រួលអាចបង្ខំឱ្យយល់ព្រមលើអ្វីនោះទេ ហើយវាជាគុណសម្បត្តិ និងគុណវិបត្តិផងដែរ។ ប្រសិនបើភាគីម្ខាងមិនសមហេតុផល ហើយមិនចង់ដោះស្រាយនោះ គ្មានអ្វីដែលអ្នកសម្របសម្រួលអាចធ្វើបាននោះទេ។ ការសម្រុះសម្រួលអាចក្លាយជាការខ្ជះខ្ជាយពេលវេលា និងថវិកា ប្រសិនបើភាគីម្ខាង ឬទាំងពីរមិនសមហេតុផល ឬមិនចង់ដោះស្រាយ។ ក្នុងករណីខ្លះ នេះអាចនាំឱ្យមានការកើនឡើងនូវកម្រិតនៃការសង្ស័យ និងភាពច្របូកច្របល់រវាងភាគី។
- ✓ **អំណាចចរចាមិនស្មើគ្នា៖** ប្រសិនបើភាគីមានអំណាចចរចាមិនស្មើគ្នាខ្លាំង ការសម្រុះសម្រួលអាចមានគ្រោះថ្នាក់សម្រាប់ភាគីទន់ខ្សោយ។ ជាឧទាហរណ៍ ក្រុមហ៊ុនធំមួយអាចមានអំណាចចរចារច្រើនជាងបើធៀបនឹងហាងតូចមួយដែលដំណើរការដោយគ្រួសារ។ ប្រសិនបើភាគីទាំងពីរចូលរួមការសម្រុះសម្រួល ក្រុមហ៊ុនធំអាចគំរាមកំហែង ឬបំភិតបំភ័យភាគីទន់ខ្សោយឱ្យមានការដោះស្រាយដោយអយុត្តិធម៌។ ក្នុងករណីបែបនេះ ភាគីដែលទន់ខ្សោយអាចនឹងត្រូវបានការពារបានល្អជាងមុនដោយមានវត្តមានរបស់ចៅក្រម ឬមជ្ឈត្តកម្ម។
- ✓ **ការអនុវត្តដំណោះស្រាយ៖** អាស្រ័យលើយុត្តាធិការ ការតាំងទីលំនៅដែលសម្របសម្រួលដោយឯកជនអាចមាន ឬមិនមានច្បាប់អនុវត្តលឿន។ ដូច្នេះភាគីគួរតែពិចារណាលើយុត្តាធិការដែលខ្លួនកំពុងធ្វើកិច្ចសន្យា ដើម្បីប្រាកដថាពួកគេយល់អំពីច្បាប់អនុវត្តដែលអាចអនុវត្តបាន។ ប្រសិនបើពួកគេស្ថិតនៅក្នុងយុត្តាធិការដែលមិនផ្តល់ច្បាប់អនុវត្តយ៉ាងរហ័សសម្រាប់ការតាំងទីលំនៅដែលសម្របសម្រួលដោយឯកជន ដូចជាប្រទេសអូស្ត្រាលី ការសម្រុះសម្រួលប្រហែលជាមិនសូវទាក់ទាញទេ។
- ✓ **ការចំណាយ៖** ការសម្រុះសម្រួលអាចឥតគិតថ្លៃ ប្រសិនបើអ្នកសម្រុះសម្រួលជាសមាជិកគ្រួសារ ឬជាមិត្តរបស់ភាគីទាំងពីរ។ ប៉ុន្តែ ប្រសិនបើវិវាទស្ថិតនៅក្នុងចំណោមមនុស្សពីរនាក់ ឬក្រុមហ៊ុនដែលមិនទាក់ទងគ្នានោះ អ្នកសម្រុះសម្រួលជាធម្មតាជាអ្នកបង់ប្រាក់អព្យាក្រឹត។ ភាគីប្រហែលជាមិនចង់ចំណាយប្រាក់សម្រាប់ការសម្រុះសម្រួលទេ ប៉ុន្តែប្រហែលជាចង់ព្យាយាមចរចាជាមុនសិន ដើម្បីមើលថាតើដំណោះស្រាយអាចត្រូវបានរកឃើញដោយមិនចាំបាច់បង់ប្រាក់ឱ្យអ្នកខាងក្រៅ។
- ✓ **ឯកជនភាព៖** ខណៈពេលដែលទំនាក់ទំនងរបស់ភាគីពាក់ព័ន្ធនឹងការសម្រុះសម្រួលគួរតែត្រូវបានការពារជាការសម្ងាត់នៅក្រោមច្បាប់ យុត្តាធិការមួយចំនួនដូចជាប្រទេសកម្ពុជា មិនមានច្បាប់សម្របសម្រួលដែលការពារជាពិសេសការទំនាក់ទំនងដែលទាក់ទងនឹងការសម្រុះសម្រួលនោះទេ។ ដូច្នេះ ភាគីមិនអាចប្រាកដ ១០០% អំពីភាពឯកជនបានទេ។ ទោះបីជានៅក្នុងយុត្តាធិការដែលមានការការពារការសម្ងាត់ក៏ដោយ ក៏

ពួកគេនៅតែត្រូវជឿជាក់ថាអ្នកសម្របសម្រួលនឹងមិនបង្ហាញព័ត៌មានឯកជនឡើយ។ ជាមួយនឹងការចរចា មិនមានភាគីទីបីព្រួយបារម្ភ។

១.៤.៤. មជ្ឈត្តការ

១.៤.៤.១ និយមន័យ

មជ្ឈត្តការ គឺជាដំណើរការផ្លូវការមួយសម្រាប់ការដោះស្រាយវិវាទនៅខាងក្រៅតុលាការ ដែលភាគីជម្លោះត្រូវតម្រូវឱ្យដាក់ពាក្យបណ្តឹងរបស់ពួកគេទៅកាន់ស្ថាប័នរដ្ឋបាលនៃក្រុមប្រឹក្សាមជ្ឈត្តកម្ម ឬមជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម។ នៅក្នុងមជ្ឈត្តកម្ម ភាគីពាក់ព័ន្ធក្នុងវិវាទជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករដែលពួកគេទុកចិត្ត (ឧ. ពួកគេមានបទពិសោធន៍ផ្នែកអប់រំ និងវិជ្ជាជីវៈដែលត្រូវការ) សម្រាប់ពិនិត្យភស្តុតាង និងធ្វើការសម្រេចចិត្តទៅលើវិវាទតបស់ពួកគេ។ អត្ថប្រយោជន៍គឺថាភាគីទាំងអស់ជ្រើសរើសមជ្ឈត្តកម្មដោយខ្លួនឯង ហើយចូលរួមនៅក្នុងសវនាការផ្លូវការដែលភាគីទាំងអស់អាចបង្ហាញភស្តុតាង។

១.៤.៤.២. ទម្រង់ផ្សេងៗនៃមជ្ឈត្តការ

មជ្ឈត្តកម្មជាទូទៅត្រូវបានចាត់ទុកថាជាវិធីសាស្ត្រដោះស្រាយវិវាទដែលមានអនុភាព ហើយចងកាតព្វកិច្ចភាគីនៃ វិវាទ។ ភាគីនីមួយៗបង្ហាញភស្តុតាងរបស់ពួកគេ ហើយមជ្ឈត្តករដែលទទួលបន្ទុកសំណុំរឿងនោះនឹងផ្តល់សេចក្តីសម្រេចដែលហៅថា មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលមានអនុភាពដូចគ្នានឹងសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការ។ ភាគីត្រូវគោរពតាមមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនេះ ដែលពួកគេមានសិទ្ធិតិចតួចបំផុតក្នុងការប្តឹងតវ៉ា ហើយប្រព័ន្ធតុលាការអាចអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនេះជាសាលក្រម។[17] ជាងនេះទៅទៀត នេះគឺជាទម្រង់មជ្ឈត្តកម្មបែបប្រពៃណី និងសាមញ្ញបំផុត ដែលបានផ្តល់ពាក្យបច្ចេកទេសថា "មជ្ឈត្តការចងភ្ជាប់កាតព្វកិច្ច"។[18] ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ថ្មីៗនេះមជ្ឈត្តកម្មដែលមិនជាប់កាតព្វកិច្ចក៏បានក្លាយជាជម្រើសដ៏ពេញនិយមផងដែរសម្រាប់ភាគីវិវាទ។[19] មជ្ឈត្តកម្មមិនចងកាតព្វកិច្ចគឺស្រដៀងគ្នាទៅនឹងមជ្ឈត្តកម្មដែលជាប់កាតព្វកិច្ច លើកលែងតែភាគីណាមួយអាចបដិសេធការសម្រេចរបស់មជ្ឈត្តករក្នុងរយៈពេលដ៏ខ្លីបន្ទាប់ពីការចេញសេចក្តីសម្រេច។ មជ្ឈត្តករដែលមិនចងភ្ជាប់ជួនកាលត្រូវបានប្រើដើម្បីជួយរក្សាទំនាក់ទំនងភាគី ដែលជំនួសឱ្យការបង្ខំឱ្យមានការសម្រេចចិត្តលើភាគី មជ្ឈត្តករផ្តល់ការសម្រេចចិត្តជាជម្រើសសម្រាប់ភាគីនៃវិវាទ។ ភាគីប្រើវាជាឧបករណ៍ចរចារក្នុងការចរចារបស់ពួកគេ ដែលពួកគេមានជម្រើសក្នុងការទទួលយកបាន ឬមិនទទួលយកបាន ប្រសិនបើវាឆ្លើយតបនឹងផលប្រយោជន៍របស់ភាគីទាំងពីរ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ គុណវិបត្តិគឺថាវាអាចខ្ជះខ្ជាយពេលវេលា និងធនធាន

[17] ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ៖ ប្រទេសកម្ពុជា, សៀវភៅសិក្សាអំពីទស្សនាទានសំខាន់ៗ, ស្ទីវិន អ៊ែម អូស្ទើរមីឡឺរ៍, ឆ្នាំ ២០១០, ទំព័រ១៥៨។

[18] ដូចមុន

[19] ដូចមុន

ប្រសិនបើភាគីបដិសេធការសម្រេចចិត្ត ហើយសម្រេចចិត្តបន្តការ តស៊ូរបស់ពួកគេនៅក្នុងតុលាការ ឬកន្លែងផ្សេងទៀត។ មជ្ឈត្តកម្មមិនជាប់កាតព្វកិច្ច ប្រហាក់ប្រហែលនឹងការសម្រុះសម្រួលច្រើនជាងវិវាទ ព្រោះវាទំនងជាផ្នែកមួយនៃដំណើរការចរចា ដែលជាលទ្ធផលនៃភាគីដែលគ្រប់គ្រងនៅពេលបញ្ចប់។

ផ្ទុយទៅវិញ មជ្ឈត្តកម្មចង់មានទំនោរស្រដៀងនឹងវិវាទច្រើនជាងការសម្រុះសម្រួល ដោយសារវាពាក់ព័ន្ធនឹងការសម្រេចចិត្តចុងក្រោយដែលធ្វើឡើងដោយភាគីអព្យាក្រឹត។ សម្រាប់គោលបំណងនៃជំពូកនេះ នៅពេលដែលមជ្ឈត្តកម្មត្រូវបានពិភាក្សា វាសំដៅទៅលើគំរូប្រពៃណីនៃការចងក្រងមជ្ឈត្តកម្ម លើកលែងតែមានការកត់សម្គាល់ផ្សេងទៀត ។

ជំពូកទី២
ស្ថាប័នដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្មក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ

ជំពូកទី២
ស្ថាប័នដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្មក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ

២.១. អំពីមជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម

មជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការនៅកម្ពុជាមានឈ្មោះថា "មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តកាផ្នែកពាណិជ្ជកម្មនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា" ("ម.ជ.ម.")។ មជ្ឈមណ្ឌលនេះត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅឆ្នាំ២០០៦ ដោយច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្ម។[20] អនុលោមតាមច្បាប់ខាងលើ រាជរដ្ឋាភិបាលបានចេញអនុក្រឹត្យលេខ ១២៤ អនក្រ.បក ចុះថ្ងៃទី១២ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៩ ស្តីពីការរៀបចំនិងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម និងអនុក្រឹត្យលេខ ១៨២ អនក្រ.បក ចុះថ្ងៃទី៣១ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១០។ ម.ជ.ម. បានបង្កើតគណៈកម្មការរៀបចំជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករដំបូងតាមប្រកាសក្រសួងពាណិជ្ជកម្មលេខ២២៣ ចុះថ្ងៃទី១២ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៩។

ម.ជ.ម. បានអនុម័តវិធានមជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្មរបស់ខ្លួននៅ ថ្ងៃទី១១ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៤។ ចំពោះដំណើរការមជ្ឈត្តការដែលគ្រប់គ្រងដោយ ម.ជ.ម. នឹងត្រូវប្រព្រឹត្តទៅដោយអនុលោមតាមច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្មដែលបានអនុម័តនៅថ្ងៃទី៥ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០០៦ និងវិធានមជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្មរបស់ ម.ជ.ម. (វិធាន ម.ជ.ម.")។ បច្ចុប្បន្ននេះ វិធានមជ្ឈត្តការរបស់ប្រទេសកម្ពុជាមានភាពស៊ីសង្វាក់គ្នាជាមួយប្រទេសជាង ៥០ រួមមានដៃគូពាណិជ្ជកម្មសំខាន់ៗដូចជា ប្រទេសជប៉ុន កូរ៉េខាងត្បូង សិង្ហបុរី ថៃ និងអូស្ត្រាលីជាដើម។ យោងតាមមាត្រា១ នៃអនុក្រឹត្យស្តីពី ការរៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ម.ជ.ម. ជាសេវាកម្មឯកជន និងឯករាជ្យ។ នៅពេលដែលភាគីវិវាទជ្រើសយកមជ្ឈមណ្ឌល ម.ជ.ម. គូភាគីត្រូវបង់សេវាដូចជា៖ សេវាចុះបញ្ជី សេវាតែងតាំងមជ្ឈត្តករ ថ្លៃរដ្ឋបាលរបស់មជ្ឈមណ្ឌល កម្រៃសេវាវេទិការមជ្ឈត្តកម្ម និង កម្រៃសេវាផ្សេងៗ របស់វេទិការមជ្ឈត្តកម្ម និងម.ជ.ម. (ចំណុច៤១ នៃវិធាន ម.ជ.ម.)។ ឧទាហរណ៍៖ នៅពេលដែលមានវិវាទកើតមានឡើង ហើយគូភាគីជ្រើសយកដោះស្រាយជម្លោះនោះតាម ម.ជ.ម. ដែលគូភាគីសម្រេចយកមជ្ឈត្តករចំនួន៤ នាក់ នោះគូភាគីត្រូវចំណាយសេវាតាមតារាងដែលភាគីបានជ្រើសរើស ហើយការដោះស្រាយនិងជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករនេះឯងគឺជាចំណូលដែល គឺម.ជ.ម. និងមជ្ឈត្តករអាចបានមកពីភាគីវិវាទនេះឯង។ គិតមកទល់ឆ្នាំ២០២០ ម.ជ.ម. បានទទួលសំណុំរឿងវិវាទពាណិជ្ជកម្មចំនួន២៨ ករណីហើយក្នុងចំណោមនោះ ២៨ ភាគរយនៃសំណុំរឿងដែលបានបញ្ចប់និងបានចេញមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរួចរាល់។[21]

[20] មាត្រា ១០ ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តកម្មផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ២០០៩

[21] Rajh & Tann Asia, National Commercial Arbitration Center: Development and Challenges, ២០២១

២.២ គោលបំណង

ម.ជ.ម ត្រូវបានបង្កើតឡើងក្នុងគោលបំណងដើម្បី បង្កើនការប្រើប្រាស់ដំណោះស្រាយវិវាទជំនួសក្រៅប្រពន្ធតុលការនៅប្រទេសកម្ពុជា និងដើម្បីដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្មដែលកើតមានឡើងការកើនឡើងនៃនៅអន្តរជាតិ និងក្នុងស្រុក ដែលបណ្តាលមកពីកំណើនសេដ្ឋកិច្ចដែលមិនធ្លាប់មានពីមុនមកនៅប្រទេសកម្ពុជា។ ការវិនិយោគជំនួញរបស់បរទេសដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការរួមចំណែកដល់កំណើនសេដ្ឋកិច្ច ហើយក៏បង្កើតឲ្យមានការកើនឡើងយ៉ាងខ្លាំងនូវកិច្ចព្រមព្រៀងពាណិជ្ជកម្មឆ្លងប្រទេសផងដែរ។ អ្វីដែលសហគមន៍អាជីវកម្មត្រូវការគឺលទ្ធភាពក្នុងការដោះស្រាយវិវាទដែលកើតចេញពីប្រតិបត្តិការទាំងនោះប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពតាមរយៈយន្តការដោះស្រាយវិវាទអព្យាក្រឹត។ យន្តការដែលអាចផ្តល់ឱ្យភាគីនូវស្វ័យភាពដើម្បីជ្រើសរើសពីរបៀបដោះស្រាយជម្លោះ គួរស្ថិតក្នុងស្មារតីសេរីភាព មានជម្រើសក្នុងការជ្រើសរើសធនធានមនុស្សឲ្យបានត្រឹមត្រូវដែលបំពាក់ដោយចំណេះដឹងបច្ចេកទេសដែលជាកត្តាចាំបាច់ក្នុងការកាត់សេចក្តីលើជម្លោះនោះ។ ដូច្នេះហើយការប្រើប្រាស់អាជ្ញាកណ្តាលគឺជាមធ្យោបាយឆ្ពោះទៅមុខដើម្បីដោះស្រាយជម្លោះដែលពួកគាត់មានសមត្ថភាពក្នុងការអនុម័តនីតិវិធីដែលដំណើរការល្អបំផុតក្នុងការដោះស្រាយជម្លោះដោយផ្អែកលើលក្ខណៈពាណិជ្ជកម្មនៃកិច្ចព្រមព្រៀង។ សមត្ថភាពក្នុងការដោះស្រាយវិវាទដោយទំនុកចិត្ត និងការអនុវត្តការសម្រេចចិត្តជាសកលក៏មានសារៈសំខាន់យ៉ាងខ្លាំងចំពោះសហគមន៍អាជីវកម្មនិងក្នុងការអភិវឌ្ឍប្រទេសជាតិឲ្យកាន់តែមានការរីកចម្រើនក្នុងវិស័យពាណិជ្ជកម្មជាមួយដៃគូសហការពីបរទេស។

២.៣ បទដ្ឋានមជ្ឈត្តកម្មនៅប្រទេសផ្សេងៗ

២.៣.១.មជ្ឈត្តកម្មនៅក្នុងប្រទេសជប៉ុន

នៅក្នុងប្រទេសជប៉ុន មជ្ឈត្តកម្មត្រូវបានប្រើប្រាស់តិចជាងការដោះស្រាយវិវទតាមប្រពន្ធ័តុលាការនៅពេលនិយាយអំពីការដោះស្រាយវិវាទ។ ទោះយ៉ាងណាក៏ដោយនៅខែមីនាឆ្នាំ ២០០៤ មជ្ឈត្តកម្មពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិបានក្លាយជាការដោះស្រាយវិវាទដែលមានលក្ខណៈសមរម្យ ដោយសារតែកំណើនសេដ្ឋកិច្ចក្នុងប្រទេសជប៉ុនកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ នាំឱ្យមានជំនួញដូញដូរកាន់តែច្រើនឡើងរវាងប្រទេសជប៉ុន និងប្រទេសនានាក្នុងទ្វីបអាស៊ី។

មជ្ឈត្តកម្មកាន់តែមានប្រជាប្រិយភាពជាងការដោះស្រាយវិវាទតាមប្រពន្ធ័តុលាការ ព្រោះពួកគេជឿថាអាជ្ញាកណ្តាលមានភាពជឿជាក់ជាងវិវាទនៅក្នុងប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ភាគច្រើន ហើយអាជ្ញាកណ្តាលជាទូទៅអាចអនុវត្តនិងធ្វើការវិនិច្ឆ័យបានយ៉ាងងាយស្រួលជាងតុលាការបរទេស។ លើសពីនេះទៅទៀត ដោយសារប្រទេសជប៉ុនជារដ្ឋដែលបានចុះកិច្ចសន្យាចំពោះអនុសញ្ញាញូវយ៉ក (New York Convention) និងសេចក្តីសម្រេចការអនុវត្តរបស់អាជ្ញាកណ្តាល អាចយកទៅអនុវត្តក្នុងរដ្ឋដែលបានជាប់កិច្ចសន្យាជាមួយនឹងអនុសញ្ញាញូវយ៉ក ។ មជ្ឈត្តកម្មបានផ្តល់នូវភាពងាយស្រួលទៅដល់ភាគីជម្លោះ ដោយសារភាគីនានាអាចមានសិទ្ធិជ្រើស

រើសអាជ្ញាកណ្តាលដែលមានអព្យាក្រឹត និងមានជំនាញក្នុងបញ្ហាវិវាទ។ មូលហេតុចុងក្រោយដែលមជ្ឈត្តកម្មកាន់តែមានប្រជាប្រិយភាពនោះគឺ ដោយសារនៅក្នុងប្រទេសជប៉ុន ពួកគេបានអនុម័តនីតិវិធីប្រព័ន្ធតុលាការបីជាន់ ដូច្នេះវានឹងចំណាយពេលយូរជាងមជ្ឈត្តកម្ម ដែលជាមូលហេតុចម្បងមួយដែលភាគីជ្រើសរើសមជ្ឈត្តកម្មព្រោះវានាំឱ្យមានការដោះស្រាយវិវាទចុងក្រោយលឿនជាង។

ទោះបីជាការប្រើប្រាស់មានសារៈប្រយោជន៍ក៏ដោយ អាជ្ញាកណ្តាលអាចចំណាយច្រើនជាងការប្រើប្រាស់វិវាទរបស់តុលាការ ព្រោះវាមានតម្លៃសម្រាប់ជួលអាជ្ញាកណ្តាល ប្រាក់បំណាច់ ថ្លៃដាក់ឯកសារនៅស្ថាប័នអាជ្ញាកណ្តាល និងថ្លៃសេវាសវនាការផងដែរ។ នីតិវិធីនៃការបង្ហាញឯកសារអាចជាបន្ទុកធ្ងន់សម្រាប់ភាគីនីមួយៗក្នុងមជ្ឈត្តកម្ម ចាប់តាំងពីក្នុងវិវាទក្រោមក្រមរដ្ឋប្បវេណីរបស់ប្រទេសជប៉ុន នីតិវិធីនៃវិវាទមិនផ្តល់សម្រាប់ការរកឃើញដូចដែលយល់នៅក្នុងប្រទេសច្បាប់ទូទៅនោះទេ។ ច្បាប់របស់ប្រទេសជប៉ុនក៏មិនផ្តល់នីតិវិធីសម្រាប់ការអនុវត្តជាកំហិតនៃដីការបស់តុលាការអាជ្ញាកណ្តាលសម្រាប់ការបន្ធូរបន្ថយអសកម្មនោះទេ។[22]

២.៣.២.មជ្ឈត្តកម្មនៅប្រទេសសិង្ហបុរី

មជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តកម្មអន្តរជាតិសិង្ហបុរី (SIAC) ត្រូវបានបង្កើតឡើងក្នុងឆ្នាំ ១៩៩១ ជាអង្គការឯករាជ្យ និងមិនស្វែងរកប្រាក់ចំណេញ ហើយថែមទាំងផ្តល់សេវាកម្មអាជ្ញាកណ្តាលអព្យាក្រឹតដល់សហគមន៍អាជីវកម្មពិភពលោកផងដែរ។ SIAC ជាប់ចំណាត់ថ្នាក់លេខ ២ ក្នុងចំណោមស្ថាប័នអាជ្ញាកណ្តាលកំពូលទាំង ៥ របស់ពិភពលោក ហើយវាក៏ជាស្ថាប័នអាជ្ញាកណ្តាលដែលពេញចិត្តបំផុតមួយនៅអាស៊ីប៉ាស៊ីហ្វិកផងដែរ។ គិតត្រឹមពេលនេះ សិង្ហបុរីកំពុងឈានទៅដំណាក់កាលបន្ទាប់នៃការបង្រួបបង្រួមទីតាំងរបស់ខ្លួនជាមជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តកម្មឈានមុខគេ ហើយនៅឆ្នាំ ២០១៨ សិង្ហបុរីគឺជាប្រទេសដែលមានប្រជាប្រិយបំផុតនៅអាស៊ីសម្រាប់មជ្ឈត្តកម្ម។[23]

អាជ្ញាកណ្តាលក្នុងប្រទេសសិង្ហបុរីបានឈានដល់ការរីកចម្រើនជាលំដាប់ ហើយឥឡូវនេះវាត្រូវបានគេប្រើជាញឹកញាប់ជាមធ្យោបាយដោះស្រាយវិវាទ ជាពិសេសក្នុងប្រតិបត្តិការឆ្លងដែន ហើយបន្ទុកការងារនៅតែរឹងមាំដូចឆ្នាំ ២០១៧ និង ២០១៨ SIAC បានទទួលករណីថ្មីជាង ៤០០ ហើយនៅឆ្នាំ ២០២០ ។ សំណុំរឿងជាង ១០០០ ដែលកើនឡើងទ្វេដងនៃសំណុំរឿងប្រចាំឆ្នាំក្នុងរយៈពេលប៉ុន្មានឆ្នាំចុងក្រោយនេះ។ មូលហេតុដែលអាសនៈអាជ្ញាកណ្តាលនៅប្រទេសសិង្ហបុរីមានប្រជាប្រិយភាពខ្លាំងគឺដោយសារតែពួកគេត្រូវបានគេស្គាល់ថាសម្រាប់ឯករាជ្យភាពនៃតុលាការដែលនាំមុខគេនៃបញ្ហាផ្លូវច្បាប់ដែលទាក់ទងនឹងមជ្ឈត្តកម្មដ៏ស្មុគស្មាញ។ ពួកគេត្រូវបាន

---

[22] គេហទំព័រ https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/6-602-0046?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true

[23] គេហទំព័រ https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/

គេស្គាល់ផងដែរសម្រាប់ការគោរពច្បាប់យ៉ាងជ្រាលជ្រៅរបស់ពួកគេ និងទាក់ទងនឹងហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ និងគ្រឿងបរិក្ខារ ដែលវាគឺជាសំណង់លំដាប់ពិភពលោកមួយដែលត្រូវបានសាងសង់ឡើង ហើយជាពិសេសវាឧទ្ទិសដល់មជ្ឈត្តកម្មនៃការធ្វើជាម្ចាស់ផ្ទះ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ នៅក្នុងប្រទេសសិង្ហបុរី ពួកគេក៏ទទួលបានសេចក្តីសម្រេចដែលអនុវត្តបានជាសកលតាមរយៈអនុសញ្ញាញូវយ៉ក ។ សេចក្តីសម្រេចដែលធ្វើឡើងនៅក្នុងប្រទេសសិង្ហបុរី អាចយកទៅអនុវត្តបានដល់១៦៦ ប្រទេស ។ ស្វ័យភាពរបស់ភាគីក៏ដោយសារតែពួកគេមានជម្រើសរបស់ពួកគេលើអាជ្ញាកណ្តាល នីតិវិធី និង និងទីតាំងនៃដំណើរការនីតិវិធី។ សវនាការនឹងធ្វើឡើងដោយបិទជិត ហើយសេចក្តីសម្រេចនឹងមិនបង្ហាញជាសាធារណៈ ដែលវាអនុញ្ញាតឱ្យភាគីដោះស្រាយវិវាទរបស់ពួកគេដោយមិនបារម្ភថាវាអាចប៉ះពាល់ដល់កេរ្តិ៍ឈ្មោះ ឬផលប៉ះពាល់ទីផ្សាររបស់ពួកគេ។

ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ មជ្ឈត្តកម្មនៅប្រទេសសិង្ហបុរីអាចមានតម្លៃថ្លៃ និងចំណាយពេលវេលាផងដែរ ព្រោះវាលែងមានប្រសិទ្ធភាពហើយ វាក៏ត្រូវបានគេរាយការណ៍ថាមានការពន្យារពេលផងដែរ ជួនកាលផងដែរ បើប្រៀបធៀបទៅនឹងដំណើរការរបស់តុលាការ វាចំណាយតិចជាង។ មជ្ឈត្តកម្មក៏អាចផ្តល់នូវជម្រើសមានកំណត់បន្ថែមទៀតសម្រាប់ការដោះស្រាយជាមួយភាគីដែលមិនលេចចេញ ឬសហការក្នុងដំណើរការនីតិវិធី ដូចជានៅក្នុងវិវាទមានជម្រើសនៃការទទួលបានសាលក្រមលំនាំដើម ឬ "លុះត្រាតែ" បញ្ហាដើម្បីបង្ខំឱ្យអនុលោមតាមដំណើរការវិវាទ។[24]

២.៣.៣.មជ្ឈត្តកម្មនៅប្រទេសកម្ពុជា

ការប្រែប្រួលដ៏សំខាន់បំផុតរបស់ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មពីច្បាប់មជ្ឈត្តការ UNCITRAL នោះគឺការបង្កើតឡើងនូវមជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តកម្មពាណិជ្ជកម្មជាតិ ("ម.ជ.ម.") នៅស្ថិតនៅក្រោមក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម។ ម.ជ.ម ត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ដែលត្រូវបានប្រកាសឱ្យប្រើដោយព្រះរាជក្រមលេខ នស/រកម/០៥០៦/០១០ ចុះថ្ងៃទី០៥ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០០៦។[25] យោងទៅតាមច្បាប់នេះ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានចេញអនុក្រឹត្យលេខ ១២៤ អនក្រ.បក ចុះថ្ងៃទី១២ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៩ ស្តីពីការរៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម និងអនុក្រឹត្យលេខ ១៨២ អនក្រ.បក ចុះថ្ងៃទី៣១ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១០ ស្តីពីការធ្វើវិសោធនកម្មអនុក្រឹត្យលេខ ១២៤ អនក្រ.បក។[26] គណៈកម្មការរៀបចំ និងជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករដំបូង ត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយប្រកាសរបស់ក្រសួងពាណិជ្ជកម្មលេខ ២២៣ MOC/SM២០០៩ ចុះថ្ងៃទី ១២ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៩។ ម.ជ.ម. មានទំនួលខុសត្រូវដ៏ស្មុគស្មាញក្នុងនាមជាវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម និងជាអាជ្ញាប

[24] គេហទំព័រ https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/

[25] ព្រះរាជក្រមលេខ នស/រកម/០៥០៦/០១០ ចុះថ្ងៃទី០៥ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០០៦

[26] អនុក្រឹត្យលេខ ១២៤ អនក្រ.បក ថ្ងៃទី១២ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៩

ណ្ណ និងជាអាជ្ញាធរត្រួតពិនិត្យសម្រាប់ មជ្ឈត្តករទាំងអស់នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា សូម្បីតែអ្នកដែលអាចបម្រើក្នុងវេទិកាផ្សេងទៀតក៏ដោយ។ ម.ជ.ម. ត្រូវយកចិត្តទុកដាក់យ៉ាងប្រុងប្រយ័ត្នចំពោះតួនាទីពីរនេះ ដើម្បីរក្សានូវទំនុកចិត្តរបស់សហគមន៍អាជីវកម្ម និងផ្នែកច្បាប់។

នៅចុងឆ្នាំ ២០០៩ មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មបានចាប់ផ្តើមជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករ ហើយគេរំពឹងថាស្ថាប័ននេះនឹងទទួលបានជោគជ័យ និងក្លាយជាជម្រើសដ៏សំខាន់សម្រាប់ការដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ និងការគោរពពីសហគមន៍ធុរកិច្ច វានឹងជួយលើកទឹកចិត្តដល់ការវិនិយោគបរទេស និងជួយនាំយកមជ្ឈត្តកម្មនៃជម្លោះអន្តរជាតិមកកម្ពុជា។

មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មមានសក្តានុពលក្នុងការធ្វើឱ្យមានភាពប្រសើរឡើងគួរឱ្យកត់សម្គាល់ចំពោះបរិយាកាសអាជីវកម្មដោយផ្តល់ឱ្យអាជីវកម្មនូវជម្រើសដែលត្រូវការច្រើនចំពោះយន្តការដោះស្រាយវិវាទដែលមានស្រាប់។ ម.ជ.ម. ក៏អាចធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងនូវបរិយាកាសធុរកិច្ចរបស់កម្ពុជាដោយការកែលម្អទំនុកចិត្តអាជីវកម្ម បង្កើនភាពប្រាកដប្រជា និងបង្ហាញពីឆន្ទៈរបស់រដ្ឋាភិបាលក្នុងការជំរុញបរិយាកាសច្បាប់ និងបទប្បញ្ញត្តិកាន់តែប្រសើរឡើង។[27]

២.៤.រចនាសម្ព័ន្ធ

២.៤.១. មហាសន្និបាត

សិទ្ធិអំណាចកំពូលរបស់ ម.ជ.ម. គឺមហាសន្និបាត។ មហាសន្និបាតប្រចាំឆ្នាំត្រូវធ្វើឡើងតាមកាលបរិច្ឆេទ ដែលកំណត់ដោយក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ។ ក្នុងករណីចាំបាច់ប្រធានក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ឬសមាជិកភាគច្រើននៃក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ អាចស្នើសុំបើកមហាសន្និបាតវិសាមញ្ញបានដោយមានភ្ជាប់មកជាមួយ នូវរបៀបវារៈក្នុងរយៈពេលយ៉ាងតិច១៥ (ដប់ប្រាំ) ថ្ងៃ មុនថ្ងៃប្រជុំ ។ មហាសន្និបាតវិសាមញ្ញនេះត្រូវពិចារណាតែបញ្ហាណាដែលមិនបានលើកឡើង ឬដោះស្រាយនៅក្នុងមហាសន្និបាតប្រចាំឆ្នាំ ដែលបានធ្វើឡើងរួចហើយតែប៉ុណ្ណោះ ។ ការជូនដំណឹងពីមហាសន្និបាតប្រចាំឆ្នាំ ត្រូវធ្វើឡើងយ៉ាងតិច ៣០ (សាមសិប) ថ្ងៃ មុនដំណឹងនេះត្រូវបញ្ជាក់ពីកាលបរិច្ឆេទ ទីកន្លែងប្រជុំ និងរបៀបវារៈ ។

មហាសន្និបាតប្រចាំឆ្នាំពិនិត្យនិងអនុម័តលើបញ្ហាជាអាទិ៍៖

- ✓ របាយការណ៍ហិរញ្ញវត្ថុប្រចាំឆ្នាំនិងរបាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំរបស់ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ
- ✓ គម្រោងថវិកាប្រចាំឆ្នាំរបស់ ម.ជ.ម.
- ✓ ការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងនិងដកហូតសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ

[27] Rajh & Tann Asia, National Commercial Arbitration Center: Development and Challenges, ២០២១

- ✓ បទបញ្ជាផ្ទៃក្នុងនិងវិធាន ដែលទាក់ទងនឹងការដោះស្រាយវិវាទផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម
- ✓ ការកែប្រែនូវបទប្បញ្ញត្តិនានា ដែលទាក់ទងដល់ដំណើរការរបស់ ម.ជ.ម.
- ✓ បែបបទហិរញ្ញវត្ថុនិងរដ្ឋបាល សម្រាប់ការគ្រប់គ្រងដំណើរការរបស់ ម.ជ.ម.
- ✓ នីតិវិធីសម្រាប់ការចុះបញ្ជីមជ្ឍត្តករ
- ✓ លក្ខណសម្បត្តិបន្ថែមសម្រាប់ឱ្យធ្វើជាមជ្ឈត្តករនៅ ម.ជ.ម.
- ✓ ក្រមសីលធម៌សម្រាប់មជ្ឈត្តករ។

មហាសន្និបាតអាចប្រព្រឹត្តទៅបានលុះត្រាតែមានវត្តមាន២/៣ (ពីរភាគបី) នៃសមាជិកទាំងអស់គិតទាំងសមាជិកផ្ទេរសិទ្ធិ ហើយបញ្ហានានាដែលលើកមកពិភាក្សា ត្រូវសម្រេចដោយសំឡេងភាគច្រើនដាច់ខាត ។

- ✓ ក្នុងករណីមិនមានកូរ៉ុមដើម្បីដំណើរការមហាសន្និបាត កិច្ចប្រជុំនេះ ត្រូវពន្យាររយៈពេលចំនួន១៤ (ដប់បួន) ថ្ងៃហើយកូរ៉ុមសម្រាប់កិច្ចប្រជុំលើកទីពីរនេះគឺ ១/២ (មួយភាគពីរ) នៃសមាជិកទាំងអស់ គិតទាំងសមាជិកផ្ទេរសិទ្ធិ ។
- ✓ ក្នុងករណីដែលកិច្ចប្រជុំលើកទីពីរពុំមានកូរ៉ុម មហាសន្និបាតនេះត្រូវពន្យាររយៈពេលចំនួន១៤ (ដប់បួន) ថ្ងៃទៀតហើយប្រសិនបើនៅតែគ្មានកូរ៉ុមនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំនេះទៀត ចំនួនអ្នកចូលរួមក្នុងកិច្ចប្រជុំដែលត្រូវពន្យាពេលជាលើកទីពីរនោះត្រូវចាត់ទុកថាជាកូរ៉ុមដើម្បីចាប់ផ្តើមមហាសន្និបាត ។

ការបោះឆ្នោតតាមរយៈសិទ្ធិប្រទានត្រូវបានអនុញ្ញាតប៉ុន្តែសមាជិកម្នាក់អាចទទួលបានសិទ្ធិប្រទានតែមួយប៉ុណ្ណោះ សិទ្ធិប្រទានត្រូវធ្វើជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ហើយត្រូវចុះក្នុងកំណត់ហេតុប្រជុំ។

មហាសន្និបាតវិសាមញ្ញ ត្រូវបានកោះប្រជុំដោយប្រធានក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ និងតាមពេលកំណត់ដោយក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ។ប្រសិនបើប្រធានក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ មិនបានកោះប្រជុំមហាសន្និបាតវិសាមញ្ញក្នុងរយៈពេល៣ (បី) ខែ បន្ទាប់ពីបានទទួលសំណើជាលាយលក្ខណ៍អក្សរទេនោះ សមាជិកដែលស្នើសុំឱ្យមានមហាសន្និបាតវិសាមញ្ញ អាចបើកមហាសន្និបាតវិសាមញ្ញតាមរយៈការជូនដំណឹងទៅសមាជិកទាំងអស់ ក្នុងរយៈពេល៣០ (សាមសិប) ថ្ងៃជាមុន ដោយរៀបរាប់អំពីបញ្ហាដែលត្រូវពិភាក្សា ហើយត្រូវបិទផ្សាយរបៀបវារៈរបស់ខ្លួន នៅលើក្តារព័ត៌មានក្នុងបរិវេណ ម.ជ.ម.។[28]

២.៤.២. ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ

ម.ជ.ម. គ្រប់គ្រងដោយក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ដែលត្រូវជួបប្រជុំរៀងរាល់ខែ ដែលក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិត្រូវមានសមាជិកមិនលើសពី ៧ (ប្រាំពីរ) រូបឡើយ ។

សមាសភាពក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិរួមមាន៖

[28] អនុក្រឹត្យលេខ ១២៤ អនក្រ.បក ថ្ងៃទី១២ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៩

- ✓ ប្រធានមួយរូប
- ✓ អនុប្រធានមួយរូប
- ✓ ហេរញ្ញិកមួយរូប
- ✓ សមាជិកមួយចំនួន ។

ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិគ្រប់គ្រងនិងសម្រេចការងារប្រចាំថ្ងៃ ។ សេចក្តីសម្រេចរបស់ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិមានអានុភាពអនុវត្ត លើកលែងតែសេចក្តីសម្រេចនោះ ត្រូវបានបដិសេធដោយមហាសន្និបាត ។
ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិបំពេញតួនាទីផ្សេងៗទៀតមានជាអាទិ៍៖

- ✓ ជ្រើសរើសបុគ្គលិកឱ្យបម្រើការងារជាអគ្គលេខាធិការរបស់ ម.ជ.ម.
- ✓ កំណត់ចំនួនបុគ្គលិក និយោជិត លក្ខខណ្ឌការងារ ប្រាក់បៀវត្ស កម្រៃសេវា ឬលក្ខខណ្ឌដទៃទៀត
- ✓ បញ្ឈប់ការងារនិងដាក់វិន័យលើបុគ្គលិក ដោយផ្អែកតាមកិច្ចសន្យាការងារ ។
- ✓ ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិត្រូវធ្វើរបាយការណ៍ហិរញ្ញវត្ថុប្រចាំឆ្នាំ គម្រោងថវិកាប្រចាំឆ្នាំ និងរបាយការណ៍ស្តីពីសកម្មភាពការងាររបស់ ម.ជ.ម. ជូ០ជនមហាសន្និបាតប្រចាំឆ្នាំ ។

សមាជិករបស់ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ត្រូវបានបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងនៅក្នុងមហាសន្និបាតន ម.ជ.ម. ។សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិមានអាណត្តិ ៣ (បី)ឆ្នាំ ហើយសមាជិកទាំងអស់អាចធ្វើជាសមាជិកនៃក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិមិនលើសពី ២(ពីរ) អាណត្តិឡើយ។ សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិទាំងអស់អាចត្រូវបានបោះឆ្នោតសម្រាប់ ២ (ពីរ) អាណត្តិជាប់គ្នា លើកលែងតមុខតំណែងជាហេរញ្ញិកដែលមិនអាចត្រូវបានជ្រើសរើស ២(ពីរ) អាណត្តិជាប់គ្នា។

ប្រធាន អនុប្រធាន និងហេរញ្ញិក ត្រូវបានជ្រើសរើសតាមរយៈការបោះឆ្នោតដោយឡែកពីគ្នាក្នុងចំណោមសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិដោយក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ។ប្រធានក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ត្រូវបានបោះឆ្នោតជ្រើសរើសនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំលើកដំបូងរបស់ខ្លួន។ការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសប្រធានត្រូវធ្វើជា ២ (ពីរ) ប្រសិនបើជុំទី១ គ្មានបេក្ខជនណាទទួលសំឡេងគាំទ្រភាគច្រើនដាច់ខាតទេ ។ ការបោះឆ្នោតនៃជុំទីពីរ គឺយកតែបេក្ខជនពីររូបដែលមានសំឡេងឆ្នោតច្រើនជាតកទ័យណ្ណោះមកឱ្យឈរឈ្មោះ ។ោយឡែកអនុប្រធាននិងហេរញ្ញិក ត្រូវបោះឆ្នោតជ្រើសរើសដោយយកតាមសំឡេងភាគច្រើនធម្មតា ក្នុងករណីមានសំឡេងស្មើគ្នា ត្រូវយកអ្នកមានអាយុច្រើនជាងគេ ។សមាជិកភាគច្រើននៃក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ត្រូវមានសញ្ជាតិខ្មែរ ។ ដោយឡែក ប្រធាន និង ហេរញ្ញិក ត្រូវមានសញ្ជាតិខ្មែរ ។

ប្រធានរបស់ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ គឺជាប្រធានរបស់ ប.ជ.ម. ។ អនុប្រធាន ត្រូវជួយការងាររបស់ប្រធាន ហើយជំនួសប្រធាននៅពេលដែលប្រធានអវត្តមាន ។ ហេរញ្ញិក ត្រូវគ្រប់គ្រងមូលនិធិ ប្រមូលចំណូលនិងចាត់ចែង

ចំណាយក្នុងនាម ម.ជ.ម. ហើយត្រូវមានគណនីចរន្តនិងត្រូវទទួលខុសត្រូវពីភាពត្រឹមត្រូវនៃគណនីទាំងនោះ ។ សមាជិករបស់ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ត្រូវជួយការងារ ម.ជ.ម.និងបំពេញភារកិច្ច ដែលក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិប្រគល់ជូន ។

ក្នុងករណីតំណែងប្រធាន អនុប្រធាន ឬហេរញ្ញិក របស់ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិនៃ ម.ជ.ម.នៅទំនេរដោយសារការលាលែងពីមុខតំណែង ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិត្រូវបោះឆ្នោតជ្រើសរើសសមាជិករបស់ខ្លួនម្នាក់ទៀតឱ្យចូលកាន់មុខតំណែងដែលនៅទំនេរនោះនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំបន្ទាប់ ឬនៅឯកិច្ចប្រជុំណាមួយដ៏ខ្លី បន្ទាប់ពីការលាលែងនោះ ។សមាជិកគ្រប់រូបរបស់ ម.ជ.ម. ទោះរូបវន្តបុគ្គលក្តី អ្នកតំណាងផ្ទេរសិទ្ធិដែលទទួលបានការចាត់តាំងពីសភាពាណិជ្ជកម្មរាជធានី ខេត្តនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា សភាមុខរបរនិងមីក្រូសហគ្រាស គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា និងសមាគមដែលប្រមូលផ្តុំពាណិជ្ជករ ឧស្សាហក អាជីវករ និងសេវាករក្តី មានសិទ្ធិឈរឈ្មោះឱ្យមហាសន្និបាតបោះឆ្នោតជាសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ លុះត្រាតែបានចុះឈ្មោះ ជាមជ្ឈត្តករក្នុងបញ្ជីន ម.ជ.ម. ។ ក្នុងរយៈពេល៦០ (ហុកសិប) ថ្ងៃ មុនកាលបរិច្ឆេទដែលត្រូវបានកំណត់ សម្រាប់មហាសន្និបាតប្រចាំឆ្នាំ ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិត្រូវធ្វើការកំណត់ និងផ្សព្វផ្សាយនូវកាលបរិច្ឆេទនៃការជ្រើសរើសបេក្ខជន ដែលមិនត្រូវតិចជាង៣ (បី) សប្តាហ៍ បន្ទាប់ពីកាលបរិច្ឆេទនៃការជ្រើសរើសបេក្ខជនទីកន្លែងដែលមានភាពងាយស្រួលក្នុងបរិវេណម.ជ.ម. ឬកន្លែងផ្សេងទៀតសម្រាប់រៀបចំការបោះឆ្នោតជាសម្ងាត់ ។

ការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសសមាជិកទាំងអស់ ឬសមាជិកណាម្នាក់របស់ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ត្រូវធ្វើឡើងតាមរយៈ៖

- ✓ ជាសម្ងាត់
- ✓ សមាជិកមួយរូបមានសំឡេងឆ្នោតមួយសំឡេង ក្នុងមហាសន្និបាតប្រចាំឆ្នាំ ឬមហាសន្និបាតវិសាមញ្ញ ដោយអនុលោមតាមវិធានកំណត់ដោយមហាសន្និបាត ។

ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិថ្មីដែលទើបកើតឡើងក្រោយពីមានការបោះឆ្នោតត្រូវចូលកាន់មុខតំណែងនៅក្រោយពេលមហាសន្និបាតប្រចាំឆ្នាំ ។ មជ្ឈត្តករដែលឈរឈ្មោះបោះឆ្នោត ជាសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ត្រូវមានលក្ខខណ្ឌដូចខាងក្រោម៖

- ✓ សមាជិក ម.ជ.ម. ពីររូបអាចស្នើតែងតាំងសមាជិក ប.ជ.ប. បានតម្នាក់ប៉ុណ្ណោះធ្វើជាបេក្ខជន
- ✓ សំណើតែងតាំងបេក្ខជនត្រូវមានការយល់ព្រមពីសាមីខ្លួនផ្ទាល់
- ✓ សំណើតែងតាំងត្រូវធ្វើជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ និងមានចុះហត្ថលេខា។

បើសិនបេក្ខជនឈរឈ្មោះមានចំនួនតិចជាង ឬស្មើនឹងតំណែងដែលត្រូវបោះឆ្នោតរើស សម្រាប់ធ្វើជាសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ការជ្រើសរើសត្រូវពន្យាររយៈពេល១៥(ដប់ប្រាំ) ថ្ងៃទៀត។ ក្រោយរយៈពេលពន្យា១៥(ដប់ប្រាំ) ថ្ងៃ ប្រសិនបើបេក្ខជននៅតមានចំនួនតិចជាង ឬស្មើនឹងតំណែងដែលត្រូវបោះឆ្នោតជ្រើសរើស

បេក្ខជនទាំងនោះត្រូវចាត់ទុកថាជាប់ឆ្នោតដោយស្វ័យប្រវត្តិ។ ក្នុងករណីដែលបេក្ខជនឈរឈ្មោះមិនគ្រប់ចំនួនមហាសន្និបាតអាចតែងតាំងបេក្ខជនបន្ថែមតាមនីតិវិធីដដែល។ ក្នុងករណីដែលបេក្ខជនមានចំនួនលើសពីចំនួនតំណែង ដែលត្រូវជ្រើសរើស មហាសន្និបាតត្រូវធ្វើការបោះឆ្នោត ។

សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិត្រូវបាត់បង់មុខតំណែងក្នុងករណីដូចខាងក្រោម៖

- ✓ ក្លាយជាអសមត្ថជនផ្នែករូបរាងកាយ និងសតិស្មារតី មិនអាចបំពេញមុខងាររបស់ខ្លួនបាន
- ✓ ត្រូវបានផ្តន្ទាទោសពីបទល្មើសមជ្ឈិម ឬឧក្រិដ្ឋណាមួយ
- ✓ អវត្តមានពីកិច្ចប្រជុំ ៣ (បី)ដង ជាប់ៗគ្នាដោយគ្មានមូលហេតុ
- ✓ ត្រូវបានវិនិច្ឆ័យថា ក្ស័យធនដោយតុលាការ
- ✓ សុំលាលែងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរពីក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ
- ✓ លែងជាសមាជិករបស់ ម.ជ.ម.
- ✓ លែងជាតំណាងចាត់តាំងរបស់អង្គការសមាជិក
- ✓ ទទួលមរណភាព។

ក្រៅពីការប្រជុំប្រចាំខែ ប្រធានក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ អាចកោះប្រជុំក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិពេលណាក៏បាន ដោយជូនដំណឹងទៅកាន់សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ រយៈពេល ៧ (ប្រាំពីរ) ថ្ងៃជាមុន។ យ៉ាងហោចណាស់ត្រូវមានសមាជិក២/៣ (ពីរភាគបី) វត្តមាន ដើម្បីឱ្យដំណើរការប្រជុំមានសុពលភាព។ បញ្ហានានាដែលត្រូវបានលើកឡើងមកពិភាក្សា នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ត្រូវសម្រេចដោយសំឡេងភាគច្រើន ហើយក្នុងករណីមានសំឡេងស្មើគ្នា សំឡេងប្រធានមានឧត្តមានុភាព។

ក្នុងករណីមានសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិបាត់បង់សមាជិកភាពរបស់ខ្លួន ប្រធាន ម.ជ.ម. ត្រូវការប្រជុំសន្និបាតវិសាមញ្ញ ដើម្បីធ្វើការជ្រើសរើសសមាជិកបង្គ្រប់។ អាណត្តិរបស់សមាជិកជំនួសនេះជាអាណត្តិរបស់សមាជិក ដែលបានបាត់បង់សមាជិកភាព។ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ អាចបង្កើតគណៈកម្មាធិការ ឬអនុគណៈកម្មាធិការនានា ដែលមានសមាសភាពសមាជិក ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិមួយរូប ឬច្រើនរូបដឹកនាំការងារ ការរៀបចំគណៈកម្មាធិការ ឬអនុគណៈកម្មាធិការនានាត្រូវកំណត់ដោយបទបញ្ជាផ្ទៃក្នុងរបស់ ម.ជ.ម. ។[29]

២.៤.៣. អគ្គលេខាធិការដ្ឋាន

អគ្គលេខាធិការដ្ឋាន ម.ជ.ម. ត្រូវដឹកនាំដោយអគ្គលេខាធិការមួយរូប អមដោយអគ្គលេខាធិការរងមួយចំនួនជាជំនួយការ ដែលត្រូវជ្រើសរើសដោយក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ។ ការរៀបចំនិងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់អគ្គលេខាធិការដ្ឋាននៃ ម.ជ.ម. ត្រូវកំណត់ដោយបទបញ្ជាផ្ទៃក្នុង។

[29] អនុក្រឹត្យលេខ ១២៤ អនក្រ.បក ថ្ងៃទី១២ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៩

អគ្គលេខាធិការដ្ឋាន ប.ជ.ស. មានតួនាទីជាសេនាធិការឱ្យក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ និងមានភារកិច្ចដូចខាងក្រោម៖

- ✓ គ្រប់គ្រងលើការងារនិងសកម្មភាពប្រចាំថ្ងៃរបស់ ម.ជ.ម.
- ✓ អនុវត្តគោលនយោបាយដែលក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិដាក់ចេញ
- ✓ រៀបចំកិច្ចប្រជុំរបស់ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ មហាសន្និបាត និងកិច្ចប្រជុំផ្សេងទៀត
- ✓ រក្សាឯកសារ
- ✓ ប្រមូលព័ត៌មានដែលពាក់ព័ន្ធនិងសកម្មភាពមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មដែលអាចមានប្រយោជន៍ដល់សមាជិករបស់ ម.ជ.ម.
- ✓ ផ្តួចផ្តើមគំនិតលើកិច្ចការថ្មី១ និងរៀបចំសកម្មភាព និងគម្រោងនានាដែលជួយទ្រទ្រង់តួនាទីរបស់ ម.ជ.ម.
- ✓ ផ្តល់សេវាផ្នែកលេខាធិការដល់សមាជិក ដោយយកកម្រៃសេវាស្របតាមលក្ខខណ្ឌ ដែលអនុម័តដោយក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ
- ✓ ទ្រទ្រង់ផ្នែកបោះពុម្ពនានារបស់ ម.ជ.ម. រួមទាំងកាន់កាប់គេហទំព័ររបស់ ម.ជ.ម.
- ✓ រៀបចំការបណ្តុះបណ្តាល
- ✓ បំពេញភារកិច្ចផ្សេងៗដែលក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិប្រគល់ជូន ។[30]

២.៥ តួនាទីនិងភារកិច្ច

ម.ជ.ម. ជាអង្គភាពមិនស្វែងរកប្រាក់ចំណេញនិងមានទីស្នាក់ការនៅរាជធានីភ្នំពេញ ដែល ម.ជ.ម. មានតួនាទីនិងភារកិច្ចដូចខាងក្រោម៖

- ✓ ជំរុញវិស័យមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មនៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
- ✓ ផ្តល់ការបណ្តុះបណ្តាលនិងហ្វឹកហ្វឺនបុគ្គលដែលកំពុងអនុវត្តនិងបុគ្គលដែលមានបំណងអនុវត្តវិជ្ជាជីវៈជាមជ្ឈត្តករ ដើម្បីធានាឱ្យមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មនៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាមានគុណភាពខ្ពស់
- ✓ កំណត់ពីលក្ខណសម្បត្តិនៃបុគ្គល ដែលមានបំណងចូលជាសមាជិក ម.ជ.ម.
- ✓ រៀបចំសន្និសីទថ្នាក់ជាតិនិងអន្តរជាតិ ក្នុងគោលដៅជំរុញវិស័យមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម
- ✓ រៀបចំ ចូលរួមសិក្ខាសាលានិងវគ្គសិក្សា លើប្រធានបទទាក់ទងនឹងមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម
- ✓ ប្រមូល បោះពុម្ព និងផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មាន អត្ថបទនិពន្ធសៀវភៅនិងឯកសា សោតទស្សន៍ឬហ្វូណូក្រាម ដែលទាក់ទងនឹងមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម

[30] អនុក្រឹត្យលេខ ១២៤ អនក្រ.បក ថ្ងៃទី១២ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៩

- ✓ គ្រប់គ្រងនិងចាត់ចែងទ្រព្យសម្បត្តិ ម.ជ.ម.
- ✓ រៀបចំបណ្ណាល័យនិងបន្ទប់ផ្សេងៗ សម្រាប់បម្រើសេវាទាក់ទងនឹងមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម
- ✓ ចុះកិច្ចព្រមព្រៀងនានាដែលចាំបាច់ក្នុងការបំពេញមុខងាររបស់ខ្លួន
- ✓ បំពេញភារកិច្ចផ្សេងៗទៀតតាមការកំណត់របស់មហាសន្និបាត ម.ជ.ម. ។
- ✓ ម.ជ.ម. មានសិទ្ធិប្រើត្រាដោយឡែករបស់ខ្លួន។[31]

[31] អនុក្រឹត្យលេខ ១២៤ អនក្រ.បក ថ្ងៃទី១២ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៩

ជំពូកទី៣

នីតិវិធីនៃមជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្ម

ជំពូកទី៣
នីតិវិធីនៃមជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្ម

នីតិវិធីនៃមជ្ឈត្តកម្មពាណិជ្ជកម្មធម្មតាជាទូទៅមាន ៦ (ប្រាំមួយ) ដំណាក់កាលគឺ:

១. ការចាប់ផ្តើមនៃមជ្ឈត្តកម្ម

២. ការជ្រើសរើសវេទិកាមជ្ឈត្តក

៣. នីតិវិធីមុនសវនាការ

៤. សវនាការមជ្ឈត្តការ

៥. ការសម្រេច

៦. បណ្តឹងឧបាស្រ័យ និងការអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ

ដំណាក់កាលទាំងនេះសំដៅទៅលើបទប្បញ្ញត្តិនៃច្បាប់ថ្មីរបស់កម្ពុជាស្តីពីមជ្ឈត្តកម្មពាណិជ្ជកម្ម (ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម)។ នៅក្នុងខែមិថុនា ឆ្នាំ ២០០៦ នៃច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មរបស់ប្រទេសកម្ពុជាបានចូលជាធរមាន។ ប្រទេសកម្ពុជាមានកាតព្វកិច្ចក្នុងការអនុម័តច្បាប់នៅពេលដែលខ្លួនបានចូលរួមជាមួយអង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក ("WTO") ក្នុងឆ្នាំ ២០០៤។

៣.១. ការចាប់ផ្តើមនៃមជ្ឈត្តកម្ម

នៅក្នុងដំណាក់កាលនេះមានវិធីបីយ៉ាងដែលមជ្ឈត្តកម្មអាចដំណើរការបាន៖

- ✓ ការស្នើឱ្យមានដំណើរការមជ្ឈត្តកម្មក្រោមកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការដែលមានស្រាប់
- ✓ ការចុះកិច្ចព្រមពៀងឱ្យមានមជ្ឈត្តការនៅពេលវិវាទកើតឡើង និង
- ✓ អនុលោមតាមមជ្ឈត្តកម្មដែលបញ្ជាដោយតុលាការ។

វិធីទីមួយនៃដំណាក់កាលនេះ ការស្នើឱ្យមានដំណើរការមជ្ឈត្តកម្មក្រោមកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តការដែលមានស្រាប់ គឺជាវិធីដែលទូទៅ និងមានភាពពេញនិយមជាងគេ។

៣.១.១. ការដាក់ពាក្យបណ្តឹងរបស់ភាគីប្តឹងទាមទារ

ប្រសិនបើភាគីមានកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តកម្មដែលមានពីមុនមក ដែលជាធម្មតាជាផ្នែកមួយនៃកិច្ចសន្យាដើមដែល ភាគីមួយត្រូវតែបង្ហាញឱ្យភាគីម្ខាងទៀតនូវសំណើជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ឬ "សេចក្តីជូនដំណឹងអំពីមជ្ឈត្តកម្ម" សម្រាប់មជ្ឈត្តការ។ [32] នៅក្រោមច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មសំណើជាលាយលក្ខណ៍អក្សរនោះគួរតែត្រូវបានបញ្ជូនទៅភាគីម្ខាងទៀតដោយផ្ទាល់ ឬទីកន្លែងអាជីវកម្ម ទីលំនៅ ឬអាសយដ្ឋានផ្ញើសំបុត្រ។

[32] ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម, មាត្រា ៣, ឆ្នាំ២០០៦

ភាគីដែលចាប់ ផ្ដើមមជ្ឈត្តកម្មត្រូវបានគេស្គាល់ថាជា "ភាគីប្ដឹងទាមទារ" ហើយភាគីដែលទទួលសំណើនេះត្រូវបានគេស្គាល់ថាជា "ភាគីឆ្លើយតប" ។[33] ដំណើរការមជ្ឈត្តកម្មចាប់ផ្ដើមនៅថ្ងៃដែលភាគីប្ដឹងទាមទារបានសេចក្ដីជូនដំណឹងអំពីមជ្ឈត្តកម្ម ឬពេលដែលភាគីឆ្លើយតបបានទទួលដំណឹងអំពីការជូនដំណឹងអំពីមជ្ឈត្តកម្ម។[34]

ឧបមាថាភាគីបានជ្រើសរើសច្បាប់មជ្ឈត្តកម្ម UNCITRAL ច្បាប់មជ្ឈត្តកម្មអន្តរជាតិ AAA ឬ ICC វិធានមជ្ឈត្តកម្មនៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តកម្មរបស់ពួកគេ។ ក្នុងករណីនោះ សំណើឬការជូនដំណឹងរបស់ពួកគេត្រូវតែត្រូវបានកំណត់ក្នុងចំណោមអ្វីផ្សេងទៀត:

- ✓ ឈ្មោះនិងព័ត៌មានលម្អិតរបស់ភាគី;
- ✓ ការពិពណ៌នាអំពីជម្លោះ;
- ✓ សេចក្ដីថ្លែងការណ៍នៃការសង្គ្រោះបានស្វែងរក; និង
- ✓ កិច្ចព្រមព្រៀងពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ រួមទាំងកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តកម្ម។

ប្រសិនបើភាគីបានជ្រើសរើសមជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ("ម.ជ.ម.") ពួកគេនឹងត្រូវអនុវត្តតាមវិធានស្ដីពីមជ្ឈត្តការរបស់ម.ជ.ម. ទោះយ៉ាងណាក៏ដោយ បើសិនជាភាគីមិនបានជ្រើសរើសច្បាប់ណាមួយនៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តកម្មរបស់ពួកគេនោះទេ ក្នុងករណីនោះច្បាប់ស្ដីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មត្រូវផ្ដល់នូវបទបញ្ញត្តិលំនាំដើម ដែលភាគីត្រូវដាក់សេចក្ដីថ្លែងការទាមទារដែលត្រូវតែមាន៖

- ✓ ការអង្គហេតុដែលគាំទ្រការទាមទារ
- ✓ ចំណុចនៃបញ្ហា និង
- ✓ ដំណោះស្រាយដែលខ្លួនចង់បាន។

៣.១.២. ការដាក់ពាក្យរបស់ភាគីឆ្លើយតប

នៅពេលដែលការដាក់ស្នើដំបូងនេះត្រូវបានធ្វើឡើង ភាគីឆ្លើយតបត្រូវតែដាក់សេចក្ដីថ្លែងការណ៍មួយនៅក្រោមច្បាប់ស្ដីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មនិង ច្បាប់ UNCITRAL ហើយភាគីឆ្លើយត្រូវដាក់សេចក្ដីថ្លែងការណ៍ការពារ ដែលឆ្លើយតបទៅនឹងការទាមទារដាក់លាក់ និងរួមបញ្ចូលឯកសារពាល់ព័ន្ធ និងបណ្ដឹងឆ្លើយតបទៅនឹងបញ្ហាផងដែរ។ ក្នុងករណីនេះ ការកំណត់ពេលវេលាត្រូវបានកំណត់យោងទៅតាមច្បាប់គ្រប់គ្រងដែលភាគីបានព្រមព្រៀងគ្នា។ យោងតាមវិធានស្ដីពីមជ្ឈត្តការ ឆ្នាំ២០២១ បានចែងថា ក្នុងរយៈពេល ១៥ ថ្ងៃ ភាគីឆ្លើយតបត្រូវបញ្ជូនសេចក្ដីជូនដំណឹងអំពីការឆ្លើយតបទៅអគ្គលេខាធិការដ្ឋាន។[35] រីឯវិធានមជ្ឈត្តការ AAA[36] និងវិធាន

[33] ប្រការ ៧.១ នៃវិធានស្ដីពីមជ្ឈត្តការរបស់មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០២១

[34] ច្បាប់ស្ដីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម, មាត្រា ២៩, ឆ្នាំ២០០៦

[35] ប្រការ ៨.១ នៃវិធានស្ដីពីមជ្ឈត្តការរបស់មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

[36] មាត្រា៣ នៃវិធានមជ្ឈត្តការ AAA

មជ្ឈត្តការ ICC[37] ភាគីឆ្លើយតបមានពេល ៣០ ថ្ងៃចាប់ពីថ្ងៃបានទទួលសេចក្តីជូនដំណឹងដើមដើម្បីដាក់ឯកសារសេចក្តីថ្លែងការណ៍ដោះសារ (ICC ហៅវាថា "ការឆ្លើយតប") និងការទាមទារសំណង។

៣.២. ការជ្រើសរើស និងការជំទាស់ទៅនឹងវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម

៣.២.១ ការជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករ

បន្ទាប់ពីដាក់ពាក្យបណ្តឹងទាមទារដំបូង ភាគីត្រូវជ្រើសរើសវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម។ នៅក្រោមច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ភាគីមានសេរីភាពក្នុងការកំណត់ចំនួនមជ្ឈត្តករ ប៉ុន្តែចំនួននៃមជ្ឈត្តករត្រូវជាតែជាលេខសេស។ [38] អវត្តមាននៃការកំណត់បែបនេះ ចំនួននៃមជ្ឈត្តករមានបីរូបនឹងត្រូវបានតែងតាំងដោយតុលាការ ឬមជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម [39] ហើយភាគីមានសេរីភាពក្នុងការជ្រើសរើសវិធីសាស្រ្តណាមួយដើម្បីជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករ។ ជាធម្មតា ពួកគេនឹងធ្វើតាមវិធីសាស្រ្តជ្រើសរើសនៃមជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តកម្មដែលបានជ្រើសរើស ដូចជា AAA, ICC ឬ ម.ជ.ម.។ ប្រសិនបើពួកគេមិនជ្រើសរើសទម្រង់ណាមួយនោះទេ ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មត្រូវបានអនុវត្តឱ្យភាគីនីមួយៗ តែងតាំងមជ្ឈត្តករម្នាក់ ហើយមជ្ឈត្តករទាំងពីរតែងតាំងមជ្ឈត្តករ។ [40]បើមានមជ្ឈត្តករតែម្នាក់ និងភាគីមិនបានចាត់តាំងមជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តកម្មជាអ្នកគ្រប់គ្រងទេ ហើយពួកគេមិនអាចយល់ព្រមលើមជ្ឈត្តករនោះទេ តុលាការកម្ពុជា ឬមជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មនឹងធ្វើការណាត់ជួបតាមការស្នើសុំ។

៣.២.២. ការជំទាស់នឹងមជ្ឈត្តករដែលបានជ្រើសរើស

នៅក្រោមច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម មជ្ឈត្តករត្រូវតែបង្ហាញមុនពេលតែងតាំងនូវកាលៈទេសៈណាមួយ "ដែលអាចបង្កឱ្យមានការសង្ស័យដែលអាចសមហេតុផលអំពីភាពមិនលំអៀង ឬឯករាជ្យភាពរបស់គាត់" នេះអាចរាប់បញ្ចូលទាំងទំនាស់ផលប្រយោជន៍ជាមួយភាគីមួយ ឬច្រើន។[41] មជ្ឈត្តករអាចត្រូវបានជំទាស់ដោយហេតុផលពីរយ៉ាង៖ ១) "ប្រសិនបើមានកាលៈទេសៈដែលនាំឱ្យមានការសង្ស័យដែលអាចសមហេតុផលចំពោះភាពមិនលំអៀងឬឯករាជ្យរបស់គាត់" ឬ ២) "ប្រសិនបើគាត់មិនមានលក្ខណៈសម្បត្តិដែលយល់ព្រមដោយភាគី" ។ ក្នុងអំឡុងពេលចុះកិច្ចសន្យា ភាគីអាចយល់ព្រមចំពោះនីតិវិធីប្រឈមណាមួយ រួមទាំងអ្វីដែលមាននៅក្នុងច្បាប់ម.ជ.ម. ICC ឬ AAA ផងដែរ។ អវត្តមាននៃកិច្ចព្រមព្រៀងបែបនេះ ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែក

[37] មាត្រា ៥ នៃវិធានមជ្ឈត្តការ ICC

[38] មាត្រា ១៨ នៃច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

[39] មាត្រា ១៩ វាក្យខណ្ឌទី៣.ក នៃច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

[40] ប្រការ ២៥.២ នៃវិធានស្តីពីមជ្ឈត្តការរបស់មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

[41] មាត្រា ២០ នៃច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

ពាណិជ្ជកម្មផ្តល់នឹងត្រូវបានអនុវត្ត។ ទីមួយ ភាគីដែលជំទាស់ត្រូវធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ដោយផ្តល់ហេតុផលសម្រាប់ការជំទាស់នេះក្នុងរយៈពេល ១៥ ថ្ងៃបន្ទាប់ពីដឹងពីកាលៈទេសៈលំបាក ឬការតែងតាំងមានបញ្ហា។[42] បន្ទាប់មក វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនឹងពិចារណា និងសម្រេចថាតើត្រូវយល់ព្រមជាមួយបញ្ហាប្រឈមដែរឬទេ។ ប្រសិនបើយល់ព្រម មជ្ឈត្តករថ្មីត្រូវបានតែងតាំង ប្រសិនបើមានការមិនយល់ស្របទេ មជ្ឈត្តករដែលចោទសួរនៅតែមាននៅក្នុងវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម។ បន្ទាប់មក ភាគីដែលមានបញ្ហាអាចប្តឹងឧបាស្រ័យលើសេចក្តីសម្រេចរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មក្នុងរយៈពេល 30 ថ្ងៃទៅកាន់តុលាការកម្ពុជា ឬ ម.ជ.ម. ។

៣.២.៣ ការជំទាស់នឹងយុត្តាធិការរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម

ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម មាត្រា ៨ ចែងថា "តុលាការកម្ពុជាត្រូវបញ្ជូនសំណុំរឿងទៅមជ្ឈត្តកម្ម ប្រសិនបើមានកិច្ចព្រមព្រៀងត្រឹមត្រូវ" ។[43] ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ភាគីទាំងពីរក៏អាចជំទាស់នឹងយុត្តាធិការរបស់វេទិកា មជ្ឈត្តកម្មដើម្បីស្តាប់រឿងក្តីមួយផ្នែក ឬទាំងអស់ផងដែរ។ ឧទាហរណ៍ ភាគីមួយអាចប្រកែកថាខ្លួនមិនដែលបានយល់ព្រមក្នុងមជ្ឈត្តកម្មវិវាទណាមួយឡើយ ហើយចង់យកការទាមទារនោះទៅដោះស្រាយតាមប្រព័ន្ធតុលាការ។ ភាគីត្រូវតែលើកការទាមទារជាមួយវេទិកាមជ្ឈត្តការជាមុនសិន។ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម "អាចគ្រប់គ្រងលើដែនសមត្ថកិច្ចរបស់ខ្លួន រួមទាំងការជំទាស់ណាមួយទាក់ទងនឹងអត្ថិភាព ឬសុពលភាពនៃកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តកម្ម"[44] ដែលមានភាពស្រដៀងគ្នាទៅនឹងច្បាប់មជ្ឈត្តកម្ម UNCITRAL, AAA, និង ICC ។

ភាគីដែលមានការជំទាស់ ឬមានបញ្ហាត្រូវលើកបញ្ហានេះនៅ ឬមុនពេលកំណត់សម្រាប់ការដាក់សេចក្តីថ្លែងការណ៍សម្រាប់ការដោះសារ ហើយសេចក្តីសម្រេចរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មស្តីពីយុត្តាធិការអាចត្រូវបានប្តឹងឧទ្ធរណ៍ទៅតុលាការកម្ពុជាក្នុងរយៈពេល 30 ថ្ងៃបន្ទាប់ពីការសម្រេចរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ។[45]

៣.៣. នីតិវិធីមុនសវនាការ

ដំណើរការមុនសវនាការបង្កើតជាដំណាក់កាលបន្ទាប់។ នៅពេលដែលមជ្ឈត្តករត្រូវបានជ្រើសរើស ហើយយុត្តាធិការត្រូវបានកំណត់ ភាគីវិវាទមានបញ្ហាសំខាន់ៗមួយចំនួនដែលត្រូវដោះស្រាយ ហើយជាធម្មតាវាត្រូវបានសម្រេចក្នុងអំឡុងពេលប្រជុំមុនសវនាការដែលនីតិវិធីទីតាំង និងភស្តុតាង និងបញ្ហាផ្សេងទៀតត្រូវបានសម្រេចក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តកម្មនេះផងដែរ។

---

[42] មាត្រា ២១ ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

[43] មាត្រា ៨ ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

[44] មាត្រា ២៤-១ ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

[45] មាត្រា ២៤ ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

៣.៣.១. វិធានស្តីពីនីតិវិធី

ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ភាគីវិវាទអាចធ្វើការកំណត់បាននូវច្បាប់នីតិវិធីផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ពួកគេ។ មជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តកម្មផ្សេងៗបានបង្កើតច្បាប់ជាច្រើន ហើយភាគីទាំងសងខាងជាទូទៅអនុម័តយកច្បាប់នៃមជ្ឈមណ្ឌលដែលពួកគេបានជ្រើសរើស។ ក្នុងករណីដែលគ្មានច្បាប់នីតិវិធីដែលបានព្រមព្រៀង ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មបានចែងថាវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនឹងដំណើរការនីតិវិធីក្នុងលក្ខណៈមួយ ឬរបៀបមួយដែលខ្លួនចាត់ទុកថាសមស្រប។[46]

៣.៣.២ ទីកន្លែងនៃមជ្ឈត្តកម្ម

ភាគីវិវាទមានសេរីភាពក្នុងការកំណត់ទីកន្លែងនៃមជ្ឈត្តកម្មនៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់ពួកគេ។ ប្រសិនបើពួកគេមិនយល់ស្រប ទីកន្លែងនៃមជ្ឈត្តកម្មនឹងត្រូវកំណត់ដោយវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម "ដោយពិចារណាអំពីកាលៈទេសៈនៃសំណុំរឿង..."[47] លុះត្រាតែមានការយល់ព្រមពីភាគីផ្សេងវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចជួបនៅកន្លែងណាមួយដែលវាចាត់ទុកថាសមរម្យសម្រាប់ការពិគ្រោះយោបល់ក្នុងចំណោមរបស់ខ្លួន។[48]

៣.៣.៣. ភាសា

ភាគីមានសេរីភាពក្នុងការយល់ព្រមលើភាសាណាមួយ ឬលើសពីមួយនៃដំណើរការនីតិវិធីមជ្ឈត្តការរបស់ពួកគេ។ ប្រសិនបើពួកគេមិនយល់ស្របនោះ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនឹងធ្វើការសម្រេចទៅលើភាសាណាមួយ ឬលើសពីមួយសម្រាប់ដំណើរការមជ្ឈត្តការ។[49]

៣.៣.៤. ការសម្របសម្រួល ឬសន្ធានកម្ម

ដូចដែលបានកត់សម្គាល់ ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ចែងអំពីលទ្ធភាពនៃការសម្រុះសម្រួល ឬការធ្វើសន្ធានកម្ម។ ច្បាប់ស្តីពី មជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម មាត្រា ៣៨ ចែងថា "មុនពេលចាប់ផ្តើមដំណើរការមជ្ឈត្តការផ្លូវការ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវពិភាក្សាជាមួយភាគីវិវាទ ដើម្បីស្វែងរកមានលទ្ធភាពនៃដំណោះស្រាយវិវាទដោយស្ម័គ្រចិត្តរបស់ភាគី៖ ១. ប្រសិនបើភាគីវិវាទព្រមដោះស្រាយវិវាទដោយស្ម័គ្រចិត្ត វេទកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវជួយភាគីវិវាទទៅតាមលក្ខណៈដែលសមស្រប"។[50]

---

[46] មាត្រា ២៧ ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

[47] មាត្រា ២៨ នៃច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

[48] មាត្រា ២៧ នៃច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

[49] មាត្រា ៣០ នៃច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

[50] មាត្រា ៣៨ នៃច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

៣.៣.៥ វិធានការបណ្ដោះអាសន្ន

វិធានការបណ្ដោះអាសន្នគឺចាំបាច់សម្រាប់ស្ថានភាពខ្លះ ភស្តុតាងចាំបាច់អាចប្រឈមនឹងការថយចុះ ឬការបំផ្លិចបំផ្លាញ លុះត្រាតែភាគីទីបីធានាវាឱ្យបានត្រឹមត្រូវ។ ម៉្យាងទៀត ភាគីម្ខាងតម្រូវឱ្យភាគីម្ខាងទៀតបញ្ឈប់សកម្មភាពមួយចំនួនភ្លាមៗ។ ដូចច្បាប់មជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តកម្មដទៃទៀតដែរ ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មផ្តល់អំណាចដល់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មក្នុងការផ្តល់វិធានការបណ្ដោះអាសន្នទាំងនេះ។ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចតម្រូវឱ្យភាគីផ្តល់សន្តិសុខសមស្របជាមួយនឹងវិធានការបែបនេះ។

ភាគីមួយក៏អាចស្នើសុំវិធានបណ្ដោះអាសន្នពីតុលាការកម្ពុជាបានដែរ។ ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម បាននិយាយថា "មិនមានវិសមិតភាពគ្នានឹងកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តកម្មសម្រាប់ភាគីមួយដើម្បីស្នើសុំមុនពេល ឬក្នុងអំឡុងពេលដំណើរការមជ្ឈត្តកម្មពីតុលាការនូវវិធានការការពារបណ្ដោះអាសន្ន និងសម្រាប់តុលាការដើម្បីផ្តល់វិធានការបែបនេះ" [51] ឃ្លានេះអាចជាបញ្ហាដ៏មានសក្តានុពលសម្រាប់ភាគីបរទេសដែលចង់ជៀសវាងប្រព័ន្ធតុលាការក្នុងស្រុក។ វិធីមួយដើម្បីជៀសវាងការនេះគឺត្រូវបញ្ចូលសមស្របភាសាទៅក្នុងឃ្លាមជ្ឈត្តកម្ម ដែលរារាំងភាគីណាមួយពីការប្តឹងទៅតុលាការសម្រាប់វិធានការបណ្ដោះអាសន្ន។

៣.៣.៦. អ្នកជំនាញ

ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ផ្តល់អំណាចដល់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មក្នុងការតែងតាំងអ្នកជំនាញ លុះត្រាតែភាគីទាំងពីរព្រមព្រៀងផ្សេងពីនេះ។ ភាគីត្រូវផ្តល់ឱ្យអ្នកជំនាញនូវរាល់ព័ត៌មានដែលពាក់ព័ន្ធ និងមានសិទ្ធិពិនិត្យអ្នកជំនាញក្នុងសវនាការបន្ទាប់ពីការសន្និដ្ឋានរបស់អ្នកជំនាញត្រូវបានដាក់ជូនវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម។[52]

៣.៤. សវនាការមជ្ឈត្តការ

ជាធម្មតាដំណើរការមជ្ឈត្តកម្មពាក់ព័ន្ធនឹងសវនាការដែលស្រដៀងនឹងការកាត់ក្តីនៅក្នុងតុលាការច្បាប់ common law។ ភាគីវិវាទបង្ហាញសេចក្តីថ្លែងការណ៍ដោយបញ្ជាក់ពីអង្គហេតុ និងអង្គច្បាប់។ បន្ទាប់មក ភាគីប្តឹងទាមទារបង្ហាញសាក្សី ភស្តុតាង និងឯកសារពាក់ព័ន្ធរបស់ខ្លួន។ សាក្សីត្រូវធ្វើការស្បថចូលកាន់តំណែងដូចក្នុងដំណើរការរបស់តុលាការ។ នៅពេលនោះវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនឹងសម្រេចថាតើសាក្សីដែលមិនមែនជាភាគីអាចមានវត្តមាននៅក្នុងអំឡុងពេលមជ្ឈត្តកម្មដែរឬទេ។

ភាគីប្តឹងទាមទារ ឬមេធាវីរបស់ខ្លួននឹងធ្វើការចោទសួរនៅចំពោះមុខវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម។ ជួនកាលវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនឹងសួរសំណួរបន្ថែម ស្រដៀងនឹងចៅក្រមក្នុងតុលាការដែរ ហើយភាគីឆ្លើយតបក៏មានសិទ្ធិលើកសំណួរ

[51] មាត្រា ៩ នៃច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

[52] មាត្រា ៣៤ នៃច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

ទៅសាក្សីភាគីប្ដឹងទាមទារផងដែរ។[53] បន្ទាប់ពីដើមបណ្ដឹងបានបង្ហាញភស្តុតាងទាំងអស់របស់ខ្លួនហើយ ភាគីឆ្លើយតបមានឱកាសបង្ហាញសាក្សី ភស្តុតាង និងឯកសារពាក់ព័ន្ធវិញម្ដង ហើយជាថ្មីម្ដងទៀត វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម និងភាគីប្ដឹងទាមទារអាចសាកសួរសាក្សីទាំងនេះ។ បន្ទាប់មក ភាគីនឹងបង្ហាញសេចក្ដីថ្លែងការណ៍បិទបញ្ចប់ បន្ទាប់មកវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនឹងពិភាក្សា និងសម្រេចលើករណីនេះ។ សវនាការមជ្ឈត្តកម្មជាទូទៅមានលក្ខណៈផ្លូវការតិចជាងដំណើរការរបស់តុលាការ។ បញ្ហានីតិវិធី ឬ ភស្តុតាងមានភាពបត់បែនជាងនៅក្នុងតុលាការ ប្រសិនបើភាគីយល់ស្រប ពួកគេមិនត្រូវមានសវនាការផ្ទាល់មាត់ឡើយ។ ភាគីអាចជ្រើសរើសបង្ហាញតែភស្តុតាងជាឯកសារ និងឯកសារជាលាយលក្ខណ៍អក្សរសម្រាប់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មពិចារណា។ ទោះយ៉ាងណាក៏ដោយ ប្រសិនបើភាគីម្ខាងចង់ឲ្យមានសវនាការផ្ទាល់មាត់ ត្រូវតែមានសវនាការផ្ទាល់មាត់។ ច្បាប់ស្ដីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មក៏តម្រូវឱ្យភាគីមានការជូនដំណឹងគ្រប់គ្រាន់អំពីសវនាការបែបនេះ។ មជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តកម្មម.ជ.ម. ឬ AAA និង ICC មានសំណុំច្បាប់ផ្ទាល់ខ្លួន ដែលអាចកែប្រែបានដោយការព្រមព្រៀងរវាងភាគី។

៣.៥. ការសម្រេច

នៅពេលដែលសវនាការមជ្ឈត្តកម្មត្រូវបានបញ្ចប់ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវពិចារណាលើសេចក្ដីសម្រេច។ ដូចដែលបានរៀបរាប់ខាងលើ នៅក្រោម ច្បាប់ស្ដីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ភាគីអាចជ្រើសរើសអនុវត្តច្បាប់សំខាន់ៗនៃយុត្តាធិការណាមួយ។ នៅក្នុងករណីវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនៃមជ្ឈត្តច្រើនរូប មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ឬសេចក្ដីសម្រេចផ្សេងៗ ត្រូវធ្វើឡើងដោយមតិភាគច្រើនដោយរបៀបនៃមជ្ឈត្តជាមសមាជិកនៃវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មទាំងអស់។ [54] ជួនកាលនេះត្រូវបានគេហៅថាជាជម្រើសនៃបទប្បញ្ញត្តិច្បាប់នៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់ភាគី។ ក្នុងករណីដែលគ្មានជម្រើសនៃបទប្បញ្ញត្តិច្បាប់ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មមានសេរីភាពក្នុងការជ្រើសរើសច្បាប់សំខាន់ៗណាមួយដែលខ្លួនចាត់ទុកថាសមស្រប។

៣.៥.១. ទម្រង់នៃមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ

ដើម្បីចងកាតព្វកិច្ច និងអាចអនុវត្តបានតាមរយៈតុលាការ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវ៖

- ✓ ធ្វើឡើងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ហើយត្រូវចុះហត្ថលេខាដោយសម្លេងភាគច្រើនរបស់មជ្ឈត្តករ
- ✓ បញ្ជាក់ពីហេតុផលដែលមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យយោងតាម ឬជាគោលបង្អែក

[53] "វិធីសាកសួរឆ្លង" នៅក្នុងប្រព័ន្ធតុលាការ common law

[54] ប្រការ ៤៧.១ នៃវិធានស្ដីពីមជ្ឈត្តការរបស់មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០២១

- ✓ បញ្ជាក់អំពីបែងចែកការចំណាយនៃមជ្ឈត្តកម្មនូវចំណែកដែលភាគីទាំងសងខាងត្រូវចេញ និងចំណាយផ្សេងៗដែលមាននៅក្នុងអំឡុងពេលដំណើរការនៃមជ្ឈត្តកម្មតាមដែលវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មយល់ឃើញថា សមស្របលុះត្រាតែមានការយល់ព្រមផ្សេងទៀតពីភាគីវិវាទ
- ✓ បញ្ជាក់កាលបរិច្ឆេទ និងទីតាំងនៃមជ្ឈត្តកម្ម
- ✓ បន្ទាប់ពីធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរួចហើយ អត្តបទចម្លងនៃមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះដែលចុះហត្ថលេខាពីមជ្ឈត្តករ ត្រូវបញ្ជូនទៅឱ្យភាគីវិវាទនីមួយៗ។[55]

រាល់ការទូទាត់ដែលបានឈានដល់ក្រោម ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មមាត្រា ៣៨ ត្រូវតែអនុវត្តតាមតម្រូវការទាំងនេះ ដើម្បីមានកម្លាំង និងប្រសិទ្ធភាពនៃការវិនិច្ឆ័យ។ ការទូទាត់ក៏ត្រូវបញ្ជាក់ផងដែរថាវាជាមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ។[56]

៣.៥.២. បណ្តឹងជំទាស់នឹងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម

យោងតាមច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម និងច្បាប់មជ្ឈត្តការអន្តរជាតិភាគច្រើន មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យមិនអាចប្តឹងជំទាស់បានទេ លើកលែងតែក្នុងកាលៈទេសៈតិចតួចប៉ុណ្ណោះ។ ការអនុញ្ញាតឱ្យភាគីមួយប្តឹងជំទាស់លើ មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដោយងាយស្រួល នោះវាអាចនាំឱ្យបាត់បង់អត្ថប្រយោជន៍សំខាន់របស់មជ្ឈត្តកម្ម ពោលគឺលទ្ធភាពនៃការដោះស្រាយវិវាទប្រកបដោយវិជ្ជាជីវៈ រហ័ស សន្សំសំចៃ និងដែលមានប្រសិទ្ធភាព។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ភាគីនឹងរកមិនឃើញការលើកទឹកចិត្តពិតប្រាកដក្នុងការចាប់ផ្តើម និងចូលរួមក្នុងមជ្ឈត្តកម្មឡើយ ប្រសិនបើការសម្រេចចិត្តអាចត្រូវបានប្តឹងជំទាស់មិនទទួលស្គាល់យ៉ាងងាយស្រួលទៅកាន់តុលាការ។

ដូច្នេះ ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ផ្តល់ហេតុផលតិចតួចបំផុតសម្រាប់ការចាត់ទុកជាមោឃៈនៃ មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យមជ្ឈត្តកម្មណាមួយ។ គ្មានហេតុផលទាំងនេះពាក់ព័ន្ធនឹងការពិនិត្យឡើងវិញនូវគុណសម្បត្តិនៃភស្តុតាង និងការសម្រេចចិត្តនោះទេ។ ទោះយ៉ាងណាក៏ដោយតុលាការកម្ពុជាអាចដាក់ចេញសាលក្រមមជ្ឈត្តកម្ម ប្រសិនបើ៖

- ✓ ភាគីនៃកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តកម្មត្រូវបានអសមត្ថភាពនៅពេលនៃកិច្ចព្រមព្រៀង ឬកិច្ចព្រមព្រៀងមិនមានសុពលភាពក្រោមច្បាប់គ្រប់គ្រង ឬ
- ✓ ភាគីមិនត្រូវបានផ្តល់ការជូនដំណឹងត្រឹមត្រូវអំពីការតែងតាំងមជ្ឈត្តកម្ម ឬដំណើរការមជ្ឈត្តកម្ម ឬមិនអាចបង្ហាញករណីរបស់គាត់ប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព។ ឬ
- ✓ មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដោះស្រាយវិវាទដែលមិនធ្លាក់ក្នុងលក្ខខណ្ឌនៃកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តកម្ម។ ឬ

[55] មាត្រា ៣៩ នៃច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦
[56] មាត្រា ៣៩ នៃច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

- ✓ សមាសភាពនៃវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ឬនីតិវិធីមិនអនុវត្តតាមកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តកម្ម។ ឬ
- ✓ កម្មវត្ថុនៃវិវាទមិនអាចដោះស្រាយដោយមជ្ឈត្តកម្មក្រោមច្បាប់នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។ ឬ
- ✓ ការទទួលស្គាល់មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនេះនឹងផ្ទុយទៅនឹងគោលនយោបាយសាធារណៈរបស់ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។[57]

ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ចែងថា តុលាការកម្ពុជាអាចដាក់ចេញមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យក្រោមហេតុផលទាំងនេះ ប៉ុន្តែពួកគេមិនតម្រូវឱ្យភាគីត្រូវតែធ្វើដូចនេះទេ។ ភាគីដែលចង់ដាក់ចេញមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវដាក់ពាក្យសុំទៅវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មឧទ្ធរណ៍នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាក្នុងរយៈពេល ៣០ ថ្ងៃបន្ទាប់ពីការជូនដំណឹងអំពីការផ្តល់មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ។[58] បណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ពីវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មឧទ្ធរណ៍ទៅតុលាការកំពូលនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាត្រូវធ្វើឡើងក្នុងរយៈពេល ១៥ ថ្ងៃបន្ទាប់ពីការសម្រេចរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មឧទ្ធរណ៍។ ក្នុងកាលៈទេសៈសមស្រប តុលាការកម្ពុជាអាចផ្អាកដំណើរការរបស់តុលាការ ដើម្បីអនុញ្ញាតឱ្យវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មបន្តដំណើរការនីតិវិធី ឬបើមិនដូច្នេះទេ ចាត់វិធានការនេះដើម្បីលុបបំបាត់ហេតុផលសម្រាប់កំណត់ឡែក ទើបអាចបញ្ចប់ដំណើរការផ្លូវច្បាប់បាន។

៣.៦. ការទទួលស្គាល់ និងការអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ

បន្ទាប់ពីមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវបានចេញ ភាគីដែលឈ្នះក្តីនឹងត្រូវអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យតាមរយៈតុលាការ ប្រសិនបើភាគីចាញ់ក្តីខកខានក្នុងការគោរពតាមមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះ។ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មមិនមានអំណាចអនុវត្តរបស់ខ្លួនទេ អាស្រ័យហេតុនេះភាគីត្រូវពឹងផ្អែកលើប្រព័ន្ធតុលាការ ដើម្បីទទួលស្គាល់មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលបានចេញដោយមជ្ឈត្តករ។

ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មបានចែងថា៖ "ការសម្រេចចិត្តរបស់មជ្ឈត្តករទើជាបានធ្វើនៅប្រទេសណាក៏ដោយត្រូវបានគេទទួលស្គាល់ថាជាកាតព្វកិច្ច ហើយបន្ទាប់ពីបានដាក់ពាក្យសុំជាលាយលក្ខណ៍អក្សរទៅសាលាឧទ្ធរណ៍រួចមក ត្រូវបានអនុវត្តដោយយោងតាមបទប្បញ្ញត្តិក្នុងមាត្រានេះ និងមាត្រា៤៥"។[59]

ជាបញ្ហានៃនីតិវិធី ភាគីដែលស្វែងរកការទទួលស្គាល់ និងការអនុវត្តត្រូវតែផ្តល់ឱ្យតុលាការនូវច្បាប់ដើម ឬច្បាប់ចម្លងដែលមានការបញ្ជាក់អំពីការផ្តល់មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ និងកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តកម្ម និងការបកប្រែភាសាខ្មែរដែលមានការបញ្ជាក់ និងមានការទទួលស្គាល់ត្រឹមត្រូវ ប្រសិនបើកិច្ចព្រមព្រៀងធ្វើឡើងដោយភាសាដែលមិន

---

[57] មាត្រា ៤៤ វាក្យខណ្ឌទី២ នៃច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

[58] ដូចមុនមាត្រា ៤៤(២) (ក-ខ)នៃច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

[59] មាត្រា ៤៥ នៃច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

មែនជាភាសាខ្មែរដើម។ នេះគឺជាបញ្ហាសាមញ្ញ; នៅពេលដាក់ជូនត្រឹមត្រូវ តុលាការត្រូវតែទទួលស្គាល់ និងអនុវត្តការសម្រេចនេះ ដូចជាសាលក្រមចុងក្រោយ និងអាចអនុវត្តបាន ”។[60]

ទោះយ៉ាងណាក៏ដោយ តុលាការអាចបដិសេធមិនអនុវត្តការផ្តល់មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យក្រោមកាលៈទេសៈមានកំណត់ដូចខាងក្រោម៖

- ✓ ភាគីនៃកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តកម្មត្រូវបានអសមត្ថភាពនៅពេលនៃកិច្ចព្រមព្រៀង ឬកិច្ចព្រមព្រៀងមិនមានសុពលភាពក្រោមច្បាប់គ្រប់គ្រង ឬ
- ✓ ភាគីមិនត្រូវបានផ្តល់ការជូនដំណឹងត្រឹមត្រូវអំពីការតែងតាំងមជ្ឈត្តករ ឬដំណើរការមជ្ឈត្តកម្ម ឬមិនអាចបង្ហាញករណីរបស់គាត់ប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព ឬ
- ✓ មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដោះស្រាយវិវាទដែលមិនធ្លាក់ក្នុងលក្ខខណ្ឌនៃកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តកម្ម ឬ
- ✓ សមាសភាពនៃវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ឬនីតិវិធីមិនស្របតាមកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តកម្ម ឬមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យមិនទាន់មានកាតព្វកិច្ចលើភាគី ឬ
- ✓ កម្មវត្ថុនៃវិវាទមិនអាចដោះស្រាយដោយមជ្ឈត្តករក្រោមច្បាប់នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឬ
- ✓ ការទទួលស្គាល់ពានមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនេះនឹងផ្ទុយទៅនឹងគោលនយោបាយសាធារណៈរបស់ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។[61]

៣.៦.១. ការអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនៅក្នុងប្រទេស

ភាគីនៅក្នុងមជ្ឈត្តកម្មអាចស្ម័គ្រចិត្តអនុវត្តសេចក្តីសម្រេចអាជ្ញាកណ្តាលរវាងខ្លួនគេដោយអនុវត្តតាមសាលក្រមនៃមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ។ ប្រសិនបើភាគីម្ខាងមិនគោរពតាមមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ហើយបដិសេធមិនព្រមដោះស្រាយការទាមទារ ភាគីដែលឈ្នះ អាចដាក់ពាក្យសុំទៅតុលាការស្នើសុំឱ្យវាចេញ "ដីកាបង្គាប់ឱ្យអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ”។[62] សម្រាប់មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យក្នុងស្រុក តុលាការដែលចេញសាលដីកាគឺតុលាការដំបូង ដែលតុលាការនេះមានយុត្តាធិការភូមិសាស្ត្រលើភាគី ឬទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ខ្លួន ដែលជាកម្មវត្ថុនៃការអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ដោយគេហៅថាការអនុវត្តដោយបង្ខំតាមក្រមរដ្ឋប្បវេណីកម្ពុជា។ ភាគីដែលឈ្នះត្រូវអនុវត្តតាមនីតិវិធីជាក់ហិតការអនុវត្តដើម្បីទទួលបានការដោះស្រាយរបស់ខ្លួនការទាមទារ។ ឯកសារដែលគួរអមជាមួយពាក្យសុំរួមមានដើម និងច្បាប់ចម្លងត្រឹមត្រូវនៃមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ,ច្បាប់ដើម និងច្បាប់ចម្លងនៃកិច្ចសន្យា។[63]

---

[60] មាត្រា ៤៥(២) នៃច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

[61] មាត្រា ៤៦(១-២) ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

[62] មាត្រា ៣៥៣ នីតិវិធីក្រមដ្ឋប្បវេណី ២០០៦

[63] BNG Legal, Commercial Arbitration in Cambodia, 2017

សេចក្តីសម្រេចលើការប្តឹងជំទាស់ ការទទួលស្គាល់ និងការអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យជាសមត្ថកិច្ចរបស់សាលាឧទ្ធរណ៍នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។[64]

ភាគីវិវាទអាចប្តឹងជំទាស់ទៅនឹងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យតាមទ្រង់ទ្រាយជាបណ្តឹងបដិសេធ និងតាមបែបបទដូចខាងក្រោម៖

- ✓ បណ្តឹងបដិសេធទៅនឹងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យតាមផ្លូវតុលាការតែស្របតាមល័ក្ខខ័ណ្ឌ ដូចមានចែងក្នុងវាក្យខណ្ឌទី ២.និងវាក្យខ័ណ្ឌទី ៣ នៃមាត្រានេះ ។
- ✓ សាលាឧទ្ធរណ៍ និង តុលាការកំពូលអាចបដិសេធមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរបស់មជ្ឈត្តករ បានក្នុងករណី :
  - ◦ ភាគីដែលដាក់ពាក្យសុំបដិសេធបានផ្តល់ភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ថា :
    - ▪ ភាគីមួយនៃកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សាដូចមានយោងក្នុងមាត្រា ៧ នៃច្បាប់នេះ បានបាត់បង់សិទ្ធិមួយចំនួនខាងផ្លូវច្បាប់ ឬកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សានោះ ពុំអាចយកជាការបាន បើយោងតាមច្បាប់ដែលភាគីវិវាទបានសំអាង ឬកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សាពុំបានគោរពតាមប្បញ្ញត្តិណាមួយនៃច្បាប់របស់ព្រះរាជាណាចក្រ កម្ពុជា ។
    - ▪ ភាគីដែលដាក់ពាក្យសុំបដិសេធនោះ មិនបានទទួលដំណឹងត្រឹមត្រូវពីការតែងតាំងមជ្ឈត្តករ ឬ ពីដំណើរការមជ្ឈត្តការ ឬ ភាគីនេះពុំអាចបង្ហាញពីអង្គហេតុរបស់ខ្លួនបានដោយបសិទ្ធភាព ។
    - ▪ មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលទាក់ទិននឹងវិវាទនោះពុំឆ្លើយតប ឬពុំគោរពល័ក្ខខ័ណ្ឌនៃកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សា។ ប្រសិនបើបញ្ហាដែលដាក់ឱ្យធ្វើមជ្ឈត្តការនោះ អាចផ្តាច់ចេញពីបញ្ហាដែលមិនបានដាក់ឱ្យធ្វើមជ្ឈត្តការ ការបដិសេធអាចធ្វើទៅបានតែត្រង់ផ្នែកមួយនៃមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ លើបញ្ហាដែលបានដាក់ឱ្យធ្វើមជ្ឈត្តការពីមុនប៉ុណ្ណោះ ។
    - ▪ ការបង្កើតវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ឬ ដំណើរការមជ្ឈត្តការ ពុំសបនឹងកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់ភាគីវិវាទ ក្នុងករណីដែលកិច្ចព្រមព្រៀងនោះស្របតាមបទប្បញ្ញត្តិនច្បាប់នេះ ។ ក្នុងករណីដែលគ្មានកិច្ចព្រមព្រៀងផ្សះផ្សាទេ ការបង្កើតវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ឬដំណើរការមជ្ឈត្តការខាងលើមិនសមស្របតាមច្បាប់នេះ ។
  - ◦ សាលាឧទ្ធរណ៍ និង តុលាការកំពូលរកឃើញថា :

[64] មាត្រា ៤២ ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

- កម្មវត្ថុនៃវិវាទនោះ ពុំអាចដោះស្រាយបានតាមរយៈការធ្វើមជ្ឈត្តការឡើយ បើយោងទៅតាមច្បាប់នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ។
- មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះផ្ទុយនឹងនយោបាយសាធារណៈនៃព្រះរាជណាចក្រកម្ពុជា ។[65]

៣.៦.២. ការអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនៅក្រៅប្រទេស

កម្ពុជាជាភាគីរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិអនុសញ្ញានៃការទទួលស្គាល់ និងការអនុវត្តរបស់មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបរទេស("អនុសញ្ញាញូវយ៉ក")។ ភាគីទាំងអស់នៃអនុសញ្ញាញូវយ៉ក ដែលមានប្រទេសជាសមាជិកចំនួន ១៤៩ នៅពេលនេះទទួលស្គាល់និងអនុវត្តការសម្រេចចិត្តអាជ្ញាកណ្តាលចេញនៅក្នុងរដ្ឋសមាជិកផ្សេងទៀត ដូច្នេះមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យអាចត្រូវបានអនុវត្តនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។ ថ្មីនេះផងដែរអនុសញ្ញាញូវយ៉ក កំណត់យករដ្ឋដែលចុះហត្ថលេខា បង្កើតយន្តការអនុវត្តច្បាប់របស់មជ្ឈត្តកម្មដោយអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ។ នៅកម្ពុជា ចលនាស្វែងរកការអនុវត្តអាជ្ញាកណ្តាលបរទេសត្រូវមានបញ្ជូនទៅតុលាការឧទ្ធរណ៍។ ភាគីមានពេល ៦០ ថ្ងៃដើម្បីជំទាស់នឹងការទទួលស្គាល់និងការអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដោយការប្តឹងឧទ្ធរណ៍ទៅតុលាការកំពូល។ សេចក្តីសម្រេចរបស់ឧត្តមតុលាការសម្រេចជាស្ថាពរ និងមានកាតព្វកិច្ច។ភាគីឈ្នះអាចស្នើសុំការទទួលស្គាល់ហើយទទឹមនឹងនោះ ការអនុវត្តអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ។[66] ភាគីត្រូវស្នើសុំ "បញ្ជាដើម្បីអនុវត្តសាលក្រមអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ" ពីតុលាការនៃបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ដោយអនុវត្តតាមនីតិវិធីដូចគ្នានឹងការអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យក្នុងស្រុក។[67]

៣.៧. គុណសម្បត្តិនិងគុណវិបត្តិនៃមជ្ឈត្តការ

៣.៧.១. គុណសម្បត្តិនៃមជ្ឈត្តការ

បើប្រៀបធៀបនឹងវិធីសាស្ត្រទូទៅផ្សេងទៀតនៃការដោះស្រាយវិវាទ មជ្ឈត្តការមានគុណសម្បត្តិសំខាន់ៗមួយចំនួន៖

- ✓ **ការរក្សាការសម្ងាត់៖** មជ្ឈត្តការមានតម្លៃថោកជាងបណ្តឹងតុលាការ ពីព្រោះដំណើរការជាធម្មតាត្រូវបានសម្រួលបើប្រៀបធៀបទៅនឹងច្បាប់របស់តុលាការ។ វាក៏ដោយសារតែមជ្ឈត្តកម្មបិទផ្លូវតវ៉ាដែលមិនមានការបណ្តឹងជំទាស់ទៅតុលាការ។

[65] មាត្រា ៤៤ ច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០០៦

[66] BNG Legal, Commercial Arbitration in Cambodia, 2017

[67] មាត្រា ៣៥៣(៦) នីតិវិធីក្រមរដ្ឋប្បវេណី ២០០៦

- ✓ **ភាពឆាប់រហ័ស៖** មជ្ឈត្តការមានភាពឆាប់រហ័សជាងបណ្តឹងតុលាការដូចដែលបានរៀបរាប់ មជ្ឈត្តកម្មជាទូទៅមិនអនុញ្ញាតឱ្យមានភាគីដាក់បណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ទេ លើសពីនេះប្រព័ន្ធតុលាការជាធម្មតាមានកំណត់ហេតុសំណុំរឿងដ៏ធំ និងច្រើនដែលបង្ខំឱ្យភាគីរង់ចាំរយៈពេលយូរសម្រាប់សវនាការ។
- ✓ **ចងកាតព្វកិច្ច / លក្ខណៈស្ថាពរ៖** ដោយសារមជ្ឈត្តការមិនអនុញ្ញាតឱ្យមានបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ នោះការសម្រេចចិត្តរបស់មជ្ឈត្តករគឺមានលក្ខណៈស្ថាពរ និងចងកាតព្វកិច្ចភាគីទាំងសងខាង។
- ✓ **ការដាក់ឱ្យអនុវត្តថ្នាក់ជាតិ៖** ឥឡូវនេះកម្ពុជាបានអនុម័តច្បាប់ស្តីពីមជ្ឈត្តកម្មពាណិជ្ជកម្មរបស់ខ្លួន តុលាការកម្ពុជាអាចអនុវត្តដោយផ្ទាល់នូវមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលបានសម្រេចដោយមជ្ឈត្តករ។ ការចរចាឬការដោះស្រាយដោយសម្រុះសម្រួលមិនអាចអនុវត្តបានដោយងាយនោះទេ។[68]
- ✓ **ការដាក់ឱ្យអនុវត្តថ្នាក់អន្តរជាតិ៖** នៅក្រោមអនុសញ្ញាញូវយ៉ក (New York Convention) ស្តីពីការទទួលស្គាល់ និងការអនុវត្តនៃមជ្ឈត្ត វិនិច្ឆ័យបរទេស ("អនុសញ្ញាញូវយ៉ក") ដែលកម្ពុជាបានចុះហត្ថលេខាមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យណាមួយដែលបានធ្វើឡើងនៅក្នុងប្រទេសហត្ថលេខីគឺអនុវត្តដោយស្វ័យប្រវត្តិនៅក្នុងប្រទេសហត្ថលេខីផ្សេងទៀតទាំងអស់។ នេះគឺជាអត្ថប្រយោជន៍ដ៏សំខាន់សម្រាប់ជម្លោះអន្តរជាតិ ដោយសារមិនមានរបបអនុវត្តអន្តរជាតិស្រដៀងគ្នាសម្រាប់ការសម្រេចចិត្តរបស់តុលាការ។
- ✓ **ការរក្សាទំនាក់ទំនង៖** ខណៈពេលដែលមជ្ឈត្តកម្មមានទិដ្ឋភាពអវិជ្ជមាន ជាទូទៅវាមានលក្ខណៈផ្ទុយគ្នាតិចជាងការកាត់ក្តីរបស់តុលាការការដោះស្រាយវិវាទតាមរយៈមជ្ឈត្តកម្មអាចជួយរក្សាទំនាក់ទំនងរវាងភាគីវិវាទបាន។
- ✓ **ភាពជាឯកជនរបស់ភាគី៖** មិនដូចការជំនុំជម្រះក្តីរបស់តុលាការទេ មជ្ឈត្តកម្មជាធម្មតាជាដំណើរការមានលក្ខណៈឯកជន ដែលអាចជាអត្ថប្រយោជន៍ដ៏សំខាន់សម្រាប់ភាគីទាំងសងខាង ប្រសិនបើពួកគេមិនចង់ឱ្យសាធារណជនសិក្សាលម្អិតអំពីជម្លោះរបស់ពួកគេ។
- ✓ **ដំណោះស្រាយដែលមានភាពបត់បែន៖** មជ្ឈត្តកម្មតែងតែមានភាពបត់បែនក្នុងការផ្តល់សំណងប្រកបដោយភាពច្នៃប្រឌិតដែលតុលាការមិនអាចធ្វើបាន ដូចជាការផ្តល់ថ្លៃសេវាមេធាវីដល់ការទទួលបន្ទុក។
- ✓ **ជំនាញរបស់មជ្ឈត្តករ៖** ភាគីអាចជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករដែលមានជំនាញក្នុងផ្នែកអាជីវកម្មរបស់ពួកគេ ម៉្យាងវិញទៀត ប្រព័ន្ធតុលាការភាគច្រើនមិនមានចៅក្រមជំនាញសម្រាប់ផ្នែកជាក់លាក់នៃច្បាប់ ដូច្នេះ

[68] ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ៖ ប្រទេសកម្ពុជា, សៀវភៅសិក្សាអំពីទស្សនាទានសំខាន់ៗ, ស្ទីវិន អ៊ែម អូស្ទើរមីឡឺរ៍, ឆ្នាំ ២០១០, ទំព័រ១៦១

ភាគីអាចមានចៅក្រមជាប្រធានដែលមិនមានចំណេះដឹងជាក់លាក់អំពីអាជីវកម្មរបស់ពួកគេ។ ដូច្នេះ ក្នុងករណីដែលចំណេះដឹងជាក់លាក់អំពីអាជីវកម្ម ឬច្បាប់មានសារៈសំខាន់ ដំណើរការមជ្ឈត្តកម្មអាចផ្តល់លទ្ធផលត្រឹមត្រូវ និងច្បាស់លាស់សម្រាប់ភាគីវិវាទ។

- ✓ **ភាពអព្យាក្រឹត្យរបស់មជ្ឈត្តករ៖** ភាគីជម្លោះអន្តរជាតិតែងតែបារម្ភថា ចៅក្រមនៅក្នុងប្រទេសកំណើតនៃភាគីណាមួយអាចមានភាពលំអៀង និងអនុគ្រោះដល់ភាគីនោះ ដែលជួនកាលគេហៅថា "អត្ថប្រយោជន៍តុលាការនៅផ្ទះ"។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ជាមួយនឹងមជ្ឈត្តកម្ម ភាគីអាចជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករ ហើយអាចលុបបំបាត់ភាពលំអៀងជាតិដែលមានសក្តានុពល។[69]
- ✓ **នីតិវិធីដែលអាចបត់បែនបាន៖** ជារឿយៗភាគីនអាចជ្រើសរើសថាតើពួកគេចង់បាននីតិវិធីដោយខ្លួនឯងសម្រាប់ការដោះស្រាយវិវាទរបស់ពួកគេ។ ចំណែកឯការដោះស្រាយតាមប្រព័ន្ធតុលាការ វិវាទភាគីត្រូវអនុវត្តតាមនីតិវិធីច្បាប់ និងស្របទៅតាមប្រធានចៅក្រមដែលទទួលបន្ទុកសំណុំរឿងនោះ ទោះបីមិនពេញចិត្តក៏ដោយ។ នៅក្នុងការស្ទង់មតិឆ្នាំ ២០០៤ អត្ថប្រយោជន៍នេះត្រូវបានលើកឡើងថាជាហេតុផលកំពូលដែលភាគីនៃជម្លោះផ្នែកពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិជ្រើសរើសមជ្ឈត្តកម្ម។[70]

៣.៧.២. គុណវិបត្តិនៃមជ្ឈត្តការ

បើប្រៀបធៀបនឹងវិធីសាស្ត្រទូទៅផ្សេងទៀតនៃការដោះស្រាយវិវាទ មជ្ឈត្តការមានគុណវិបត្តិមួយចំនួនដូចជា៖

- ✓ **ការចំណាយ / តម្លៃសេវា៖** ទោះបីជាមជ្ឈត្តកម្មជាទូទៅមានតម្លៃទាបជាងវិវាទក៏ដោយ ក៏វានៅតែមានចំណាយទៅលើមជ្ឈត្តករ និងសេវាផ្សេងៗផងដែរ។ ភាគីត្រូវបង់ថ្លៃពេលវេលារបស់មជ្ឈត្តករ ថ្លៃវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ក៏ដូចជាថ្លៃវិវាទធម្មតាទាំងអស់ ក៏ដូចជាថ្លៃមេធាវី ។ មជ្ឈត្តកម្មជាធម្មតាមានតម្លៃថ្លៃជាងការចរចា និងការសម្រុះសម្រួល។
- ✓ **ភាពរហ័ស / រយៈពេលនៃនីតិវិធី៖** ទោះបីជាមជ្ឈត្តកម្មជាទូទៅលឿនជាងបណ្ដឹងតុលាការក៏ដោយ វាអាចយឺតជាងការដោះស្រាយតាមរយៈការចរចា និងការសម្របសម្រួល។ ភាគីទាំងសងខាងត្រូវការពេលវេលាបន្ថែមទៀតដើម្បីរៀបចំសំណុំរឿងរបស់ពួកគេសម្រាប់មជ្ឈត្តកម្មជាជាងប្រសិនបើពួកគេកំពុងបន្តការសម្របសម្រួលឬការចរចា។

[69] ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ៖ ប្រទេសកម្ពុជា, សៀវភៅសិក្សាអំពីទស្សនាទានសំខាន់ៗ, ស្ទីវិន អ៊ែម អូស្ទើរមីឡឺរ៍, ឆ្នាំ ២០១០, ទំព័រ១៦១

[70] មាត្រា ១០៦៨ ក្រមរដ្ឋប្បវេណី ២០០៦

- ✓ **អនុលោមភាពមានកម្រិតទាប៖** ដោយសារមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលសម្រេចដោយមជ្ឈត្តករមិនមែនមកពីការការចរចា និងការសម្រុះសម្រួលគ្នា មានលទ្ធភាពកាន់តែច្រើននៃការមិនអនុលោមតាមមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ។ ដូច្នេះ ភាគីអាចត្រូវចំណាយបន្ថែមលើថ្លៃមេធាវីបន្ថែម ដើម្បីបន្តការអនុវត្តន៍មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះតាមនីតិវិធីតុលាការ។
- ✓ **សវនាការជាអសាធារណៈ៖** ក្នុងស្ថានភាពខ្លះ ភាគីមួយអាចចូលចិត្តសវនាការជាសាធារណៈ ឧទាហរណ៍ ដើម្បីការពារខ្លួនជាសាធារណៈប្រឆាំងនឹងការទាមទារ ឬដាក់ទណ្ឌកម្មភាគីម្ខាងទៀតដោយការអាម៉ាស់ជាសាធារណៈ ដោយសារមជ្ឈត្តកម្មមិនអនុញ្ញាត វាជាគុណវិបត្តិដែលអាចកើតមានចំពោះភាគីក្នុងស្ថានភាពជាក់លាក់។
- ✓ **ការរក្សាទំនាក់ទំនង៖** ខណៈពេលដែលមជ្ឈត្តកម្មអាចរក្សាទំនាក់ទំនងរបស់ភាគីបានល្អប្រសើរជាងវិវាទ ទម្រង់ពីរផ្សេងទៀតនៃការដោះស្រាយវិវាទ ការចរចា និងការសម្រុះសម្រួលគឺមានប្រសិទ្ធភាពជាងក្នុងបញ្ហានេះ។[71]

៣.៨ .បញ្ហាប្រឈម

បន្ទាប់ពីបានសិក្សាស្រាវជ្រាវពីការដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការនិងស្ថាប័ន ម.ជ.ម. រួចមក យើងបានសង្កេតឃើញថា ទោះបីជា វិធីសាស្ត្រនៃការដោះស្រាយបញ្ហាពាណិជ្ជកម្មតាមរយៈមជ្ឈត្តកម្មមានប្រសិទ្ធភាព ប៉ុន្តែក៏មានបញ្ហាមួយចំនួនដែលយើងគួរយកមកពិចារណាផងដែរ។

ទោះបីជាវាអាចត្រូវបានគេមើលឃើញថា ការដោះស្រាយវិវាទតាមប្រព័ន្ធមជ្ឈត្តកម្ម អាចដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្មបានប្រសើរជាងប្រព័ន្ធតុលាការ ប៉ុន្តែស្ថាប័នដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្មនៅប្រទេសកម្ពុជាគឺនៅមានលក្ខណៈថ្មីនៅឡើយ ដែលពាណិជ្ជករនៅមានការខ្វះទំនុកចិត្តនិងតាមដានបន្ថែមពីស្ថាប័ននេះ។[72] ការដោះស្រាយវិវាទតាមរយៈម.ជ.ម. ពិតជាមានភាពឆាប់រហ័សនិងរក្សាទុកភាពសម្ងាត់ដល់ភាគីវិវាទ តែដោយសារតែការរីកលូតលាស់និងរយៈពេលនៃការបង្កើតឡើងនូវមានកម្រិត ទើបធ្វើឲ្យអាជីវករឬពាណិជ្ជករនៅតែមានភាពមិនទាន់ទុកចិត្តនៅឡើយទៅលើស្ថាប័នដោះស្រាយវិវាទមួយនេះ។

[71] ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ៖ ប្រទេសកម្ពុជា, សៀវភៅសិក្សាអំពីទស្សនាទានសំខាន់ៗ, ស៊ីវិន អ៊ែម អូស្ទើរមីឡឺរ៍, ឆ្នាំ ២០១០, ទំព័រ១៦១

[72] Rajh & Tann Asia, National Commercial Arbitration Center: Development and Challenges, ២០២១

ហើយមួយទៀតវិញ នៅប្រទេសកម្ពុជាមិនទាន់មាន តុលាការពាណិជ្ជកម្មនៅឡើយទេ ដែលធ្វើឲ្យការអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យមានភាពពិបាកបើសិនជាភាគីដែលចាញ់មិនព្រមអនុវត្ត ដែលនាំឲ្យភាគីដែលឈ្នះត្រូវចំណាយពេលនិង ថវិការទៅតុលាការដើម្បីទាមទារការអនុវត្តដោយចាប់បង្ខំទៅភាគីដែលចាញ់។

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

ក្រោយពីបានបញ្ចប់ការសិក្សាស្រាវជ្រាវលើប្រធានបទស្តីពី ស្ថាប័នដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្មក្រៅប្រពន្ធ័តុលាការរួចហើយ យើងខ្ញុំយល់ឃើញថាមជ្ឈត្តកម្ម គឺជាវិធីដោះស្រាយជម្លោះមួយយ៉ាងសំខាន់ ដោយផ្តល់ជម្រើសទៅដល់ពាណិជ្ជករទាំងក្នុងនិងក្រៅប្រទេស នូវវិធីនៃការដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្មដែលមានភាពងាយស្រួលនិងឆាប់រហ័ស។ ហើយយើងក៏គួរកត់សម្គាល់ដែរថា របបមជ្ឈត្តកម្មពាណិជ្ជកម្មនៅប្រទេសកម្ពុជា ពិតជាមានសារៈសំខាន់ណាស់ ក្នុងការពង្រឹងទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្ម និងបង្កើនការវិនិយោគនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ដោយសារតែនីតិវិធីក្នុងការដោះស្រាយជម្លោះនេះផងដែរ ត្រូវបានអនុវត្តជាច្រើនទៅហើយនៅប្រទេសផ្សេងៗ ហើយនៅពេលដែលប្រទេសកម្ពុជាអនុវត្តវាផងដែរនោះ វាក៏បានទាញយកទំនុកចិត្តអ្នកវិនិយោគដើម្បីចូលមកធ្វើការរកស៊ីនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជានិងជួយលើកតំកើនសេដ្ឋកិច្ចជាតិផងដែរ។ ដូច្នេះបើសិនគ្មាននីតិវិធីក្នុងការដោះស្រាយជម្លោះបែបនេះទេ វានឹងបង្កឱ្យមានអស្ថេរភាពគតិយុត្ត ទៅលើការដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្ម ដោយសារតែវាអាចធ្វើឲ្យអ្នកវិនិយោគបរទេសគ្មានទំនុកចិត្ត និងមិនហ៊ានចូលមកវិនិយោគនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។

តាមរយៈលទ្ធផលនៃការស្រាវជ្រាវប្រធានបទនេះ រួចមកបានបង្ហាញឱ្យឃើញថា ការដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការជាយន្តការមួយដ៏ល្អសម្រាប់ពាណិជ្ជករ។ ការដោះស្រាយវិវាទតាមរយៈមជ្ឈត្តការ មានរយៈពេលខ្លី ឆាប់រហ័ស មានការចំណាយតិច មានការរក្សាការសម្ងាត់ នីតិវិធីមានលក្ខណៈបត់បែន ជាងនីតិវិធីតាមប្រព័ន្ធតុលាការ ដូច្នេះក្នុងការដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្ម ភាគីវិវាទគួរតែធ្វើការជ្រើសរើសមជ្ឈត្តការមកធ្វើការដោះស្រាយវិវាទរបស់ខ្លួន ហើយទោះបីជានៅក្រោយពេលដែលចេញសេចក្តីសម្រេចមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ភាគីវិវាទចង់យកសេចក្តីសម្រេចនេះទៅអនុវត្តជាអន្តរជាតិ ក៏មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនៅតែអាចអនុវត្តបានទាំងក្នុងនិងក្រៅប្រទេសផងដែរ។ ការដោះស្រាយវិវាទតាមរយៈមជ្ឈត្តការនឹងផ្តល់ទំនុកចិត្តដល់ពាណិជ្ជករ និងវិនិយោគិនក្នុងការទទួលបានសេចក្តីសម្រេចដែលមានអនុភាពអនុវត្តជាអន្តរជាតិ ជាពិសេសការគោរពគោលការណ៍សេរីភាពឆ្លុះបញ្ចាំងពីសុចរិតភាព និងតម្លាភាពនៃនីតិវិធីតាំងពីពេលចាប់ផ្តើមដំណាក់កាលដំបូង ដោយផ្សារភ្ជាប់នឹងគុណភាព និងប្រសិទ្ធភាពនៃការដោះស្រាយទំនាស់។

អ្វីដែលគួរឲ្យកត់សម្គាល់នៅពេលដែលសិក្សាស្រាវជ្រាវពីប្រធានបទមួយនេះ យើងអាចសង្កេតឃើញថាស្ថាប័នម.ជ.ម. ពិតជាបានរួមចំណែកយ៉ាងខ្លាំងក្នុងការជួយលើកតំកើងវិស័យមជ្ឈត្តកម្មនៅប្រទេសកម្ពុជា ហើយជាពិសេសនោះ ស្ថាប័នមួយនេះផងដែរបានផ្តល់ឧកាសឲ្យពាណិជ្ជករក្នុងការជ្រើសរើសការដោះស្រាយវិវាទតាមរយៈប្រព័ន្ធក្រៅតុលាការ ដែលមានលក្ខណៈជាអន្តរជាតិនិងជាតិដែលជួយសម្រួលដល់ភាគីវិវាទ និងផ្តល់ជាមូលដ្ឋានដល់ពាណិជ្ជករនៅប្រទេសកម្ពុជាឲ្យកាន់តែមានភាពទុកចិត្តមួយកម្រិតទៀតនៅពេលដែលពាណិជ្ជករទាំងអស់នោះធ្វើការសហការជាមួយនិងពាណិជ្ជករក្រៅស្រុក។

ការដោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការពិតជាផ្តល់នូវភាព ឆាប់រហ័ស រក្សាការសម្ងាត់និងការចំណាយតិចជាងនីតិវិធីតាមប្រព័ន្ធតុលាការ ហើយនៅក្រោយពេលដែលចេញនូវសេចក្តីសម្រេចមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ភាគីវិវាទអាចយកសេចក្តីសម្រេចនេះទៅអនុវត្តជាអន្តរជាតិនៅប្រទេសជាច្រើនដែលធ្វើឲ្យការដោះស្រាយវិវាទតាមរបៀបនេះមានភាពរីកចម្រើននិងលូតលាស់កាន់តែខ្លាំងឡើង។ ដូច្នេះក្នុងការដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្មភាគីវិវាទគួរតែជ្រើសយកមជ្ឈត្តការមកដោះស្រាយវិវាទរបស់ខ្លួន។

ជារួមមក ស្ថាប័នម.ជ.ម. ពិតជាមានសារសំខាន់និងជាជំនួយក្នុងការដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្មនៅប្រទេសកម្ពុជា ដោយការដោះស្រាយវិវាទតាមរយៈមជ្ឈត្តកម្មមានគុណសម្បត្តិយ៉ាងច្រើនដែលសម្រួលដល់ពាណិជ្ជករ និងវិស័យពាណិជ្ជកម្មនៅប្រទេសកម្ពុជាផងដែរ។

អនុសាសន៍

អនុសាសន៍

តាមរយៈការសិក្សាស្រាវជ្រាវលម្អិតស្តីពីប្រធានបទ រួចមកយើងខ្ញុំយល់ឃើញថាក៏មានចំណុចគួរឲ្យកត់សម្គាល់មួយចំនួនដែរ។ ទោះបីជាប្រទេសកម្ពុជា កំពុងតែមានសន្ទុះក្នុងវិស័យពាណិជ្ជកម្មនិងការរីកដុះដាលនៃវិស័យមជ្ឈត្តកម្ម ប៉ុន្តែបើសិនជាមានការរៀបចំឲ្យប្រព័ន្ធច្បាប់កាន់តែល្អប្រសើរជាងនេះ នោះនឹងធ្វើឱ្យប្រទេសកម្ពុជាមានកំណើនវិនិយោគពីបរទេសច្រើនជាងនេះផងដែរ ហើយវាកាន់តែជួយឲ្យសេដ្ឋកិច្ចប្រទេសកម្ពុជាមានសន្ទុះនិងរីកចម្រើនកាន់តែខ្លាំងឡើងផងដែរ។

ការសិក្សានិងស្វែងយល់ពីប្រព័ន្ធដោះស្រាយវិវាទពាណិជ្ជកម្មនៅកម្ពុជាពិតជាមានសារៈសំខាន់ណាស់សម្រាប់អនាគតវិស័យមជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្មប្រទេសកម្ពុជា ក៏ដូចជាការរួមចំណែកមួយក្នុងការថែរក្សាកំណើននៃការវិនិយោគឲ្យកាន់តែមានសន្ទុះយូរអង្វែងដូចគ្នាដែរ។ ក្រោយពេលដែលបានធ្វើការសិក្សាពីស្ថាប័ននេះរួចហើយ យើងខ្ញុំសង្កេតឃើញថាស្ថាប័ននេះមានសន្ទុះនិងការវិវត្តយ៉ាងលឿន គួរឲ្យកត់សម្គាល់ ហើយសង្ឃឹមថាស្ថាប័ននេះនឹងអាចនៅតែបន្តសកម្មភាពនិងការរីកចម្រើនល្អបែបនេះទៅពេលអនាគត។

ដើម្បីចូលរួមចំណែកក្នុងការជួយវិស័យមជ្ឈត្តកម្មនៅប្រទេសកម្ពុជានិងស្ថាប័នម.ជ.ម. យើងខ្ញុំសូមជូនជាមតិយោបល់ខ្លះៗ ទៅដល់ស្ថាប័នម.ជ.ម. ដោយសំណូមពរស្ថាប័នម.ជ.ម. ឲ្យ៖

- ✓ ជម្រុញឲ្យមានការបង្កើនវគ្គបណ្តុះបណ្តាលបន្ថែមពាណិជ្ជកម្ម ទៅដល់សិស្សនិស្សិតដែលកំពុងសិក្សាផ្នែកច្បាប់ឬមជ្ឈត្តករឲ្យកាន់តែច្រើនមួយកម្រិតទៀតដោយសារតែជំនាញនេះអាចនិយាយបានថា ពត៌មាននិងឯកសាររបស់វានៅមានកម្រិត ដូច្នេះហើយធ្វើឲ្យការយល់ដឹងពីនីតិវិធីនិងប្រព័ន្ធនេះមានការលំបាក
- ✓ សិក្សាបទពិសោធន៍ និងគំរូរបស់បណ្តាប្រទេសដើម្បីឲ្យមានភាពអភិវឌ្ឍន៍ និងជឿនលឿនលើវិស័យមជ្ឈត្តកម្មពាណិជ្ជកម្មមួយកម្រិតទៀត ដោយសារតែនៅប្រទេសកម្ពុជាមានតែស្ថាប័ននេះមួយប៉ុណ្ណោះដែលផ្តល់ការដោះស្រាយវិវាទតាមមជ្ឈត្តកម្ម ដូច្នេះការសង្កេតទៅលើប្រទេសដ៏ទៃនឹងផ្តល់ជាគំនិតយ៉ាងច្រើនដល់ស្ថាប័នម.ជ.ម.
- ✓ រក្សារឬគ្រប់គ្រងសេវានៃដំណើរការមជ្ឈត្តកម្មឲ្យមានតម្លៃសមរម្យ ដើម្បីឱ្យពាណិជ្ជករមានលទ្ធភាពទទួលបានការដោះស្រាយវិវាទតាមរយៈមជ្ឈត្តកម្ម
- ✓ បន្តរក្សានូវភាពនូវយុត្តិធម៌ ឯករាជ្យ និងរក្សាការសម្ងាត់ទៅដល់ភាគីដែលមានវិវាទ
- ✓ បង្កើតឲ្យមានទស្សនកិច្ចនៅស្ថាប័នម.ជ.ម. ដើម្បីឲ្យសិស្សឬនិស្សិតច្បាប់អាចយល់ដឹងនឹងស្គាល់ពីប្រវត្តនិងការអនុវត្តរបស់ស្ថាប័ននេះ

- ✓ បន្ថែមឲ្យមានការបោះពុម្ពទូលំទូលាយទៅលើស្នាដៃនិងឯកសារពីមជ្ឈត្តកម្មពាណិជ្ជកម្ម ដែលពត៌មានទាំងនោះ អាចបន្ថែមនូវទំនុកចិត្តរបស់ពាណិជ្ជករទៅលើស្ថាប័នម.ជ.ម.
- ✓ ចូលរួមសហការជាមួយសាលាច្បាប់នូវប្រទេសកម្ពុជា ដើម្បីបង្កើតនូវការសិក្សាអំពីមជ្ឈត្តកម្មពាណិជ្ជកម្មឲ្យកាន់តែច្បាស់ថែមមួយកម្រិតទៀតនិងជួយឲ្យនិស្សិតច្បាប់យល់ដឹងពីស្ថាប័នម.ជ.ម.និងមជ្ឈត្តកម្មពាណិជ្ជកម្មផងដែរ

ឯកសារយោង

ឯកសារយោង

លិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្ត

- ✓ ក្រមរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ១៩៩៣
- ✓ សន្ធិសញ្ញាទីក្រុងញូវយកស្ដីពី ការទទួលស្គាល់ និងការអនុវត្តសេចក្ដីសម្រេចមជ្ឈត្តការបរទេស ឆ្នាំ១៩៥៨
- ✓ ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៦
- ✓ ក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៧
- ✓ ច្បាប់ស្ដីពី មជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ចុះថ្ងៃទី០៦ ខែមីនា ឆ្នាំ២០០៩
- ✓ ច្បាប់ស្ដី ពីវិធានពាណិជ្ជកម្ម និងបញ្ជីពាណិជ្ជកម្ម ចុះថ្ងៃទី២៤ ខែមីនា ឆ្នាំ២០០៣
- ✓ គណៈកម្មការអង្គការសហប្រជាជាតិស្ដីពីច្បាប់ពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ ច្បាប់គំរូស្ដីពីមជ្ឈត្តកម្មពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ ១៩៨៥ (UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration)
- ✓ អនុក្រឹត្យស្ដី ពីការរៀបចំនិងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់មជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្មកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៩
- ✓ វិធានមជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្មរបស់មជ្ឈមណ្ឌលមជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្មកម្ពុជា ចុះថ្ងៃទី១១ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៤
- ✓ វិធានស្ដីពីមជ្ឈត្តការរបស់មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ឆ្នាំ២០២១
- ✓ វិធានស្ដីពីមជ្ឈត្តការរបស់ ICC
- ✓ វិធានស្ដីពីមជ្ឈត្តការរបស់ AAA

សៀវភៅនិងអត្ថបទពាក់ព័ន្ធ

- ✓ លោក ម៉ាស្កាវ៉េត ម៉ូសេស សៀវភៅស្ដីពី មជ្ឈត្តការពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ ២០០៨។
- ✓ លោក ស៊្វីន អ៊ែម អូរស្ទើរមីឡឺរ៍ សៀវភៅស្ដីពី ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ប្រទេសកម្ពុជា រៀបរៀងដោយ ឆ្នាំ២០១៩
- ✓ Hor Peng, *Introduction to Cambodian Law*, Konrad-Adenauer-Stiftung, ឆ្នាំ ២០១២
- ✓ Rajh & Tann Asia, National Commercial Arbitration Center: Development and Challenges, ២០២១

ឯកសារនិងគេហទំព័រផ្សេងៗ

- ✓ https://ovtlaw.com/, អ្វីជាវិវាទពាណិជ្ជកម្ម WHAT IS THE COMMERCIAL DISPUTE២០១៨
- ✓ https://bnglegal.com/cn/wp-content/uploads/2017/02/170206-Commercial-arbitration-in-Cambodia.pdf-February.pdf, BNGLegalNewsPaper2017
- ✓ https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/6-602-0046?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true, Arbitration Procedures and Practice in Japan: Overview

ឧបសម្ព័ន្ធ

បញ្ជីនៃឧបសម្ព័ន្ធ

- ឧបសម្ព័ន្ធទី១ ៖ រចនាសម្ព័ន្ធ ម.ជ.ម
- ឧបសម្ព័ន្ធទី២ ៖ អនុក្រឹត្យស្តីពីការរៀបចំនិងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម
- ឧបសម្ព័ន្ធទី៣ ៖ វិធានស្តីពីមជ្ឈត្តការរបស់មជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម
- ឧបសម្ព័ន្ធទី៤ ៖ ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ប្រទេសកម្ពុជា ដោយលោក ស្ទីវិន អ៊ែម អូរស្តើរមីឡឺរ៍ ឆ្នាំ២០១៩

ឧបសម្ព័ន្ធទី១

រចនាសម្ព័ន្ធម.ជ.ម

រចនាសម្ព័ន្ធម.ជ.ម

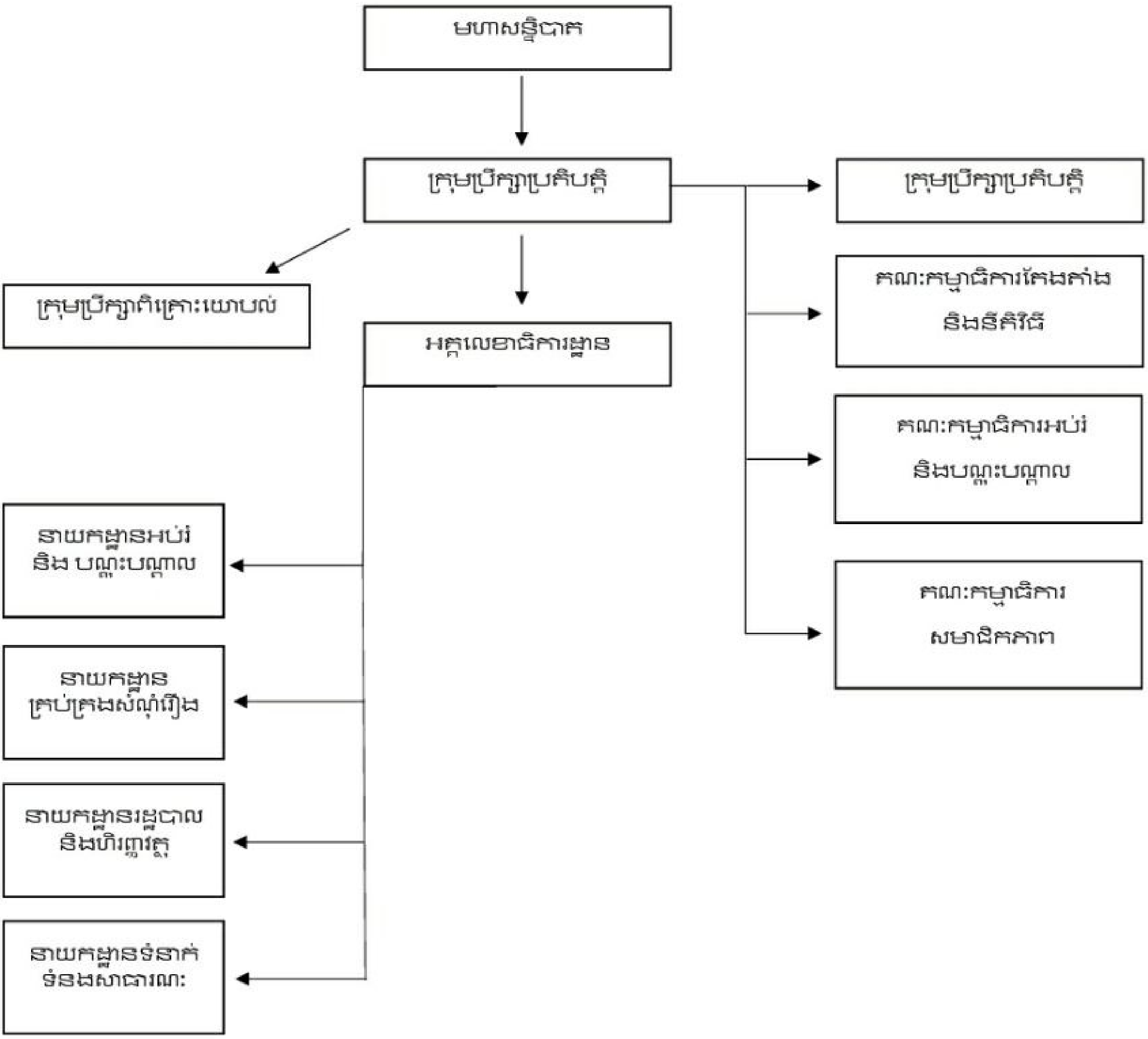

ឧបសម្ព័ន្ធទី២
អនុក្រឹត្យស្តីពីការរៀបចំនិងការប្រព្រឹត្ត
ទៅរបស់ម.ជ.ម

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ

រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា

លេខ: ១២៤ អនក្រ.បក

អនុក្រឹត្យ

ស្តីពី

ការរៀបចំនិងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្ដែកពាណិជ្ជកម្ម

ថតចម្លង

នាយកដ្ឋាន.រដ្ឋបាល.

រាជរដ្ឋាភិបាល

- បានឃើញរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
- បានឃើញព្រះរាជក្រឹត្យលេខ នស/រកត/០៩០៨/១០៥៥ ចុះថ្ងៃទី២៥ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០០៨ ស្ដីពីការតែងតាំងរាជរដ្ឋាភិបាលនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
- បានឃើញព្រះរាជក្រមលេខ ០២/នស/៩៤ ចុះថ្ងៃទី២០ ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៩៩៤ ដែលប្រកាសឱ្យប្រើច្បាប់ស្ដីពីការរៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តទៅនៃគណៈរដ្ឋមន្ត្រី
- បានឃើញព្រះរាជក្រមលេខ នស/រកម/០១៩៦/១៦ ចុះថ្ងៃទី២៤ ខែមករា ឆ្នាំ១៩៩៦ ដែលប្រកាសឱ្យប្រើច្បាប់ស្ដីពីការបង្កើតក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម
- បានឃើញព្រះរាជក្រមលេខ នស/រកម/០៥០៦/០១០ ចុះថ្ងៃទី០៥ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០០៦ ដែលប្រកាសឱ្យប្រើច្បាប់ស្ដីពីមជ្ឈត្តការផ្ទៃកពាណិជ្ជកម្ម
- បានឃើញអនុក្រឹត្យលេខ ៩១ អនក្រ.បក ចុះថ្ងៃទី ០១ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៧ ស្ដីពីការរៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម
- បានទទួលការឯកភាពពីគណៈរដ្ឋមន្ត្រីក្នុងសម័យប្រជុំពេញអង្គ នាថ្ងៃទី២៤ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៩

សម្រេច

ជំពូកទី១

បទប្បញ្ញត្តិទូទៅ

មាត្រា១.-

អនុក្រឹត្យនេះកំណត់ពីការរៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ។

មជ្ឈមណ្ឌលជាតិនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ដែលសរសេរកាត់ថា **ម.ជ.ម.** ជាអង្គភាពមិនស្វែងរកប្រាក់ចំណេញ និងមានទីស្នាក់ការនៅរាជធានីភ្នំពេញ ។

ជំពូកទី២

តួនាទីនិងភារកិច្ច

មាត្រា២.-

ម.ជ.ម. មានតួនាទីនិងភារកិច្ចដូចខាងក្រោម ÷

- ជំរុញវិស័យមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មនៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
- ផ្តល់ការបណ្តុះបណ្តាលនិងហ្វឹកហ្វឺនបុគ្គលដែលកំពុងអនុវត្តនិងបុគ្គលដែលមានបំណងអនុវត្តវិជ្ជាជីវៈ ជាមជ្ឈត្តករ ដើម្បីធានាឱ្យមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មនៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាមានគុណភាពខ្ពស់
- កំណត់ពីលក្ខណសម្បត្តិនៃបុគ្គល ដែលមានបំណងចូលជាសមាជិក **ម.ជ.ម.**
- ផ្តល់សេវាដោះស្រាយវិវាទផ្នែកពាណិជ្ជកម្មក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ
- រៀបចំសន្និសីទថ្នាក់ជាតិនិងអន្តរជាតិ ក្នុងគោលដៅជំរុញវិស័យមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម
- រៀបចំ ចូលរួមសិក្ខាសាលានិងវគ្គសិក្សា លើប្រធានបទទាក់ទងនឹងមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម
- ប្រមូល បោះពុម្ព និងផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មាន អត្ថបទនិពន្ធ សៀវភៅនិងឯកសារ សោតទស្សន៍ឬហ្វូណូក្រាម ដែលទាក់ទងនឹងមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម
- គ្រប់គ្រងនិងចាត់ចែងទ្រព្យសម្បត្តិ **ម.ជ.ម.**
- រៀបចំបណ្ណាល័យនិងបន្ទប់ផ្សេងៗ សម្រាប់បម្រើសេវាទាក់ទងនឹងមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម
- ចុះកិច្ចព្រមព្រៀងនានាដែលចាំបាច់ក្នុងការបំពេញមុខងាររបស់ខ្លួន
- បំពេញភារកិច្ចផ្សេងៗទៀតតាមការកំណត់របស់មហាសន្និបាត **ម.ជ.ម.** ។

ជំពូកទី៣

រចនាសម្ព័ន្ធ

ផ្នែកទី១

មហាសន្និបាត

មាត្រា៣.–

សិទ្ធិអំណាចកំពូលរបស់ **ម.ជ.ម.** គឺមហាសន្និបាត។

មហាសន្និបាតប្រចាំឆ្នាំត្រូវធ្វើឡើងតាមកាលបរិច្ឆេទ ដែលកំណត់ដោយក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ។ ក្នុងករណីចាំបាច់ ប្រធានក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ឬសមាជិកភាគច្រើននៃក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ អាចស្នើសុំបើកមហាសន្និបាតវិសាមញ្ញបានដោយមានភ្ជាប់មកជាមួយ នូវរបៀបវារៈក្នុងរយៈពេលយ៉ាងតិច១៥ (ដប់ប្រាំ)ថ្ងៃ មុនថ្ងៃប្រជុំ។ មហាសន្និបាតវិសាមញ្ញនេះត្រូវពិចារណាតែបញ្ហាណាដែលមិនបានលើកឡើង ឬដោះស្រាយនៅក្នុងមហាសន្និបាតប្រចាំឆ្នាំ ដែលបានធ្វើឡើងរួចហើយតែប៉ុណ្ណោះ។

មាត្រា៤.–

មហាសន្និបាតប្រចាំឆ្នាំពិនិត្យនិងអនុម័តលើបញ្ហាជាអាទិ៍ ÷

- របាយការណ៍ហិរញ្ញវត្ថុប្រចាំឆ្នាំនិងរបាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំរបស់ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ
- គម្រោងថវិកាប្រចាំឆ្នាំរបស់ **ម.ជ.ម.**
- ការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងនិងដកហូតសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ
- បទបញ្ជាផ្ទៃក្នុងនិងវិធាន ដែលទាក់ទងនឹងការដោះស្រាយវិវាទផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម
- ការកែប្រែនូវបទប្បញ្ញត្តិនានា ដែលទាក់ទងដល់ដំណើរការរបស់ **ម.ជ.ម.**
- បែបបទហិរញ្ញវត្ថុនិងរដ្ឋបាល សម្រាប់ការគ្រប់គ្រងដំណើរការរបស់ **ម.ជ.ម.**
- នីតិវិធីសម្រាប់ការចុះបញ្ជីមជ្ឈត្តករ
- លក្ខណសម្បត្តិបន្ថែមសម្រាប់ឱ្យធ្វើជាមជ្ឈត្តករនៅ **ម.ជ.ម.**
- ក្រមសីលធម៌សម្រាប់មជ្ឈត្តករ។

មាត្រា៥.–

ការជូនដំណឹងពីមហាសន្និបាតប្រចាំឆ្នាំ ត្រូវធ្វើឡើងយ៉ាងតិច ៣០ (សាមសិប)ថ្ងៃ មុនថ្ងៃប្រជុំ។ លិខិតជូនដំណឹងនេះត្រូវបញ្ជាក់ពីកាលបរិច្ឆេទ ទីកន្លែងប្រជុំ និងរបៀបវារៈ។

មាត្រា៦.–

មហាសន្និបាតអាចប្រព្រឹត្តទៅបានលុះត្រាតែមានវត្តមាន២/៣ (ពីរភាគបី) នៃសមាជិកទាំងអស់គិតទាំងសមាជិកផ្ទេរសិទ្ធិ ហើយបញ្ហានានាដែលលើកមកពិភាក្សា ត្រូវសម្រេចដោយសំឡេងភាគច្រើនដាច់ខាត ។

ក្នុងករណីមិនមានកូរ៉ុមដើម្បីដំណើរការមហាសន្និបាត កិច្ចប្រជុំនេះត្រូវពន្យាររយៈពេលចំនួន១៤ (ដប់បួន) ថ្ងៃ ហើយកូរ៉ុមសម្រាប់កិច្ចប្រជុំលើកទីពីរនេះគឺ ១/២ (មួយភាគពីរ) នៃសមាជិកទាំងអស់ គិតទាំងសមាជិកផ្ទេរសិទ្ធិ ។

ក្នុងករណីដែលកិច្ចប្រជុំលើកទីពីរពុំមានកូរ៉ុម មហាសន្និបាតនេះត្រូវពន្យាររយៈពេលចំនួន១៤ (ដប់បួន) ថ្ងៃទៀត ហើយប្រសិនបើនៅតែគ្មានកូរ៉ុមនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំនេះទៀត ចំនួនអ្នកចូលរួមក្នុងកិច្ចប្រជុំដែលត្រូវពន្យាពេលជាលើកទីពីរ នោះត្រូវចាត់ទុកថាជាកូរ៉ុមដើម្បីចាប់ផ្តើមមហាសន្និបាត ។

ការបោះឆ្នោតតាមរយៈសិទ្ធិប្រទានត្រូវបានអនុញ្ញាតប៉ុន្តែសមាជិកម្នាក់អាចទទួលបានសិទ្ធិប្រទានតែមួយប៉ុណ្ណោះ ។ សិទ្ធិប្រទានត្រូវធ្វើជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ហើយត្រូវចុះក្នុងកំណត់ហេតុប្រជុំ ។

មាត្រា៧.–

មហាសន្និបាតវិសាមញ្ញ ត្រូវបានកោះប្រជុំដោយប្រធានក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ និងតាមពេលកំណត់ដោយក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ។

ប្រសិនបើប្រធានក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ មិនបានកោះប្រជុំមហាសន្និបាតវិសាមញ្ញ ក្នុងរយៈពេល៣ (បី) ខែ បន្ទាប់ពីបានទទួលសំណើជាលាយលក្ខណ៍អក្សរទេនោះ សមាជិកដែលស្នើសុំឱ្យមានមហាសន្និបាតវិសាមញ្ញ អាចបើកមហាសន្និបាតវិសាមញ្ញតាមរយៈការជូនដំណឹងទៅសមាជិកទាំងអស់ ក្នុងរយៈពេល៣០ (សាមសិប) ថ្ងៃជាមុន ដោយរៀបរាប់អំពីបញ្ហាដែលត្រូវពិភាក្សា ហើយត្រូវបិទផ្សាយរបៀបវារៈរបស់ខ្លួន នៅលើក្តារព័ត៌មានក្នុងបរិវេណ **ម.ជ.ម.** ។

ផ្នែកទី២
ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ

មាត្រា៨.–

ម.ជ.ម. គ្រប់គ្រងដោយក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ដែលត្រូវជួបប្រជុំរៀងរាល់ខែ ។ ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិត្រូវមានសមាជិកមិនលើសពី ៧ (ប្រាំពីរ) រូបឡើយ ។

សមាសភាពក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិរួមមាន ÷

- ប្រធានមួយរូប
- អនុប្រធានមួយរូប

- ហេរញ្ញិកមួយរូប
- សមាជិកមួយចំនួន ។

មាត្រា៩.–

ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិគ្រប់គ្រងនិងសម្រេចការងារប្រចាំថ្ងៃ ។ សេចក្តីសម្រេចរបស់ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិមានអានុភាពអនុវត្ត លើកលែងតែសេចក្តីសម្រេចនោះ ត្រូវបានបដិសេធដោយមហាសន្និបាត ។

មាត្រា១០.–

ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិបំពេញតួនាទីផ្សេងៗទៀតមានជាអាទិ៍ ÷

- ជ្រើសរើសបុគ្គលិកឱ្យបម្រើការងារជាអគ្គលេខាធិការរបស់ **ម.ខ.ម.**
- កំណត់ចំនួនបុគ្គលិក និយោជិត លក្ខខណ្ឌការងារ ប្រាក់បៀវត្ស កម្រៃសេវា ឬលក្ខខណ្ឌដទៃទៀត
- បញ្ឈប់ការងារនិងដាក់វិន័យលើបុគ្គលិក ដោយផ្អែកតាមកិច្ចសន្យាការងារ ។

មាត្រា១១.–

ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិត្រូវធ្វើរបាយការណ៍ហិរញ្ញវត្ថុប្រចាំឆ្នាំ គម្រោងថវិកាប្រចាំឆ្នាំ និងរបាយការណ៍ស្តីពីសកម្មភាពការងាររបស់ **ម.ខ.ម.** ជូនមហាសន្និបាតប្រចាំឆ្នាំ ។

មាត្រា១២.–

សមាជិករបស់ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ត្រូវបានបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងនៅក្នុងមហាសន្និបាតនៃ **ម.ខ.ម.** ។

សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិមានអាណត្តិ ៣ (បី)ឆ្នាំ ហើយសមាជិកទាំងអស់អាចធ្វើជាសមាជិកនៃក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិមិនលើសពី ២(ពីរ) អាណត្តិឡើយ ។ សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិទាំងអស់អាចត្រូវបានបោះឆ្នោតសម្រាប់ ២ (ពីរ) អាណត្តិជាប់គ្នា លើកលែងតែមុខតំណែងជាហេរញ្ញិកដែលមិនអាចត្រូវបានជ្រើសរើស ២(ពីរ) អាណត្តិជាប់គ្នា ។

មាត្រា១៣.–

ប្រធាន អនុប្រធាន និងហេរញ្ញិក ត្រូវបានជ្រើសរើសតាមរយៈការបោះឆ្នោតដោយឡែកពីគ្នាក្នុងចំណោមសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិដោយក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ។

មាត្រា១៤.–

ប្រធានក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិត្រូវបានបោះឆ្នោតជ្រើសរើសនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំលើកដំបូងរបស់ខ្លួន ។ ការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសប្រធានត្រូវធ្វើជា ២ (ពីរ)ជុំ ប្រសិនបើជុំទី១ គ្មានបេក្ខជនណាទទួលសំឡេងភាគច្រើនដាច់ខាតទេ ។ ការបោះឆ្នោតនៃជុំទីពីរ គឺយកតែបេក្ខជនពីររូបដែលមានសំឡេងឆ្នោតច្រើន[illegible]ឈ្មោះមកឱ្យឈរឈ្មោះ ។

ដោយឡែកអនុប្រធាននិងហេរញ្ញិក ត្រូវបោះឆ្នោតជ្រើសរើសដោយយកតាមសំឡេងភាគច្រើនធម្មតា ក្នុងករណីមានសំឡេងស្មើគ្នា ត្រូវយកអ្នកមានអាយុច្រើនជាងគេ។

សមាជិកភាគច្រើននៃក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ត្រូវមានសញ្ជាតិខ្មែរ។ ដោយឡែក ប្រធាន និង ហេរញ្ញិក ត្រូវមានសញ្ជាតិខ្មែរ។

ប្រធានរបស់ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ គឺជាប្រធានរបស់ **ម.ឌ.ម.**។

អនុប្រធាន ត្រូវជួយការងាររបស់ប្រធាន ហើយជំនួសប្រធាននៅពេលដែលប្រធានអវត្តមាន។

ហេរញ្ញិក ត្រូវគ្រប់គ្រងមូលនិធិ ប្រមូលចំណូលនិងចាត់ចែងចំណាយក្នុងនាម **ម.ឌ.ម.** ហើយត្រូវមានគណនីចរន្តនិងត្រូវទទួលខុសត្រូវពីភាពត្រឹមត្រូវនៃគណនីទាំងនោះ។

សមាជិករបស់ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ត្រូវជួយការងារ **ម.ឌ.ម.**និងបំពេញភារកិច្ច ដែលក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិប្រគល់ជូន។

មាត្រា១៥._

ក្នុងករណីតំណែងប្រធាន អនុប្រធាន ឬហេរញ្ញិក របស់ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិនៃ **ម.ឌ.ម.** នៅទំនេរដោយសារការលាលែងពីមុខតំណែង ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិត្រូវបោះឆ្នោតជ្រើសរើសសមាជិករបស់ខ្លួនម្នាក់ទៀតឱ្យចូលកាន់មុខតំណែងដែលនៅទំនេរនោះនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំបន្ទាប់ ឬនៅឯកិច្ចប្រជុំណាមួយដ៏ខ្លី បន្ទាប់ពីការលាលែងនោះ។

មាត្រា១៦._

សមាជិកគ្រប់រូបរបស់ **ម.ឌ.ម.** ទោះរូបវន្តបុគ្គលក្តី អ្នកតំណាងផ្ទេរសិទ្ធិដែលទទួលបានការចាត់តាំងពីសភាពាណិជ្ជកម្មរាជធានី ខេត្តនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា សភាមុខរបរនិងមីក្រូសហគ្រាស គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា និងសមាគមដែលប្រមូលផ្តុំពាណិជ្ជករ ឧស្សាហករ អាជីវករ និងសេវាករក្តី មានសិទ្ធិឈរឈ្មោះឱ្យមហាសន្និបាតបោះឆ្នោតជាសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ លុះត្រាតែបានចុះឈ្មោះ ជាមជ្ឈត្តករក្នុងបញ្ជីនៃ **ម.ឌ.ម.**។

មាត្រា១៧._

ក្នុងរយៈពេល៦០ (ហុកសិប) ថ្ងៃ មុនកាលបរិច្ឆេទដែលត្រូវបានកំណត់ សម្រាប់មហាសន្និបាតប្រចាំឆ្នាំ ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិត្រូវធ្វើការកំណត់ និងផ្សព្វផ្សាយនូវ ÷

- កាលបរិច្ឆេទនៃការជ្រើសរើសបេក្ខជន
- កាលបរិច្ឆេទបោះឆ្នោត ដែលមិនត្រូវតិចជាង៣ (បី) សប្តាហ៍ បន្ទាប់ពីកាលបរិច្ឆេទនៃការជ្រើសរើសបេក្ខជន
- ទីកន្លែងដែលមានភាពងាយស្រួលក្នុងបរិវេណ **ម.ឌ.ម.** ឬកន្លែងផ្សេងទៀតសម្រាប់រៀបចំការបោះឆ្នោតជាសម្ងាត់។

មាត្រា១៨.–

ការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសសមាជិកទាំងអស់ ឬសមាជិកណាម្នាក់របស់ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ត្រូវធ្វើឡើងតាមរយៈការបោះឆ្នោតជាសម្ងាត់ ដោយសមាជិកមួយរូបមានសំឡេងឆ្នោតមួយសំឡេង ក្នុងមហាសន្និបាតប្រចាំឆ្នាំ ឬមហាសន្និបាតវិសាមញ្ញ ដោយអនុលោមតាមវិធានកំណត់ដោយមហាសន្និបាត ។

ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិថ្មីដែលទើបកើតឡើងក្រោយពីមានការបោះឆ្នោតត្រូវចូលកាន់មុខតំណែងនៅក្រោយពេលមហាសន្និបាតប្រចាំឆ្នាំ ។

មាត្រា១៩.–

មជ្ឈត្តករដែលឈរឈ្មោះបោះឆ្នោត ជាសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ត្រូវមានលក្ខខណ្ឌដូចខាងក្រោម ÷

- សមាជិក **ម.ជ.ម.** ពីររូបអាចស្នើតែងតាំងសមាជិក **ម.ជ.ម.** បានតែម្នាក់ប៉ុណ្ណោះធ្វើជាបេក្ខជន
- សំណើតែងតាំងបេក្ខជនត្រូវមានការយល់ព្រមពីសាមីខ្លួនផ្ទាល់
- សំណើតែងតាំងត្រូវធ្វើជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ និងមានចុះហត្ថលេខា ។

មាត្រា២០.–

បើសិនបេក្ខជនឈរឈ្មោះមានចំនួនតិចជាង ឬស្មើនឹងតំណែងដែលត្រូវបោះឆ្នោតរើស សម្រាប់ធ្វើជាសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ការជ្រើសរើសត្រូវពន្យាររយៈពេល១៥(ដប់ប្រាំ)ថ្ងៃទៀត ។ ក្រោយរយៈពេលពន្យារ ១៥ (ដប់ប្រាំ) ថ្ងៃ ប្រសិនបើបេក្ខជននៅតែមានចំនួនតិចជាង ឬស្មើនឹងតំណែងដែលត្រូវបោះឆ្នោតជ្រើសរើស បេក្ខជនទាំងនោះត្រូវចាត់ទុកថាជាប់ឆ្នោតដោយស្វ័យប្រវត្តិ ។ ក្នុងករណីដែលបេក្ខជនឈរឈ្មោះមិនគ្រប់ចំនួន មហាសន្និបាតអាចតែងតាំងបេក្ខជនបន្ថែមតាមនីតិវិធីដដែល ។ ក្នុងករណីដែលបេក្ខជនមានចំនួនលើសពីចំនួនតំណែង ដែលត្រូវជ្រើសរើស មហាសន្និបាតត្រូវធ្វើការបោះឆ្នោត ។

មាត្រា២១.–

សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិត្រូវបាត់បង់មុខតំណែងក្នុងករណីដូចខាងក្រោម ÷

- ក្លាយជាអសមត្ថជនផ្នែករូបរាងកាយ និងសតិស្មារតី មិនអាចបំពេញមុខងាររបស់ខ្លួនបាន
- ត្រូវបានផ្តន្ទាទោសពីបទល្មើសមជ្ឈិម ឬឧក្រិដ្ឋណាមួយ
- អវត្តមានពីកិច្ចប្រជុំ ៣ (បី)ដង ជាប់ៗគ្នាដោយគ្មានមូលហេតុ
- ត្រូវបានវិនិច្ឆ័យថា ក្ស័យធនដោយតុលាការ
- សុំលាលែងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរពីក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ
- លែងជាសមាជិករបស់ **ម.ជ.ម.**
- លែងជាតំណាងចាត់តាំងរបស់អង្គការសមាជិក

- ទទួលមរណភាព។

មាត្រា២២.–

ក្រៅពីការប្រជុំប្រចាំខែ ប្រធានក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ អាចកោះប្រជុំក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិពេលណាក៏បាន ដោយជូនដំណឹងទៅកាន់សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ រយៈពេល ៧ (ប្រាំពីរ) ថ្ងៃជាមុន។ យ៉ាងហោចណាស់ត្រូវមានសមាជិក ២/៣ (ពីរភាគបី) វត្តមាន ដើម្បីឱ្យដំណើរការប្រជុំមានសុពលភាព។

បញ្ហានានាដែលត្រូវបានលើកឡើងមកពិភាក្សា នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ត្រូវសម្រេចដោយសំឡេងភាគច្រើន ហើយក្នុងករណីមានសំឡេងស្មើគ្នា សំឡេងប្រធានមានឧត្តមានុភាព។

មាត្រា២៣.–

ក្នុងករណីមានសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិបាត់បង់សមាជិកភាពរបស់ខ្លួន ប្រធាន **ម.ជ.ម.** ត្រូវកោះប្រជុំសន្និបាតវិសាមញ្ញ ដើម្បីធ្វើការជ្រើសរើសសមាជិកបង្គ្រប់។ អាណត្តិរបស់សមាជិកជំនួសនេះជាអាណត្តិរបស់សមាជិក ដែលបានបាត់បង់សមាជិកភាព។

មាត្រា២៤.–

ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ អាចបង្កើតគណៈកម្មាធិការ ឬអនុគណៈកម្មាធិការនានា ដែលមានសមាសភាពសមាជិកក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិមួយរូប ឬច្រើនរូបដឹកនាំការងារ។ ការរៀបចំគណៈកម្មាធិការ ឬអនុគណៈកម្មាធិការនានាត្រូវកំណត់ដោយបទបញ្ជាផ្ទៃក្នុងរបស់ **ម.ជ.ម.** ។

ផ្នែកទី៣

អគ្គលេខាធិការដ្ឋាន

មាត្រា២៥.–

អគ្គលេខាធិការដ្ឋាននៃ **ម.ជ.ម.** ត្រូវដឹកនាំដោយអគ្គលេខាធិការមួយរូប អមដោយអគ្គលេខាធិការរងមួយចំនួនជាជំនួយការ ដែលត្រូវជ្រើសរើសដោយក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ។

ការរៀបចំនិងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់អគ្គលេខាធិការដ្ឋាននៃ **ម.ជ.ម.** ត្រូវកំណត់ដោយបទបញ្ជាផ្ទៃក្នុង។

មាត្រា២៦.–

អគ្គលេខាធិការដ្ឋាននៃ **ម.ជ.ម.** មានតួនាទីជាសេនាធិការឱ្យក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ និងមានភារកិច្ចដូចខាងក្រោម ÷

- គ្រប់គ្រងលើការងារនិងសកម្មភាពប្រចាំថ្ងៃរបស់ **ម.ជ.ម.**
- អនុវត្តគោលនយោបាយដែលក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិដាក់ចេញ
- រៀបចំកិច្ចប្រជុំរបស់ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ មហាសន្និបាត និងកិច្ចប្រជុំផ្សេងទៀត

- រក្សាឯកសារ
- ប្រមូលព័ត៌មានដែលពាក់ព័ន្ធនិងសកម្មភាពមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មដែលអាចមានប្រយោជន៍ដល់សមាជិករបស់ **ម.ជ.ម.**
- ផ្តួចផ្តើមគំនិតលើកិច្ចការថ្មីៗ និងរៀបចំសកម្មភាព និងគម្រោងនានាដែលជួយទ្រទ្រង់តួនាទីរបស់ **ម.ជ.ម.**
- ផ្តល់សេវាផ្នែកលេខាធិការដល់សមាជិក ដោយយកកម្រៃសេវាស្របតាមលក្ខខណ្ឌ ដែលអនុម័តដោយក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ
- ទ្រទ្រង់ផ្នែកបោះពុម្ពនានារបស់ **ម.ជ.ម.** រួមទាំងកាន់កាប់គេហទំព័ររបស់ **ម.ជ.ម.**
- រៀបចំការបណ្តុះបណ្តាល
- បំពេញភារកិច្ចផ្សេងៗដែលក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិប្រគល់ជូន។

មាត្រា២៧.–

ម.ជ.ម. មានសិទ្ធិប្រើត្រាដោយឡែករបស់ខ្លួន។

ផ្នែកទី៤
សមាជិកនៃ ម.ជ.ម.

មាត្រា២៨.–

បុគ្គលទាំងឡាយដែលចង់ក្លាយជាសមាជិកនៃ **ម.ជ.ម.** ត្រូវចុះបញ្ជីជាមជ្ឈត្តករនៅ **ម.ជ.ម.**។

រាល់ពាក្យសុំចុះឈ្មោះទាំងអស់ ត្រូវដាក់ជូនទៅក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិរបស់ **ម.ជ.ម.** ព្រមទាំងភ្ជាប់មកជាមួយនូវឯកសារផ្សេងៗ តាមការតម្រូវរបស់ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ និងបង់ភាគទានតាមការកំណត់របស់ **ម.ជ.ម.**។

មាត្រា២៩.–

រូបវន្តបុគ្គលដែលមានសញ្ជាតិខ្មែរ ឬបរទេស អាចដាក់ពាក្យសុំធ្វើជាមជ្ឈត្តករជាមួយ **ម.ជ.ម.** បាន បើសិនជារូបវន្តបុគ្គលនោះ មានលក្ខណសម្បត្តិដូចខាងក្រោម ÷

- មានអាយុចាប់ពី ៣០ (សាមសិប) ឆ្នាំឡើង
- មានសញ្ញាបត្របរិញ្ញាបត្រជំនាញណាមួយ ក្រោយពីបានបញ្ចប់ការសិក្សានៅតាមសកលវិទ្យាល័យក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឬនៅបរទេស និង
- បានឆ្លងកាត់វគ្គបណ្តុះបណ្តាលផ្នែកមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មជាមួយ **ម.ជ.ម.** ឬ [illegible]

- មជ្ឈមណ្ឌលនៃមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិនានា ដែលទទួលស្គាល់ដោយ **ម.ជ.ម.** ។

ប្រសិនបើពុំមានលក្ខណសម្បត្តិដូចខាងលើទេ រូបវន្តបុគ្គលដែលមានសញ្ជាតិខ្មែរ ឬបរទេសនោះត្រូវជាបុគ្គលដែលធ្លាប់ធ្វើជា ÷

- សមាជិកនៃស្ថាប័នវិជ្ជាជីវៈផ្នែកមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ដែលទទួលស្គាល់ដោយ **ម.ជ.ម.** ឬ
- មជ្ឈត្តករ ឬអ្នកតំណាងក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្មចាប់ពី៣ (បី) ដង ឡើងទៅ ឬបានសរសេរសេចក្ដីបង្គាប់មជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ចំនួនយ៉ាងតិច៣ (បី) ក្នុងពេលដែលបុគ្គលនោះធ្វើជាមជ្ឈត្តករ ។

ទោះបីដូចមានចែងខាងលើក៏ដោយ និងក្រោយពីមានការយល់ព្រមពីមហាសន្និបាត ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិអាចកំណត់នូវលក្ខណវិនិច្ឆ័យបន្ថែមផ្សេងទៀត ដែលខ្លួនគិតថា សមស្រប និងមានប្រយោជន៍ដល់ **ម.ជ.ម.** ។

មាត្រា៣០.-

មជ្ឈត្តករ ÷

- មិនត្រូវស្ថិតនៅក្នុងឋានានុក្រមជាមន្ត្រីនៃស្ថាប័ននីតិប្រតិបត្តិ ស្ថាប័ននីតិប្បញ្ញត្តិ និងតុលាការ
- មិនធ្លាប់ត្រូវបានផ្ដន្ទាទោសពីបទមជ្ឈិម ឬឧក្រិដ្ឋណាមួយ ។

មាត្រា៣១.-

ម.ជ.ម. ត្រូវរៀបចំបញ្ជីឈ្មោះសមាជិករបស់ខ្លួន ដែលមានចុះព័ត៌មានដូចខាងក្រោម ÷

- ឈ្មោះនិងអាសយដ្ឋាន
- កាលបរិច្ឆេទនៃការចុះបញ្ជី
- លក្ខណសម្បត្តិនិង
- ព័ត៌មានចាំបាច់ដទៃទៀត ដែលកំណត់ដោយក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ។

មាត្រា៣២.-

ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិត្រូវបដិសេធការចុះបញ្ជីឱ្យបេក្ខជនណាមួយ ដែលពុំមានលក្ខណសម្បត្តិគ្រប់គ្រាន់ តាមមាត្រា២៩ និង៣០ នៃអនុក្រឹត្យនេះ ។

មាត្រា៣៣.-

វិញ្ញាបនបត្រចុះបញ្ជី ត្រូវសុំបន្តជារៀងរាល់ឆ្នាំតាមរយៈការបង់ភាគទានប្រចាំឆ្នាំ ។

រៀងរាល់ឆ្នាំ **ម.ជ.ម.** ត្រូវប្រកាសជាសាធារណៈ នូវឈ្មោះរបស់មជ្ឈត្តករដែលបានចុះបញ្ជី

សមាជិក **ម.ជ.ម.** ត្រូវជូនដំណឹងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ នូវរាល់ការផ្លាស់ប្តូរអាសយដ្ឋានវិជ្ជាជីវៈ ឬ អាសយដ្ឋានផ្ទាល់ខ្លួន ក្នុងរយៈពេល ១ (មួយ) ខែ គិតចាប់ពីថ្ងៃផ្លាស់ប្តូរនោះ។

មាត្រា៣៤.–

សភាពាណិជ្ជកម្មរាជធានី ខេត្ត នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា សភាមុខរបរនិងមីក្រូសហគ្រាស គណៈមេធាវី នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា និងសមាគមដែលប្រមូលផ្តុំពាណិជ្ជករ ឧស្សាហករ អាជីវករ និងសេវាករ អាចតែងតាំងបុគ្គលមួយរូបធ្វើជាតំណាង និងបោះឆ្នោតក្នុងមហាសន្និបាតនានារបស់ **ម.ជ.ម.**។ ក្នុងករណីលាលែង ឬឈប់ធ្វើការជាមួយអង្គការដែលខ្លួនជាតំណាង បុគ្គលរូបនោះលែងមានសិទ្ធិជាអ្នកតំណាងរបស់អង្គការសមាជិកនោះដោយស្វ័យប្រវត្តិ។ ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិមានសិទ្ធិបដិសេធអ្នកតំណាង ដែលតែងតាំងដោយអង្គការសមាជិកណាមួយ ប្រសិនបើពុំមានលក្ខណសម្បត្តិគ្រប់គ្រាន់។

មាត្រា៣៥.–

សមាជិក **ម.ជ.ម.** ត្រូវបាត់បង់សមាជិកភាពរបស់ខ្លួន ក្នុងករណីណាមួយដូចខាងក្រោមនេះ ÷

- មិនបានបន្តចុះបញ្ជីជាមជ្ឈត្តករជាមួយ **ម.ជ.ម.** តាមការកំណត់
- ក្លាយជាអសមត្ថជនផ្នែករូបរាងកាយនិងសតិស្មារតី ដែលមិនអាចបំពេញមុខងាររបស់ខ្លួនបាន
- ត្រូវបានវិនិច្ឆ័យថា ក្ស័យធន ឬត្រូវដាក់ឱ្យជម្រះបញ្ជី
- សុំលាលែងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរទៅកាន់ **ម.ជ.ម.**
- ត្រូវបានផ្តន្ទាទោសពីបទមជ្ឈិម ឬឧក្រិដ្ឋ
- បានរំលោភលើក្រមសីលធម៌របស់មជ្ឈត្តករនិងបទបញ្ជាផ្ទៃក្នុង
- ទទួលមរណភាព
- ខកខានមិនបានបង់ភាគទានតាមការកំណត់

ការបាត់បង់សមាជិកភាពនេះត្រូវសម្រេចដោយក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ។

មាត្រា៣៦.–

ការដកហូតសមាជិកភាពរបស់សមាជិកណាម្នាក់ អាចធ្វើទៅបាន លុះត្រាតែសមាជិកនោះ ត្រូវបានផ្តល់ឱកាសដើម្បីធ្វើការដោះសារជាលាយលក្ខណ៍អក្សរតែមិនបានដោះសារតាមពេលវេលាកំណត់។ ក្នុងករណីដែលក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិសម្រេចដកហូតសមាជិកភាពពី **ម.ជ.ម.** ក្រុមប្រឹក្សាត្រូវផ្តល់ហេតុផលជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ។ ក្នុងករណីដែលសាមីខ្លួនមិនសុខចិត្តនឹងសេចក្តីសម្រេចនេះ សមាជិកនោះមានសិទ្ធិប្តឹងទៅ[illegible]

មាត្រា៣៧.-

សមាជិក **ម.ជ.ម.** ត្រូវទទួលក្នុងរយៈពេល ២ (ពីរ) ឆ្នាំម្តងយ៉ាងតិចនូវការបណ្តុះបណ្តាលបន្ត ដែលរៀបចំដោយ **ម.ជ.ម.** ឬរៀបចំដោយស្ថាប័នជាតិ និងអន្តរជាតិដែលទទួលស្គាល់ដោយ **ម.ជ.ម.** ។

នៅក្នុងការចុះបញ្ជីបន្តជាមជ្ឈត្តករនៅ **ម.ជ.ម.** ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិអាចបដិសេធការចុះបញ្ជីរបស់សមាជិកណាម្នាក់បាន ក្នុងករណីដែលសមាជិកនោះខកខានមិនបានធ្វើការបណ្តុះបណ្តាលវិជ្ជាជីវៈបន្ត ។

មាត្រា៣៨.-

នៅក្នុងកាលៈទេសៈពិសេសដែលកំណត់ដោយក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ អាចចុះបញ្ជីបន្តសម្រាប់មជ្ឈត្តករណាម្នាក់បាន ទោះបីមជ្ឈត្តករនោះខកខានមិនបានបំពេញលក្ខខណ្ឌ ដូចមានចែងក្នុងមាត្រា ៣៧ ខាងលើ ។

ផ្នែកទី៥

សវនកម្ម

មាត្រា៣៩.-

ក្រុមហ៊ុនសវនកម្មដែលទទួលបានការអនុម័តយល់ព្រមពីមហាសន្និបាត ត្រូវបានជ្រើសតាំងជាសវនកររបស់ **ម.ជ.ម.** សម្រាប់រយៈពេល ១ (មួយ) ឆ្នាំ ហើយអាចត្រូវបានជ្រើសតាំងសារជាថ្មីទៀតបាន ។

មាត្រា៤០.-

សវនករមានតួនាទីនិងភារកិច្ច ដូចខាងក្រោម ÷

- ធ្វើសវនកម្មប្រចាំឆ្នាំ និងបង្ហាញរបាយការណ៍សវនកម្មរបស់ខ្លួន ក្នុងមហាសន្និបាតប្រចាំឆ្នាំ
- ធ្វើសវនកម្មតាមការស្នើសុំរបស់ប្រធាន **ម.ជ.ម.** សម្រាប់រយៈពេលណាមួយក៏បាន និងនៅគ្រប់ពេលវេលានៅក្នុងអំឡុងពេលនៃកិច្ចសន្យា ហើយត្រូវធ្វើរបាយការណ៍ជូនក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ។

សមាជិកនិងបុគ្គលិកគ្រប់រូបរបស់ **ម.ជ.ម.** មានកាតព្វកិច្ចផ្តល់ព័ត៌មាន និងសេចក្តីពន្យល់នានាដែលតម្រូវដោយសវនករ ។

ផ្នែកទី៦

សាខារបស់ម.ជ.ម.

មាត្រា៤១.-

ម.ជ.ម. អាចបង្កើតសាខារបស់ខ្លួនបាននៅតាមខេត្តនានា នៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ។ ការរៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់សាខានីមួយៗត្រូវកំណត់ដោយសេចក្តីសម្រេចរបស់ **ម.ជ.ម.** ។

ជំពូកទី៤

ប្រភពធនធាន

មាត្រា៤២.-

ប្រភពធនធានរបស់ **ម.ជ.ម.** បានមកពី ÷

- ភាគទានរបស់សមាជិក
- អំណោយនិងវិភាគទានពីប្រភពផ្សេងៗ
- កម្រៃសេវាផ្នែករដ្ឋបាលរបស់ **ម.ជ.ម.** ។

មាត្រា៤៣.-

សមាជិកត្រូវបង់ភាគទានប្រចាំឆ្នាំ តាមការកំណត់របស់មហាសន្និបាតដែលស្នើដោយក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ។

ភាគទានប្រចាំឆ្នាំត្រូវបង់ជាមុន ក្នុងអំលុងខែទីមួយរៀងរាល់ឆ្នាំ។ ប្រសិនបើសមាជិកណាម្នាក់ មានភាពយឺតយ៉ាវក្នុងការបង់ភាគទានប្រចាំឆ្នាំ ឬវិភាគទានដទៃទៀត ហើយហេរញ្ញិកត្រូវក្រើនរំលឹកជាបន្ទាន់ដល់សមាជិកនោះ ។

ប្រសិនបើសមាជិកណាម្នាក់ មានការយឺតយ៉ាវក្នុងការបង់ភាគទានប្រចាំឆ្នាំ លើសពី ៣ (បី)ខែ ចាប់ពីខែទីពីរ សមាជិកនោះត្រូវបាត់បង់សមាជិកភាពរបស់ខ្លួន ដោយស្វ័យប្រវត្តិ ។

រាល់មូលនិធិបន្ថែមនានាដែលតម្រូវដោយ **ម.ជ.ម.** សម្រាប់គោលបំណងពិសេសណាមួយអាចប្រមូលពីបណ្ដាសមាជិកបាន លុះត្រាតែមានសំឡេងយល់ព្រមពីមហាសន្និបាតរបស់សមាជិកលើសពី៥០ (ហាសិប) ភាគរយ នៃសមាជិកដែលមានវត្តមានក្នុងមហាសន្និបាត ។

មាត្រា៤៤.-

បុគ្គលិករបស់ **ម.ជ.ម.** និងសមាជិករបស់ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ទទួលបានការធានារ៉ាប់រងពី **ម.ជ.ម.** ចំពោះរាល់ការបង់ថ្លៃចំណាយ និងការខាតបង់នានាក្នុងការបំពេញដ៏ត្រឹមត្រូវនូវភារកិច្ចរបស់ខ្លួន ។

ជំពូកទី៥

ការជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករដំបូង

មាត្រា៤៥.-

ក្រសួងពាណិជ្ជកម្មត្រូវបង្កើតគណៈកម្មការរៀបចំ និងជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករដំបូងមួយ ដែលមានសមាជិកមិនលើសពី ១២ (ដប់ពីរ)រូប ។

គណៈកម្មការនេះត្រូវដឹកនាំដោយតំណាងក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម ដោយមានការចូលរួមពីតំណាងក្រសួង ស្ថាប័ន ដូចខាងក្រោម ÷

មាត្រា៥០.–

ការប្រជុំរបស់គណៈកម្មការអាចប្រព្រឹត្តទៅបាន លុះត្រាតែមានកូរ៉ុមលើសពី ៥០ (ហាសិប) ភាគរយ នៃចំនួនសមាជិក។ សេចក្តីសម្រេចរបស់គណៈកម្មការរៀបចំ និងជ្រើសរើសត្រូវធ្វើឡើងដោយសំឡេងភាគច្រើន នៃសមាជិកដែលមានវត្តមាន និងបោះឆ្នោតនៅក្នុងកិច្ចប្រជុំ។ ក្នុងករណីសំឡេងស្មើគ្នា សំឡេងខាងប្រធានមានឧត្តមានុភាព។

មាត្រា៥១.–

ឈ្មោះរបស់បុគ្គលដែលត្រូវបានជ្រើសរើសជាសមាជិកដំបូង ត្រូវបិទផ្សាយក្នុងរយៈពេល១៤ (ដប់បួន)ថ្ងៃ បន្ទាប់ពីថ្ងៃសម្រេចចុងក្រោយ ហើយបុគ្គលដែលជាប់ឈ្មោះទាំងនោះត្រូវឆ្លងកាត់វគ្គបណ្តុះបណ្តាលមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ដែលរៀបចំដោយក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម។

មាត្រា៥២.–

បុគ្គលដែលត្រូវបានជ្រើសរើសដំបូង មិនតិចជាង៥០ (ហាសិប) រូប ត្រូវដាក់ពាក្យសុំធ្វើជាមជ្ឈត្តករនៅ **ម.ជ.ម.** ក្រោយពីបានបញ្ចប់វគ្គបណ្តុះបណ្តាលមជ្ឈត្តការផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម។

មាត្រា៥៣.–

ក្រសួងពាណិជ្ជកម្មត្រូវទទួលខុសត្រូវ ក្នុងការរៀបចំបង្កើតការិយាល័យចុះបញ្ជីមជ្ឈត្តករជាលើកដំបូង និងត្រូវគ្រប់គ្រងការិយាល័យនេះរហូតដល់ពេលដែល **ម.ជ.ម.** ដំណើរការងារដំបូងរបស់ខ្លួន ហើយមានការបោះឆ្នោតជ្រើសតាំងក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ។

ជំពូកទី៦

អន្តរប្បញ្ញត្តិ

មាត្រា៥៤.–

ក្រោយពីសមាជិក **ម.ជ.ម.** ត្រូវបានជ្រើសរើសនិងក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ ត្រូវបានបោះឆ្នោតរួចមក ក្រសួងពាណិជ្ជកម្មត្រូវសហការជាមួយ **ម.ជ.ម.** ក្នុងការផ្ទេរបញ្ជីឈ្មោះមជ្ឈត្តករទៅឱ្យអ្នកកាន់បញ្ជីរបស់ **ម.ជ.ម.** រួមទាំងមូលនិធិ និងទ្រព្យនានា ដែលជាកម្មសិទ្ធិ ឬក្លាយជាកម្មសិទ្ធិរបស់ **ម.ជ.ម.**។

ភារកិច្ចគណៈកម្មការត្រូវបញ្ចប់ នៅពេលក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិ **ម.ជ.ម.** ចូលកាន់ការងារ។

- ទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី
- ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ
- ក្រសួងយុត្តិធម៌
- សហព័ន្ធនិយោជក
- សភាពាណិជ្ជកម្មកម្ពុជា
- គណៈមេធាវីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
- សភាពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិនៃកម្ពុជា
- សមាគមរោងចក្រកាត់ដេរកម្ពុជា
- សភាមុខរបរនិងមីក្រូសហគ្រាស
- បុគ្គលដទៃទៀតដែលក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម និងក្រសួងយុត្តិធម៌យល់ថា សមស្រប ។

មាត្រា៤៦.-

ក្រសួងពាណិជ្ជកម្មត្រូវចេញប្រកាសតែងតាំងសមាសភាពគណៈកម្មការរៀបចំនិងជ្រើសរើសមជ្ឈតករដំបូង ។ សមាជិកម្នាក់ៗត្រូវចូលរួមដោយផ្ទាល់ ក្នុងរាល់ការប្រជុំរបស់គណៈកម្មការតាមការអញ្ជើញរបស់ប្រធាន ។

មាត្រា៤៧.-

គណៈកម្មការរៀបចំ និងជ្រើសរើសនោះត្រូវរៀបចំធ្វើការជ្រើសរើសចេញពីពាក្យស្នើសុំរបស់បេក្ខជនដំបូង ដែលមានចំនួនមិនលើសពី ៦០ (ហុកសិប) រូប ដើម្បីឱ្យចុះឈ្មោះជាមជ្ឈត្តករដំបូងនៃ **ម.ជ.ម.** ។

មាត្រា៤៨.-

សេចក្តីជូនដំណឹងផ្សេងៗរបស់គណៈកម្មការត្រូវធ្វើឡើងតាមរយៈបណ្តាញសារព័ត៌មាន និងផ្ញើជូន អង្គការ ក្រសួង ស្ថាប័នទាំងអស់ និងបុគ្គលពាក់ព័ន្ធនានាដោយផ្ទាល់ ។

មាត្រា៤៩.-

អ្នកដាក់ពាក្យទាំងអស់ត្រូវផ្តល់ព័ត៌មានលម្អិតផ្ទាល់ខ្លួន និងព័ត៌មានអំពីលក្ខណសម្បត្តិរបស់ខ្លួនដូចបានកំណត់នៅក្នុងអនុក្រឹត្យនេះ និងតាមការកំណត់របស់គណៈកម្មការរៀបចំ និងជ្រើសរើសមជ្ឈត្តករដំបូង ។

គណៈកម្មការត្រូវធ្វើការប្រជុំតាមការចាំបាច់ ដើម្បីធ្វើការពិនិត្យលើពាក្យសុំ និងកំណត់ពីបេក្ខជន ដែលត្រូវជ្រើសរើសមិនតិចជាង ៥០ (ហាសិប) រូប ។

ជំពូកទី៧

អវសានប្បញ្ញត្តិ

មាត្រា៥៥.–

បទប្បញ្ញត្តិទាំងឡាយណាដែលមានខ្លឹមសារផ្ទុយនឹងអនុក្រឹត្យនេះ ត្រូវទុកជានិរាករណ៍។

មាត្រា៥៦.–

រដ្ឋមន្ត្រីទទួលបន្ទុកទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងសេដ្ឋកិច្ចនិងហិរញ្ញវត្ថុ រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម រដ្ឋមន្ត្រី រដ្ឋលេខាធិការគ្រប់ក្រសួង ស្ថាប័នពាក់ព័ន្ធ ត្រូវទទួលបន្ទុកអនុវត្តអនុក្រឹត្យនេះ តាមភារកិច្ចរៀងៗខ្លួន ចាប់ពីថ្ងៃចុះហត្ថលេខាតទៅ។

រាជធានីភ្នំពេញ ថ្ងៃទី ១៧ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៩

សម្តេចអគ្គមហាសេនាបតីតេជោ ហ៊ុន សែន

កន្លែងទទួល :

- ក្រសួងព្រះបរមរាជវាំង
- អគ្គលេខាធិការដ្ឋានក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ
- អគ្គលេខាធិការដ្ឋានព្រឹទ្ធសភា
- អគ្គលេខាធិការដ្ឋានរដ្ឋសភា
- អគ្គលេខាធិការរាជរដ្ឋាភិបាល
- ខុទ្ទកាល័យសម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី
- ខុទ្ទកាល័យឯកឧត្តម លោកជំទាវឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី
- ដូចមាត្រា៥៦
- រាជកិច្ច
- ឯកសារ-កាលប្បវត្តិ

ឧបសម្ព័ន្ធទី៣
វិធានស្ដីពីមជ្ឈត្តការ របស់ម.ជ.ម

ជំពូកទី ៥

ដំណើរការមជ្ឈត្តការ

ប្រការ ៣១. ទីកន្លែងធ្វើមជ្ឈត្តការ

លើកលែងតែគូភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងផ្សេងពីនេះ ឬដោយសារកាលៈទេសៈនានានៃសំណុំរឿងដែលវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មសម្រេចថាទីកន្លែងធ្វើមជ្ឈត្តការផ្សេងទៀតមានលក្ខណៈសមស្របជាង ទីកន្លែងធ្វើមជ្ឈត្តការនៃមជ្ឈត្តកម្មទាំងអស់ដែលធ្វើឡើងក្រោមវិធាននេះ គឺរាជធានីភ្នំពេញ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។ ដូចមានចែងនៅក្នុងប្រការ ៣៩.៣ *(ទីកន្លែងសម្រាប់ប្រជុំ និងសវនាការ)* ទីកន្លែងធ្វើមជ្ឈត្តការមិនកំណត់អំពីទីកន្លែងដែលវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចជួបប្រជុំ និងធ្វើសវនាការនោះទេ។

ប្រការ ៣២. ច្បាប់អនុវត្ត និងសមធម៌

៣២.១.ច្បាប់អនុវត្ត

គូភាគីវិវាទ មានសេរីភាពក្នុងការព្រមព្រៀងយកច្បាប់ ឬបទប្បញ្ញត្តិគតិយុត្តិណាមួយ ដែលវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវយកមកអនុវត្តចំពោះខ្លឹមសារនៃវិវាទ។ ក្នុងករណីដែលមិនមានការព្រមព្រៀងគ្នា វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវកំណត់យកច្បាប់ ឬបទប្បញ្ញត្តិគតិយុត្តិណាមួយ ដែលវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មយល់ថាសមស្របមកអនុវត្ត។

៣២.២.សមធម៌ និងការសម្រុះសម្រួល

វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យតាមសមធម៌ ឬតាមការសម្រុះសម្រួល តែក្នុងករណី និងក្នុងកម្រិត ដែលគូភាគីវិវាទបានអនុញ្ញាតយ៉ាងច្បាស់លាស់ឱ្យវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មធ្វើដូច្នោះតែប៉ុណ្ណោះ។

៣២.៣.បញ្ញត្តិក្នុងកិច្ចសន្យា និងទម្លាប់ពាណិជ្ជកម្ម

នៅគ្រប់ករណីទាំងអស់ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវយកមកពិចារណានូវបញ្ញត្តិនានា ដែលមានចែងក្នុងកិច្ចសន្យា ប្រសិនបើមាន និងរួមទាំងទម្លាប់ពាណិជ្ជកម្មនានា ដែលពាក់ព័ន្ធ។

ប្រការ ៣៣. ភាសា

៣៣.១.ភាសានៃដំណើរការមជ្ឈត្តការ

គូភាគីវិវាទមានសេរីភាពក្នុងការព្រមព្រៀងយកភាសាណាមួយ ឬច្រើនមកប្រើក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការ។ ក្នុងករណីដែលគ្មានការព្រមព្រៀងគ្នា វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចសម្រេចយកភាសាណាមួយជាភាសាសម្រាប់ដំណើរការមជ្ឈត្តការ ដោយគិតពិចារណាលើកាលៈទេសៈនានាដែលពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ រួមបញ្ចូលទាំងភាសានៃកិច្ចសន្យាផងដែរ។

៣៣.២.ការបកប្រែ

វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចបង្គាប់ឱ្យភាគីវិវាទណាមួយធ្វើការបកប្រែ ការទាក់ទងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ឬដោយផ្ទាល់មាត់ណាមួយ ទៅជាភាសាណាមួយ និងក្នុងទម្រង់ណាមួយដែលវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មយល់ថាសមស្រប។

៣៣.៣.ភាសានៃមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ឬសេចក្តីបង្គាប់

ប្រសិនបើភាសានៃដំណើរការមជ្ឈត្តការ ទោះតាមរយៈការជ្រើសរើសរបស់គូភាគីវិវាទ ឬតាមការកំណត់របស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ស្របតាមប្រការ ៣៣ *(ភាសា)* គឺជាភាសាផ្សេងក្រៅពីភាសាខ្មែរ ឬភាសាអង់គ្លេសក៏ដោយ ក៏ភាសានៃមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ឬសេចក្តីបង្គាប់ ដែលចេញដោយវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវតែជាភាសាខ្មែរ ឬភាសាអង់គ្លេស បន្ទាប់ពីបានពិភាក្សាជាមួយគូភាគីវិវាទរួចហើយ។

ប្រការ ៣៤. ទឡ្ហីករណ៍ចំពោះយុត្តាធិការរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម

៣៤.១.ការកំណត់អំពីយុត្តាធិការរបស់ ម.ជ.ម. មុនពេលវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវបានបង្កើត

មុនពេលដែលវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវបានបង្កើត ប្រសិនបើភាគីវិវាទបដិសេធចំពោះអត្ថិភាព ឬសុពលភាពនៃកិច្ចសន្យាមជ្ឈត្តកម្ម ឬចំពោះយុត្តាធិការរបស់ ម.ជ.ម. ក្នុងការចាត់ចែងធ្វើមជ្ឈត្តការលើសំណុំរឿង គណៈកម្មាធិការតែងតាំង និងនីតិវិធី ក្នុងអំឡុងពេល ១៥ (ដប់ប្រាំ) ថ្ងៃប្រតិទិន បន្ទាប់ពីបានទទួលសេចក្តីជូនដំណឹងអំពីការបដិសេធនោះ ត្រូវសម្រេចថាតើដោយផ្អែកលើសេចក្តីបញ្ជាក់ដំបូង មជ្ឈត្តការត្រូវមានដំណើរការទៅមុខដែរឬទេ។ មជ្ឈត្តការត្រូវតែបញ្ចប់ ប្រសិនបើគណៈកម្មាធិការតែងតាំង និងនីតិវិធី សម្រេចថា សេចក្តីបញ្ជាក់ដំបូងនោះមិនបាន

បំពេញលក្ខខណ្ឌដើម្បីឱ្យមជ្ឈត្តការអាចដំណើរការបាន។ រាល់សេចក្ដីសម្រេចរបស់គណៈកម្មាធិការតែងតាំង និងនីតិវិធី ដែលសម្រេចថាដំណើរការនីតិវិធីមជ្ឈត្តការត្រូវបន្ត មិនត្រូវប៉ះពាល់ដល់អំណាចរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មក្នុងការចេញសេចក្ដីសម្រេចអំពីយុត្តាធិការរបស់ខ្លួនឡើយ។

៣៤.២.ការសម្រេចរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអំពីយុត្តាធិការរបស់ខ្លួន

វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មមានអំណាចក្នុងការសម្រេចយុត្តាធិការរបស់ខ្លួនរួមទាំងការជំទាស់នានាដែលពាក់ព័ន្ធនឹងអត្ថិភាព សុពលភាព ឬវិសាលភាពអនុវត្តនៃកិច្ចសន្យាមជ្ឈត្តកម្ម។

ប្រសិនបើវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មសម្រេចថាខ្លួនមានយុត្តាធិការ ក្នុងអំឡុងពេល ៣០ (សាមសិប) ថ្ងៃប្រតិទិន បន្ទាប់ពីទទួលបានសេចក្ដីជូនដំណឹងអំពីការសម្រេចនោះ ភាគីវិវាទអាចស្នើឱ្យតុលាការមានសមត្ថកិច្ចធ្វើការសម្រេច ដែលការសម្រេចរបស់តុលាការអំពីបញ្ហានេះ គឺជាការសម្រេចដែលបិទផ្លូវតវ៉ា។ នៅពេលសំណើសុំការសម្រេចរបស់តុលាការ ចំពោះយុត្តាធិការរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនៅមិនទាន់ត្រូវបានសម្រេចនៅឡើយ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចបន្តដំណើរការមជ្ឈត្តការ និងចេញមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបាន។

៣៤.៣.កិច្ចសន្យា និងខចែងស្ដីពីមជ្ឈត្តកម្ម

សម្រាប់គោលបំណងនៃប្រការ ៣៤ *(ទទ្បីករណ៍ចំពោះយុត្តាធិការរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម)* ប្រសិនបើខចែងស្ដីពីមជ្ឈត្តកម្មជាផ្នែកមួយនៃកិច្ចសន្យា ខចែងស្ដីពីមជ្ឈត្តកម្មនោះ ត្រូវចាត់ទុកជាការព្រមព្រៀងដោយឡែក ដែលមិនទាក់ទងនឹងលក្ខខណ្ឌ និងខចែងផ្សេងទៀតនៃកិច្ចសន្យាឡើយ។ ការសម្រេចរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មដែលចាត់ទុកកិច្ចសន្យាថាមោឃៈ និងអសារឥតការ មិននាំឱ្យខចែងស្ដីពីមជ្ឈត្តកម្មនោះបាត់សុពលភាពឡើយ។

៣៤.៤.ទទ្បីករណ៍បញ្ជាក់ថាវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មពុំមានយុត្តាធិការ

ទទ្បីករណ៍ដែលបញ្ជាក់ថា វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មពុំមានយុត្តាធិការ ត្រូវលើកឡើងមុនពេលដាក់សេចក្ដីថ្លែងដោះសា សម្រាប់បញ្ហាយុត្តាធិការទាក់ទងនឹងការទាមទារ ឬមុនពេលដាក់សេចក្ដីថ្លែងដោះសាចំពោះបណ្ដឹងតប សម្រាប់បញ្ហាយុត្តាធិការទាក់ទងនឹងបណ្ដឹងតប។ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម អាចទទួលយកទទ្បីករណ៍ចំពោះយុត្តាធិការរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ដែលត្រូវបានលើកឡើងក្រោយពេលកំណត់ខាងលើបាន ប្រសិនបើវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មយល់ថា ការយឺតយ៉ាវក្នុងការដាក់ទទ្បីករណ៍នោះមានមូលហេតុត្រឹមត្រូវ។

មិនត្រូវហាមឃាត់ភាគីវិវាទណាមួយមិនឱ្យលើកឡើងពីទទ្បីករណ៍ខាងលើ ដោយហេតុថាភាគីវិវាទនោះបានតែងតាំង ឬចូលរួមក្នុងការតែងតាំងមជ្ឈត្តករឡើយ។

៣៤.៥.ទឡ្ហីករណ៍បញ្ជាក់ថាវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មធ្វើហួសក្របខណ្ឌសមត្ថកិច្ចរបស់ខ្លួន

ទឡ្ហីករណ៍បញ្ជាក់ថា វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មធ្វើហួសក្របខណ្ឌសមត្ថកិច្ចរបស់ខ្លួន ក្នុងពេលដំណើរការមជ្ឈត្តការត្រូវលើកឡើងភ្លាមៗ បន្ទាប់ពីកើតឡើងនូវបញ្ហាដែលត្រូវបានចោទថា ហួសក្របខណ្ឌសមត្ថកិច្ចរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម។ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចទទួលយកទឡ្ហីករណ៍នោះក្រោយពេលកំណត់ខាងលើបាន ប្រសិនបើវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មយល់ថាការយឺតយ៉ាវក្នុងការដាក់ទឡ្ហីករណ៍នោះមានមូលហេតុត្រឹមត្រូវ។

៣៤.៦.ការសម្រេចលើទឡ្ហីករណ៍ជាបញ្ហាបឋម ឬជាមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យសម្រេចលើអង្គសេចក្តី

វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចសម្រេចលើទឡ្ហីករណ៍ពាក់ព័ន្ធនឹងយុត្តាធិការរបស់ខ្លួន ដោយចាត់ទុកជាបញ្ហាបឋម ឬជាមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យសម្រេចលើអង្គសេចក្តីរបស់ខ្លួន។

ប្រការ ៣៥. បញ្ញត្តិទូទៅអំពីដំណើរការមជ្ឈត្តការ

៣៥.១.ដំណើរការមជ្ឈត្តការ សេចក្តីបង្គាប់ និងសេចក្តីណែនាំ

បន្ទាប់ពីពិភាក្សាជាមួយគូភាគីវិវាទ ដោយផ្អែកលើភាពសាំញ៉ាំ និងតម្លៃនៃវិវាទ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវអនុវត្តដំណើរការមជ្ឈត្តការក្នុងលក្ខណៈ ដែលវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មយល់ថាសមស្រប ដើម្បីធានាភាពយុត្តិធម៌ ឆាប់រហ័ស ចំណាយអស់តិច និងផ្តល់ដំណោះស្រាយចុងក្រោយនៃវិវាទ។ នៅក្នុងគ្រប់ករណីទាំងអស់ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវដំណើរការក្នុងលក្ខណៈ ដែលគូភាគីវិវាទត្រូវបានទទួលការយកចិត្តទុកដាក់ស្មើៗគ្នា និងភាគីវិវាទនីមួយៗត្រូវបានផ្តល់ឱកាសសមរម្យដើម្បីបង្ហាញរឿងរ៉ាវរបស់ខ្លួន។

វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចចេញសេចក្តីបង្គាប់ ឬសេចក្តីណែនាំ ដែលវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មយល់ថាសមស្រប ដោយសេចក្តីបង្គាប់ និងសេចក្តីណែនាំនោះមិនត្រូវផ្ទុយនឹងវិធាននេះ ឬច្បាប់ដែលគ្រប់គ្រងមជ្ឈត្តការឡើយ។ ស្របតាមប្រការ ៤.១ *(ការទាក់ទងជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ)* រាល់សេចក្តីបង្គាប់ និងសេចក្តីណែនាំទាំងអស់ត្រូវធ្វើជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ។

លើកលែងតែវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មបានកំណត់ផ្សេងពីនេះ គូភាគីវិវាទយល់ព្រមក្នុងការគោរពតាមសេចក្តីបង្គាប់ ឬសេចក្តីណែនាំដោយមិនបង្អង់។

៣៥.២.ការប្រជុំត្រៀម និងការប្រជុំបន្ថែមនានា

ភ្លាមៗតាមដែលធ្វើទៅបាន វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចរៀបចំការប្រជុំត្រៀមជាមួយគូភាគីវិវាទដោយផ្ទាល់ ឬដោយមធ្យោបាយផ្សេងៗទៀត ដើម្បីរៀបចំ និងកំណត់កាលវិភាគនៃដំណើរការមជ្ឈត្តការបន្ទាប់ ឬ/និង ដើម្បីពិភាក្សាអំពីនីតិវិធីដែលមានភាពសមស្រប និងចំណាយអស់តិចបំផុតសម្រាប់សំណុំរឿង។

បន្ថែមលើការប្រជុំត្រៀម វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចរៀបចំឱ្យមានការប្រជុំបន្ថែម ឧទាហរណ៍ ដូចជាដើម្បីពិនិត្យទីតាំង វត្ថុ ឬឯកសារនានា ដូចមានចែងក្នុងប្រការ ៤០.២ *(ការសាកសួរ សេចក្តីបង្គាប់ និងការពិនិត្យកន្លែង)* ឬពិនិត្យលើភាពរីកចម្រើននៃដំណើរការមជ្ឈត្តការ។

ប្រការ ៣៩ *(សវនាការ និងការប្រជុំ)* ត្រូវអនុវត្តចំពោះការប្រជុំត្រៀម និងការប្រជុំបន្ថែមនានាដូចមានចែងក្នុងប្រការនេះ។

៣៥.៣.ការស្វែងរកដំណោះស្រាយដោយស្រុះស្រួលគ្នា

មុនពេល ឬក្នុងអំឡុងពេលប្រជុំត្រៀម វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវពិភាក្សាជាមួយគូភាគីវិវាទ ដើម្បីស្វែងរកលទ្ធភាពក្នុងការដោះស្រាយវិវាទដោយស្រុះស្រួលគ្នា និងត្រូវជួយគូភាគីវិវាទក្នុងលក្ខណៈណាមួយដែលវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មយល់ថាសមស្រប។

៣៥.៤.ការបំបែកដំណើរការមជ្ឈត្តការដាច់ៗពីគ្នា

បន្ទាប់ពីបានពិភាក្សាជាមួយគូភាគីវិវាទ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម តាមរយៈឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ខ្លួន អាចបំបែកដំណើរការមជ្ឈត្តការដាច់ៗពីគ្នា និងកំណត់ឱ្យគូភាគីវិវាទផ្តោតការបង្ហាញនានារបស់ពួកគេលើបញ្ហានានា ដែលសេចក្តីសម្រេចលើបញ្ហាទាំងនោះអាចបំបែកសំណុំរឿងទាំងមូល ឬជាផ្នែក។

៣៥.៥.ការចូលរួមពីតតិយជន

វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មមានអំណាចក្នុងការអនុញ្ញាតឱ្យតតិយជនចូលរួមជាភាគីវិវាទក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការ ប្រសិនបើគូភាគីវិវាទ រួមទាំងតតិយជនបានព្រមព្រៀងចំពោះការចូលរួមនោះជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ។ ក្នុងករណីនេះ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចចេញជាមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យស្ថាពរតែមួយ ឬមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដោយឡែក សម្រាប់ដោះស្រាយរាល់វិវាទរបស់គូភាគីវិវាទ។

ប្រការ ៣៦. ការរួមបញ្ចូលមជ្ឈត្តការ

៣៦.១.លក្ខខណ្ឌសម្រាប់ការរួមបញ្ចូល

តាមសំណើរបស់ភាគីវិវាទណាមួយ និងដោយមានការយល់ព្រមពីគូភាគីវិវាទ អគ្គលេខាធិការដ្ឋានអាចរួមបញ្ចូលមជ្ឈត្តការ ២ (ពីរ) ឬច្រើន ដែលត្រូវបានផ្តួចផ្តើមឡើងក្រោមវិធាននេះឱ្យទៅជាមជ្ឈត្តការតែមួយបាន។ អគ្គលេខាធិការ-ដ្ឋានអាចកែប្រែដោយដំឡើង ឬបន្ថយកម្រៃសេវារដ្ឋបាល និងកម្រៃសេវាវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ផ្អែកតាមកាលៈទេសៈ ដំណាក់កាល និងផលប៉ះពាល់នៃការរួមបញ្ចូលនោះលើសេវាកម្មនានារបស់ ម.ជ.ម. និងរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម។

៣៦.២.កាលៈទេសៈពាក់ព័ន្ធ

ដើម្បីសម្រេចលើការរួមបញ្ចូលមជ្ឈត្តការ អគ្គលេខាធិការដ្ឋានអាចពិចារណាកាលៈទេសៈផ្សេងៗជាច្រើន ដែលអគ្គលេខាធិការដ្ឋានយល់ថាពាក់ព័ន្ធ រួមបញ្ចូលទាំងកាលៈទេសៈដូចខាងក្រោម៖

(ក) តើការទាមទារទាំងអស់នៅក្នុងមជ្ឈត្តការនានាត្រូវបានធ្វើឡើងក្រោមកិច្ចសន្យាមជ្ឈត្តកម្មតែមួយដែរឬទេ

(ខ) ប្រសិនបើការទាមទារត្រូវបានធ្វើឡើងក្រោមកិច្ចសន្យាមជ្ឈត្តកម្មផ្សេងគ្នា ហើយមជ្ឈត្តការធ្វើឡើងរវាងភាគីវិវាទដូចគ្នា តើវិវាទនានានៅក្នុងមជ្ឈត្តការទាំងនោះ កើតឡើងពាក់ព័ន្ធនឹងទំនាក់ទំនងគតិយុត្តិដូចគ្នាតែមួយ និង កិច្ចសន្យាមជ្ឈត្តកម្មទាំងនោះត្រូវបានចាត់ទុកថាមិនផ្ទុយគ្នាដែរឬទេ និង

(គ) តើមជ្ឈត្តករត្រូវបានតែងតាំងសម្រាប់មជ្ឈត្តការលើសពីមួយដែរឬទេ និង ប្រសិនបើបានតែងតាំង តើមជ្ឈត្តករដែលត្រូវបានតែងតាំងនោះជាមជ្ឈត្តករតែមួយ ឬផ្សេងគ្នា។

៣៦.៣.ការរួមបញ្ចូលមជ្ឈត្តការនានាទៅក្នុងមជ្ឈត្តការដំបូងដែលបានទទួល និងចាប់ផ្ដើម

លើកលែងតែគូភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងផ្សេងពីនេះ នៅពេលរួមបញ្ចូលគ្នានូវមជ្ឈត្តការនានា មជ្ឈត្តការទាំងនោះត្រូវរួមបញ្ចូលទៅក្នុងមជ្ឈត្តការមួយដែលអគ្គលេខាធិការដ្ឋានបានទទួលដំបូងគេបង្អស់នូវសេចក្ដីជូនដំណឹងអំពីមជ្ឈត្តការនោះ ប្រសិនបើមិនទាន់មានមជ្ឈត្តការណាមួយត្រូវបានចាប់ផ្ដើមដំណើរការនៅឡើយទេនោះ ឬទៅក្នុងមជ្ឈត្តការមួយដែលបានដំណើរការមុនគេ ប្រសិនបើមជ្ឈត្តការនៃសំណុំរឿងត្រូវបានចាប់ផ្ដើមហើយនោះ។

ប្រការ ៣៧. ការដាក់សេចក្ដីថ្លែងដោយគូភាគីវិវាទ

៣៧.១.ការដាក់សេចក្ដីថ្លែង

លើកលែងតែវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មបានកំណត់ផ្សេងពីនេះ ក្រោយពីបានពិភាក្សាជាមួយគូភាគីវិវាទ ការដាក់សេចក្ដីថ្លែងត្រូវធ្វើឡើងស្របតាមប្រការ ៣៧ *(ការដាក់សេចក្ដីថ្លែងដោយគូភាគីវិវាទ)*។

៣៧.២.សេចក្ដីថ្លែងទាមទារ

លើកលែងតែសេចក្ដីថ្លែងទាមទារត្រូវបានដាក់រួចហើយស្របតាមប្រការ ៧.៤ *(ការភ្ជាប់សេចក្ដីថ្លែងទាមទារ)* ភាគីប្ដឹងទាមទារ ក្នុងអំឡុងពេលដែលនឹងត្រូវកំណត់ដោយវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ត្រូវដាក់សេចក្ដីថ្លែងទាមទារដែលមានបញ្ជាក់សេចក្ដីលម្អិតដូចខាងក្រោម៖

(ក) អង្គហេតុដែលគាំទ្រការទាមទារនោះ

(ខ) មូលដ្ឋានច្បាប់ ឬទឡ្ហីករណ៍តាមផ្លូវច្បាប់ដែលគាំទ្រការទាមទារនោះ និង

(គ) សំណងការខូចខាត ឬការសង្គ្រោះដែលទាមទារ ព្រមជាមួយចំនួនទឹកប្រាក់នៃការទាមទារដែលអាចកំណត់បានទាំងអស់។

៣៧.៣.សេចក្តីថ្លែងដោះសា និងបណ្តឹងតប

លើកលែងតែសេចក្តីថ្លែងដោះសាត្រូវបានប្រគល់រួចហើយស្របតាមប្រការ ៨.៤ *(ការភ្ជាប់សេចក្តីថ្លែងដោះសា និងទឡ្ហីករណ៍ចំពោះយុត្តាធិការរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម)* ភាគីឆ្លើយតប ក្នុងអំឡុងពេលដែលនឹងត្រូវកំណត់ដោយវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ត្រូវដាក់សេចក្តីថ្លែងដោះសាដែលមានបញ្ជាក់សេចក្តីលម្អិតដូចខាងក្រោម៖

(ក) អង្គហេតុ និងអំណះអំណាងតាមផ្លូវច្បាប់ក្នុងសេចក្តីថ្លែងទាមទារដែលភាគីឆ្លើយតបទទួលស្គាល់

(ខ) អង្គហេតុ និងអំណះអំណាងតាមផ្លូវច្បាប់ក្នុងសេចក្តីថ្លែងទាមទារដែលភាគីឆ្លើយតបបដិសេធ និងមូលហេតុនៃការបដិសេធនោះ និង

(គ) អង្គហេតុ និងអំណះអំណាងតាមផ្លូវច្បាប់ផ្សេងទៀត ដែលភាគីឆ្លើយតបផ្អែកជាមូលដ្ឋាន។

សេចក្តីថ្លែងដោះសាអាចមានបញ្ចូលផងដែរនូវបណ្តឹងតប ឬការដោះសាតាមការកាត់កងល្មើកណាបណ្តឹងតប ឬការដោះសាតាមការកាត់កងនោះស្ថិតក្នុងយុត្តាធិការរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ដែលត្រូវបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវនានានៃប្រការ ៣៧.២ *(សេចក្តីថ្លែងទាមទារ)*។

៣៧.៤.សេចក្តីថ្លែងដោះសាចំពោះបណ្តឹងតប

ប្រសិនបើបណ្តឹងតបត្រូវបានធ្វើឡើង ភាគីប្តឹងទាមទារ ក្នុងកំឡុងពេល ៣០ (សាមសិប) ថ្ងៃប្រតិទិន បន្ទាប់ពីបានទទួលសេចក្តីថ្លែងដោះសា ត្រូវបញ្ជូនសេចក្តីថ្លែងដោះសាចំពោះបណ្តឹងតបនោះ ដោយសេចក្តីថ្លែងដោះសានោះត្រូវបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌតម្រូវនានានៃប្រការ ៣៧.៣ *(សេចក្តីថ្លែងដោះសា និងបណ្តឹងតប)*។

៣៧.៥.ការដាក់សេចក្តីថ្លែងបន្ថែម

វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវសម្រេចថា តើសេចក្តីថ្លែងបន្ថែមណាមួយ ប្រសិនបើមានដែលត្រូវតម្រូវពីគូភាគីវិវាទ ឬដែលអាចបង្ហាញដោយគូភាគីវិវាទ។ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវកំណត់រយៈពេលសម្រាប់ការដាក់សេចក្តីថ្លែងបន្ថែមទាំងនោះ។

៣៧.៦.ឯកសារយោង

ការដាក់សេចក្តីថ្លែងដូចមានចែងក្នុងប្រការ ៣៧ *(ការដាក់សេចក្តីថ្លែងដោយគូភាគីវិវាទ)* ត្រូវអមដោយសំណៅចម្លងនៃឯកសារយោងទាំងអស់ដែលភាគីវិវាទណាមួយមិនទាន់បានដាក់ពីមុន។

៣៧.៧.ការបំពានកាតព្វកិច្ច និងការមិនគោរពតាមវិធាន

ប្រសិនបើភាគីប្តឹងទាមទារខកខានក្នុងការដាក់សេចក្តីថ្លែងទាមទារដោយមិនបានបង្ហាញពីមូលហេតុគ្រប់គ្រាន់នៅក្នុងអំឡុងពេលកំណត់ និងប្រសិនបើសមស្រប វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវចេញសេចក្តីបង្គាប់ឱ្យបញ្ឈប់ដំណើរការមជ្ឈត្តការ បន្ទាប់ពីសម្រេចលើបញ្ហាផ្សេងទៀតដែលនៅសេសសល់ និងដែលត្រូវដោះស្រាយ។

នៅគ្រប់ករណីទាំងអស់ ដោយមិនបានបង្ហាញពីមូលហេតុគ្រប់គ្រាន់ ប្រសិនបើភាគីវិវាទណាមួយខកខាន ឬបដិសេធក្នុងការដាក់សេចក្តីថ្លែងនានាដែលតម្រូវក្នុងការចូលរួមក្នុងវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ឬក្នុងការគោរពតាមវិធាននេះ ឬសេចក្តីបង្គាប់ សេចក្តីណែនាំ ឬមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម តាមការសមស្រប អាចដំណើរការមជ្ឈត្តកម្ម និងចេញមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដោយផ្អែកតាមសេចក្តីថ្លែង និងភស្តុតាងដែលបានដាក់មកវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម។

ប្រការ ៣៨. ការដកពាក្យបណ្តឹង ការកែប្រែ និងការដោះសា

៣៨.១.ការដកពាក្យបណ្តឹង

បន្ទាប់ពីមានសេចក្តីជូនដំណឹងទៅវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ភាគីប្តឹងទាមទារមានសិទ្ធិក្នុងការដកពាក្យបណ្តឹងរបស់ខ្លួន លើកលែងតែភាគីឆ្លើយតបជំទាស់ និងវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មទទួលស្គាល់ផលប្រយោជន៍ស្របច្បាប់របស់ភាគីឆ្លើយតបក្នុងការទទួលបានសេចក្តីសម្រេចស្ថាពរលើវិវាទ។ ក្នុងករណីដែលមានការដកពាក្យបណ្តឹង វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវចេញសេចក្តីបង្គាប់បញ្ឈប់ដំណើរការមជ្ឈត្តការ។

៣៨.២.ការកែប្រែពាក្យបណ្តឹង និងការកែប្រែការដោះសា

ក្នុងដំណើរការមជ្ឈត្តការ ភាគីវិវាទណាមួយអាចកែប្រែ ឬបន្ថែមការទាមទារ ការដោះសាបណ្តឹងតប ឬការដោះសាតាមការកាត់កង លើកលែងតែវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មយល់ថាការកែប្រែ ឬការបន្ថែមនោះមិនសមស្របដោយសារការកែប្រែ ឬការបន្ថែមនោះនឹងពន្យារដំណើរការមជ្ឈត្តការ និងបង្កឱ្យមានសេចក្តីលំអៀងដល់ភាគីវិវាទម្ខាងទៀត ឬកាលៈទេសៈផ្សេងទៀត។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយភាគីវិវាទមួយមិនអាចកែប្រែ ឬបន្ថែមលើពាក្យបណ្តឹង ឬការដោះសាបានឡើយ ប្រសិនបើការកែប្រែ ឬការបន្ថែមលើពាក្យបណ្តឹង ឬការដោះសានោះស្ថិតនៅក្រៅយុត្តាធិការរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម។

ជំពូកទី ៦

ការសម្រេច និងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ

ប្រការ ៤៧. ការសម្រេច

៤៧.១.ការសម្រេចដោយសម្លេងភាគច្រើនដោយប្រៀប

ក្នុងករណីវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនៃមជ្ឈត្តករច្រើនរូប មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ ឬសេចក្ដីសម្រេចផ្សេងៗ ត្រូវធ្វើឡើងដោយមតិភាគច្រើនដោយប្រៀបនៃមជ្ឈត្តករជាសមាជិកនៃវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មទាំងអស់។

៤៧.២.សេចក្ដីសម្រេចលើបញ្ហានីតិវិធី

ដោយមានការយល់ព្រមជាមុនពីវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ប្រធានវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មអាចសម្រេចលើបញ្ហានីតិវិធីតែម្នាក់ឯងបាន។

ប្រការ ៤៨. មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យស្ថាពរ មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបណ្ដោះអាសន្ន និងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដោយផ្នែក

បន្ថែមលើការចេញមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យស្ថាពរដែលដោះស្រាយចំណុចវិវាទទាំងអស់ (ដែលនៅសេសសល់) វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មមានសិទ្ធិក្នុងការចេញមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបណ្ដោះអាសន្ន ឬមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដោយផ្នែកលើចំណុចវិវាទផ្សេងក្នុងពេលវេលាផ្សេងៗគ្នា។

ប្រការ ៤៩. ទម្រង់នៃមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ

៤៩.១.មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ និងមានសំអាងហេតុ

មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវធ្វើជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ។ លើកលែងតែគូភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងផ្សេងពីនោះ និងស្របតាមប្រការ ៤៥ *(ការដោះស្រាយវិវាទដោយស្ម័គ្រចិត្ត)* មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវមានសំអាងហេតុដែលជាមូលដ្ឋាននៃការសម្រេច។

៤៩.២.ទីកន្លែង និងកាលបរិច្ឆេទ

មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវមានចុះកាលបរិច្ឆេទ និងទីកន្លែងដែលមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះត្រូវបានចេញ។

៤៩.៣.ហត្ថលេខា

មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យត្រូវចុះហត្ថលេខាដោយមជ្ឈត្តករទាំងអស់។ ចំពោះវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មនៃមជ្ឈត្តករច្រើនរូប ហត្ថលេខារបស់សមាជិកភាគច្រើននៃវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវចាត់ទុកថាគ្រប់គ្រាន់ ល្គឹកណាមានការបញ្ជាក់ពីមូលហេតុដែលមជ្ឈត្តករដទៃទៀតមិនបានចុះហត្ថលេខា។

៤៩.៤.ការសហការក្នុងការរៀបចំធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ

ប្រសិនបើបន្ទាប់ពីបានទទួលឱកាសគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការសហការហើយ មជ្ឈត្តករណាម្នាក់ខកខានមិនបានសហការក្នុងការរៀបចំធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ មជ្ឈត្តករផ្សេងៗទៀតត្រូវរៀបចំធ្វើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដោយគ្មានវត្តមានមជ្ឈត្តកររូបនោះ។

៤៩.៥.ការឯកភាពលើទម្រង់របស់មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ

វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មមិនត្រូវចេញមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យណាមួយឡើយ ប្រសិនបើទម្រង់របស់មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះមិនទាន់ត្រូវបានពិនិត្យពិច័យ និងឯកភាពដោយអគ្គលេខាធិការដ្ឋាន។

ប្រការ ៥០. ការពិនិត្យពិច័យលើទម្រង់របស់មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ

៥០.១.ការបញ្ជូនសេចក្តីព្រាងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យសម្រាប់ការពិនិត្យពិច័យលើទម្រង់

(ក) នៅមុនពេលចេញមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវបញ្ជូនសេចក្តីព្រាងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យទៅអគ្គលេខាធិការដ្ឋាន ដើម្បីឱ្យអគ្គលេខាធិការដ្ឋានពិនិត្យពិច័យលើទម្រង់របស់មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ។ លើកលែងតែអគ្គលេខាធិការដ្ឋានពន្យារវេលាកំណត់ស្របតាមសំណើរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម ឬគូភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងផ្សេងពីនេះ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវបញ្ជូនសេចក្តីព្រាងមជ្ឈត្ត-វិនិច្ឆ័យទៅអគ្គលេខាធិការដ្ឋានក្នុងអំឡុងពេល ៤៥ (សែសិបប្រាំ) ថ្ងៃប្រតិទិន ចាប់ពីកាលបរិច្ឆេទដែលវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មបានប្រកាសបិទដំណើរការមជ្ឈត្តកម្ម។

ក្នុងអំឡុងពេល ៣០ (សាមសិប) ថ្ងៃប្រតិទិន ចាប់ពីបានទទួលសេចក្តីព្រាងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ អគ្គលេខាធិការដ្ឋានអាចស្នើកែប្រែលើទម្រង់របស់មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ និងដោយមិនប៉ះពាល់ដល់សេរីភាពក្នុងការសម្រេចរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម អាចស្នើឱ្យវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មយកចិត្តទុកដាក់លើចំណុចសារធាតុនានានៃមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ។

(ខ) ប្រការ ៥០.១(ក) មិនអនុវត្តចំពោះមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដែលចេញពាក់ព័ន្ធនឹងវិធានការបណ្តោះអាសន្នដូចមានចែងក្នុងប្រការ ៤៣ *(វិធានការបណ្តោះអាសន្ន)* ឬមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យតាមការព្រមព្រៀងដូចមានចែងក្នុងប្រការ ៤៥ *(ការដោះស្រាយវិវាទដោយស្ម័គ្រចិត្ត)* ឡើយ។

៥០.២. ការបញ្ជូនសេចក្តីព្រាងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យសម្រាប់ការកែតម្រូវ ការបំភ្លឺលម្អិត ការបកស្រាយ ឬមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបន្ថែមសម្រាប់ការពិនិត្យពិច័យលើទម្រង់

មុនពេលចេញមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យសម្រាប់ការកែតម្រូវ ការបំភ្លឺលម្អិត ការបកស្រាយ ឬមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបន្ថែមដូចមានចែងក្នុង ប្រការ ៥៣ *(ការកែតម្រូវ ការបំភ្លឺលម្អិត និងការបកស្រាយមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ និងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបន្ថែម)* វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវបញ្ជូនសេចក្តីព្រាងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះទៅអគ្គលេខាធិការដ្ឋានសម្រាប់ការពិនិត្យពិច័យលើទម្រង់។

ក្នុងអំឡុងពេល ១៥ (ដប់ប្រាំ) ថ្ងៃប្រតិទិន នៃការទទួលបានសេចក្តីព្រាងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យសម្រាប់ការកែតម្រូវ ការបំភ្លឺលម្អិត ការបកស្រាយ ឬសេចក្តីព្រាងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបន្ថែម អគ្គលេខាធិការដ្ឋានអាចស្នើកែប្រែលើទម្រង់របស់មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ និងដោយមិនប៉ះពាល់ដល់សេរីភាពក្នុងការសម្រេចរបស់វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម អាចស្នើឱ្យវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មយកចិត្តទុកដាក់លើចំណុចសារធាតុនានានៃមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ។

ប្រការ ៥១. ការចេញមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ

នៅពេលវេទិកាមជ្ឈត្តកម្មបានចេញមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យស្របតាមប្រការ ៤៩ *(ទម្រង់នៃមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ)* រួចហើយ អគ្គលេខាធិការដ្ឋានត្រូវបោះត្រា ម.ជ.ម. លើមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យដោយមិនបង្អង់ និងបញ្ជូនមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនោះទៅភាគីវិវាទទាំងអស់ ប្រសិនបើការបង់ប្រាក់ជាមុនដែលតម្រូវត្រូវបានបង់ទៅ ម.ជ.ម. ស្របតាមប្រការ ៦៤ *(ប្រាក់បង់ជាមុន)* ឬប្រសិនបើកម្រៃសេវាទាំងអស់លើមជ្ឈត្តការត្រូវបានបង់គ្រប់ចំនួនទៅ ម.ជ.ម. សម្រាប់ករណីមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យស្ថាពរ។

ប្រការ ៥២. អានុភាព និងការអនុវត្តមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ

ស្របតាមប្រការ ៥៣ *(ការកែតម្រូវ ការបំភ្លឺលម្អិត និងការបកស្រាយមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ និងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យបន្ថែម)* មជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យនឹងក្លាយជាមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យស្ថាពរ និងមាន

ជំពូកទី ៧

កម្រៃសេវា

ប្រការ ៥៦. កម្រៃសេវាមជ្ឈត្តកម្ម

៥៦.១. កម្រៃសេវាមជ្ឈត្តកម្ម និងតារាងកម្រៃសេវារបស់ ម.ជ.ម.

កម្រៃសេវាមជ្ឈត្តកម្ម រួមមាន៖

(ក) កម្រៃសេវាចុះបញ្ជីសំណុំរឿង និងកម្រៃសេវាលើពាក្យសុំនានា

(ខ) កម្រៃសេវារដ្ឋបាល

(គ) កម្រៃសេវាតែងតាំងមជ្ឈត្តករ

(ឃ) កម្រៃសេវាវេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម

(ង) កម្រៃសេវានានាសម្រាប់នីតិវិធីមជ្ឈត្តករបន្ទាន់ និង

(ច) កម្រៃចំណាយផ្សេងៗរបស់មជ្ឈត្តករបន្ទាន់ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម និង ម.ជ.ម.

ដូចមានកំណត់ចាប់ពីប្រការ ៥៦ *(កម្រៃសេវាមជ្ឈត្តកម្ម)* ដល់ប្រការ ៦២ *(ការចំណាយផ្សេងៗ របស់មជ្ឈត្តករបន្ទាន់ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្ម និង ម.ជ.ម.)*។

អគ្គលេខាធិការដ្ឋានត្រូវកំណត់កម្រៃសេវាមជ្ឈត្តកម្មដោយអនុលោមតាមជំពូកនេះ និងតារាងកម្រៃសេវារបស់ ម.ជ.ម. ដែលត្រូវបានអនុម័តដោយ ម.ជ.ម. ស្របតាមបទបញ្ជាផ្ទៃក្នុងរបស់ ម.ជ.ម.។ ការកំណត់កម្រៃសេវាមជ្ឈត្តកម្មរបស់អគ្គលេខាធិការដ្ឋានជាការកំណត់ស្ថាពរ។ ក្នុងករណីដែលមជ្ឈត្តកម្មត្រូវបានដោះស្រាយដោយស្ម័គ្រចិត្ត ឬត្រូវបានបញ្ចប់ដោយមិនមានការធ្វើសវនាការអគ្គលេខាធិការដ្ឋានត្រូវកំណត់កម្រៃសេវាជាស្ថាពរសម្រាប់មជ្ឈត្តកម្មនៃករណីនោះ។ អគ្គលេខាធិការដ្ឋានត្រូវកំណត់កម្រៃសេវាមជ្ឈត្តកម្មនៃករណីនេះដោយពិចារណារាល់កាលៈទេសៈនៃ

សំណុំរឿងរាប់បញ្ចូលទាំងដំណាក់កាលនៃដំណើរការមជ្ឈត្តការដែលមជ្ឈត្តកម្មត្រូវបានដោះស្រាយដោយស្ម័គ្រចិត្ត ឬត្រូវបានបញ្ចប់។ ក្នុងករណីដែលកម្រៃសេវាមជ្ឈត្តកម្មដែលកំណត់មានតំលៃទាបជាងប្រាក់បង់ជាមុន ម.ជ.ម. ត្រូវបង្វិលសងទៅគូភាគីវិវាទវិញនូវទឹកប្រាក់ទៅតាមសមាមាត្រដែលគូភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងគ្នា ឬតាមសមាមាត្រដូចគ្នានឹងសមាមាត្រដែលប្រាក់បង់ជាមុនត្រូវបានបង់ ប្រសិនបើមិនមានការព្រមព្រៀងរវាងគូភាគីវិវាទទេនោះ។

៥៦.២.ការកែប្រែ និងការអនុវត្តតារាងកម្រៃសេវារបស់ ម.ជ.ម.

ក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិរបស់ ម.ជ.ម. អាចធ្វើកែប្រែតារាងកម្រៃសេវារបស់ខ្លួននៅពេលណាមួយដែលក្រុមប្រឹក្សាប្រតិបត្តិយល់ថាសមស្រប។ តារាងកម្រៃសេវារបស់ ម.ជ.ម. ដែលត្រូវអនុវត្ត គឺតារាងកម្រៃសេវាដែលមានសុពលភាពជាធរមាននៅកាលបរិច្ឆេទដែលអគ្គលេខាធិការដ្ឋានបានទទួលសេចក្ដីជូនដំណឹងអំពីមជ្ឈត្តកម្មពេញលេញស្របតាមប្រការ ៧.១ *(សេចក្ដីជូនដំណឹងអំពីមជ្ឈត្តកម្ម)*។

៥៦.៣.ការបែងចែកកម្រៃសេវាមជ្ឈត្តកម្ម

វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវកំណត់ឱ្យបានច្បាស់លាស់នូវកម្រៃសេវាសរុបសម្រាប់មជ្ឈត្តកម្មនៅក្នុងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យរបស់ខ្លួន។ លើកលែងតែគូភាគីវិវាទបានព្រមព្រៀងផ្សេងពីនេះ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវកំណត់ឱ្យជាក់លាក់អំពីការបែងចែកកម្រៃសេវាសម្រាប់មជ្ឈត្តកម្មរវាងគូភាគីវិវាទនៅក្នុងមជ្ឈត្តវិនិច្ឆ័យ។

អនុលោមតាមបញ្ញត្តិខាងលើ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវកំណត់ចំនួនទឹកប្រាក់ដែលភាគីវិវាទម្ខាងត្រូវបង់ទៅភាគីវិវាទម្ខាងទៀត។ សម្រាប់ការកំណត់នេះ វេទិកាមជ្ឈត្តកម្មត្រូវយកមកពិចារណានូវចំនួនទឹកប្រាក់បង់ជាមុន ដែលគូភាគីវិវាទបានបង់ទៅ ម.ជ.ម. ដូចមានកំណត់ក្នុងប្រការ ៦៤ *(ប្រាក់បង់ជាមុន)*។

៥៦.៤.ការទទួលខុសត្រូវរួមគ្នា និងដោយឡែកពីគ្នា

គូភាគីវិវាទត្រូវទទួលខុសត្រូវរួមគ្នា និងដោយឡែកពីគ្នាក្នុងការបង់កម្រៃសេវាសរុបសម្រាប់មជ្ឈត្តកម្មទៅ ម.ជ.ម.។

កម្រៃសេវារដ្ឋបាល (គិតជាដុល្លារអាមេរិក)

កម្លៃកម្មវត្ថុនៃវិវាទ					កម្រៃសេវារដ្ឋបាល				
រហូត	៥០.០០០			=	៧៥០				
ចាប់ពី	៥០.០០១	ដល់	១០០.០០០	=	១.៥០០	+	0,៨0%	នៃចំនួនដែលលើសពី	៥០.០០០
ចាប់ពី	១០០.០០១	ដល់	៥០០.០០០	=	១.៩០០	+	0,៧0%	នៃចំនួនដែលលើសពី	១០០.០០០
ចាប់ពី	៥០០.០០១	ដល់	១.០០០.០០០	=	៤.៧០០	+	0,៥0 %	នៃចំនួនដែលលើសពី	៥០០.០០០
ចាប់ពី	១.០០០.០០១	ដល់	៣.០០០.០០០	=	៧.២០០	+	0,២0%	នៃចំនួនដែលលើសពី	១.០០០.០០០
ចាប់ពី	៣.០០០.០០១	ដល់	៥.០០០.០០០	=	១១.២០០	+	0,១២%	នៃចំនួនដែលលើសពី	៣.០០០.០០០
ចាប់ពី	៥.០០០.០០១	ដល់	១០.០០០.០០០	=	១៣.៦០០	+	0,0៨%	នៃចំនួនដែលលើសពី	៥.០០០.០០០
ចាប់ពី	១០.០០០.០០១	ដល់	៥០.០០០.០០០	=	១៧.៦០០	+	0,0៤%	នៃចំនួនដែលលើសពី	១០.០០០.០០០
លើសពី	៥០.០០០.០០០			=	៣៣.៦០០				

កម្រៃសេវាមេធិការមជ្ឈត្តកម្ម (គិតជាដុល្លារអាមេរិក)

តម្លៃកម្មវត្ថុនៃវិវាទ				កម្រៃសេវាមេធិការមជ្ឈត្តកម្ម (សម្រាប់មជ្ឈត្តករមួយរូប)					
រហូត	៥០.០០០			=	១.០០០				
ចាប់ពី	៥០.០០១	ដល់	១០០.០០០	=	២.៧៥០	+	២%	នៃចំនួនដែលលើសពី	៥០.០០០
ចាប់ពី	១០០.០០១	ដល់	៥០០.០០០	=	៣.៧៥០	+	១,៧០%	នៃចំនួនដែលលើសពី	១០០.០០០
ចាប់ពី	៥០០.០០១	ដល់	១.០០០.០០០	=	១០.៥៥០	+	១,៥០%	នៃចំនួនដែលលើសពី	៥០០.០០០
ចាប់ពី	១.០០០.០០១	ដល់	៣.០០០.០០០	=	១៨.០៥០	+	០,៧៥%	នៃចំនួនដែលលើសពី	១.០០០.០០០
ចាប់ពី	៣.០០០.០០១	ដល់	៥.០០០.០០០	=	៣៣.០៥០	+	០,៥០%	នៃចំនួនដែលលើសពី	៣.០០០.០០០
ចាប់ពី	៥.០០០.០០១	ដល់	១០.០០០.០០០	=	៤៣.០៥០	+	០,៣០%	នៃចំនួនដែលលើសពី	៥.០០០.០០០
ចាប់ពី	១០.០០០.០០១	ដល់	៥០.០០០.០០០	=	៥៨.០៥០	+	០,១៥%	នៃចំនួនដែលលើសពី	១០.០០០.០០០
លើសពី	៥០.០០០.០០០			=	១១៨.០៥០		០,០៧៥%	នៃចំនួនដែលលើសពី	៥០.០០០.០០០

ឧបសម្ព័ន្ធទី៤
ដំណោះស្រាយវិវាទក្រៅប្រព័ន្ធតុលាការ ប្រទេសកម្ពុជា ដោយ លោក ស្ទីវិន អ៊ែម អូរស្មើរមីឡឺរ៍ ឆ្នាំ ២០១៩

D. Alternative Dispute Resolution

ADR offers alternatives to these problem-solving options. Today, ADR has become an important part of the legal landscape in Cambodia and elsewhere because of the perceived problems with the traditional court system. Those problems include:

- cases often take years to adjudicate;
- parties are in a difficult position where their dispute is left "open";

[3] The Cambodian concept known as *kum, kumkuon, kumnum* and *kongkuon* is relevant here. As the reader is probably aware, Kum refers to holding on to a grudge that may result in future retaliation. Often, the retaliation is disproportionate to the original offending act. *See, e.g.*, Alexander Laban Hinton, WHY DID THEY KILL?, 64 - 72 (U. of California Press, 2005).

- if the parties have hired lawyers to represent them, they often have to pay high legal fees and costs to continue the dispute;
- parties to litigation often feel that they have no control over the process;
- sometimes parties worry about corruption in the judicial system;
- judges are constrained in their decision-making abilities—they can usually only order money damages for one side or the other; and
- often, the judgment results in a complete loss for one side and this can have negative effects on the parties' relationship.

Given these problems, it may not be surprising that the World Bank's International Finance Corporation reported:

> Going to court is rarely considered viable by entrepreneurs, but other informal dispute resolution options also have major flaws. Consequently, many businesses choose to 'cut their losses' and walk away from disputes rather than pursue their legal rights and entitlements.[4]

Chapter 2 – Negotiation

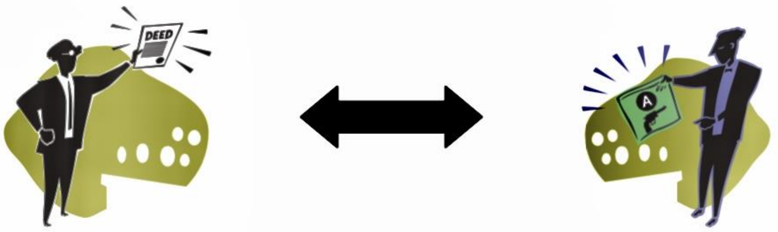

ចេះឯងអោយក្រែងចេះគេ។

A wise man should be cautious of others' wisdom. ([illegible])

A. Introduction

This Chapter focuses on negotiation. It is intended to assist people involved in negotiation, whether they are negotiating for themselves or on behalf of another. Negotiation is the process of back and forth communication, whereby parties submit and consider offers until an offer is made and accepted.[6] Negotiation is the most common form of dispute resolution process in the world, found both in civil law and common law jurisdictions. Negotiation can resolve large and small disputes, and can be a very complex process or a simple one.

People negotiate all the time. It is one of the most basic forms of human interaction. People negotiate even when there is no dispute. For instance, people negotiate over the price of mangos or the price of a moto. Sometimes, people do not even realize that they are negotiating. For instance, when an individual tries to convince a group of family members to take a trip, there may be negotiations over where to go or when to leave.

Negotiation can take place in many ways. It can be oral or written. It can be directly between two parties or through the parties' representatives. It can be casual or formal. It can be done via letters or emails. In Cambodia, negotiation commonly occurs in person, but it can also be done over the telephone. When the negotiation involves a legal dispute, the negotiation likely involves a combination of these methods of communication.

---

[6] *Gainey v. Brotherhood of Railway and S.S. Clerks, Freight Handlers, Exp. & Station Employees*, 275 F. Supp. 292, 300 (E.D. Pa. 1967).

B. Advantages of Negotiation

Compared with the other common methods of dispute resolution, negotiation has some important advantages:

- **Cost savings**
  The cost of negotiation is lower than for any other dispute resolution method. This is partly why negotiation is so popular. There are no court fees or other expenses.

- **Privacy**
  Negotiation can be a completely private process. It is just between the parties or their representatives. There is no court involvement. There is no press. There are no outsiders. The parties do not even have to involve lawyers, although as this chapter makes clear, lawyers have a very important role to play in most legal disputes. But, even with lawyers, the details of the dispute will remain private,[11] which can be very important to individuals and businesses.

- **Flexibility**
  Negotiation is flexible in both its process and its results. First, the *process* of negotiation can be very flexible because, as mentioned above, it can be informal or formal. Negotiation can be informal, occurring between two people on the street, or it can be very formal, with parties and their lawyers sending written letters back and forth.

  Second, the *results* of negotiation can be very flexible. Since it is the parties themselves who are reaching a settlement, they can agree to many different solutions that would otherwise be impossible in arbitration or litigation. For instance, a person might agree to pay a higher settlement amount if it is paid over a period of years, instead of one lump sum payment. While perfectly permissible in negotiation, this kind of award is not generally allowed in litigation.

- **Speed**
  Negotiations can potentially resolve matters very quickly and efficiently. The parties do not have to wait for the judge, arbitrator or mediator to hear and make a

---

[11] In Cambodia, lawyers must keep communications with their clients completely confidential. LAW ON THE BAR ASSOCIATION OF THE KINGDOM OF CAMBODIA, art. 58, (1995) [hereinafter BAKC Law]; CODE OF ETHICS FOR THE BAR ASSOCIATION OF THE KINGDOM OF CAMBODIA, art. 7, [hereinafter BAKC Code of Ethics]. The analogous rule in the U.S. is known as the "Attorney-Client Privilege" or the "Rule of Confidentiality" (*See e.g.*, ABA Model Rules of Professional Conduct, R. 1.6); in Europe, it is known as "Legal Privilege" or "Secret Professionnel" (Council of Bars and Law Societies of Europe, Code of Conduct, art. 2.3); and in England, it is known as "Legal Professional Privilege" or the broader "Duty of Confidentiality" (England and Wales Solicitors' Code of Conduct, R. 4.01). *See also*, INTERNATIONAL CODE OF ETHICS, International Bar Association, R. 14.

decision on the case. Matters can be settled as soon as the parties reach agreement.

- **Party Control**
  Negotiation offers the parties complete control over the process and the conclusion. The parties determine how the negotiation takes place and whether there is a settlement. In negotiation, a party cannot be forced into the negotiation process or into a settlement to which the party does not agree.[12]

- **Preservation of Ongoing Relationship**
  Negotiation allows for the possibility that the parties can craft a settlement that will preserve their ongoing relationship. For example, if an employer and an employee have a dispute over vacation time and they negotiate an agreement, they will be able to preserve the relationship so that the employee keeps her job. In litigation or arbitration where a third party decides the matter, the solution may not keep both sides happy enough to allow them to continue to work together. Through negotiation, however, the parties are able to work together to find a solution that is acceptable to both sides.

- **Settlement Enforcement**
  A negotiated settlement of a lawsuit can be recorded in a court proceeding in front of a judge and it becomes enforceable as a judgment.[13]

---

[12] Under Cambodian law, a party can void a negotiated settlement if she can prove that the other side engaged in duress or fraud in order to induce her to enter into the settlement. *See* DECREE 38 ON CONTRACTS AND OTHER LIABILITIES, arts. 6 – 10, [hereinafter Decree 38]. Under Article 10, acts of deception, dishonesty, or misrepresentation can constitute a fraudulent act sufficient to void a contract such as a settlement agreement. *Id.* art. 10. Under the new Cambodian Civil Procedure Code, a "judicial compromise" (settlement between the parties in a case) can be undone for mistake or fraud, etc. TEXTBOOK ON CODE OF CIVIL PROCEDURE OF KINGDOM OF CAMBODIA, Working Group on the Code of Civil Procedure of Cambodia, Book Three, Ch. Four, Section II (V)(3)(a) at 110 (2007) [hereinafter CCP-KC COMMENTARY].

[13] *See* CCP-KC, *supra* note 7, art. 222, 56 Official Gazette of Kingdom of Cambodia at 5462. Parties that are already in a lawsuit in the Cambodian Courts may attempt to settle their cases. If they reach a 'judicial compromise' that is recorded in the court protocol (court record), it has the same force and effect as a court judgment and can be automatically enforced through the courts. CCP-KC, art. 222. If the parties are *not* in a lawsuit, the settlement agreement cannot be a judicial compromise and does not have automatic enforceability. The settlement agreement then is merely a contract. CIVIL CODE OF THE KINGDOM OF CAMBODIA, art. 724 (2008) [hereinafter CC-KC); CCP-KC COMMENTARY, *supra* note 12, at Book Three, Ch. Four, Section II (V)(1), p. 108. As a result, Art. 222 creates a curious incentive to file a complaint *first* and then try to settle, so that the parties can claim a judicial compromise and enjoy the benefits of automatic enforceability.

C. Disadvantages of Negotiation

Despite its many advantages, there are some reasons why a party might not choose negotiation:

- **Delay**
  One disadvantage with negotiation is that a party can delay the process if it wishes. In a pure negotiation situation, there is no way to force a party to speed things up. It is possible that the offending party is not even serious about settlement and is using negotiation as a way to delay matters or avoid litigation.

- **Unreasonable Party**
  On a related note, parties also face the possibility that the other party may take an unreasonable position in the negotiation. As discussed above, this could be because they are not serious about negotiation and are engaging in this tactic to waste time or avoid litigation.

- **Settlement Enforcement**
  After negotiations, the parties may agree to a settlement agreement that is written and signed. But some time later, one of the parties may fail to abide by the settlement's terms. For instance, a party may fail to deliver a certain quantity of goods that she agreed to deliver in the settlement. Because the settlement was only a negotiated agreement, the other party has no direct means of judicial enforcement. As a result, that party may have to file a lawsuit and wait a long time to enforce the original settlement agreement.[14]

- **One Party is Too Powerful**
  There are some circumstances where the parties have disproportionate bargaining power and thus, one party has too much control. For instance, a very rich and powerful businessman may fail to pay an auto repairman. The repairman might be subject to pressure or threats from the businessman during a private negotiation. It is possible that the repairman would give in to the threats and agree to a bad settlement. With private negotiation, there is no third party who can prevent this unjust result.

These disadvantages, while worth considering, are relatively rare. Usually, negotiation is the best initial option. Before filing a lawsuit or invoking an arbitration clause, many lawyers explore negotiation because it is quicker and cheaper than other dispute resolution methods. There is usually no downside to attempting to negotiate a dispute.

[14] CCP-KC, *supra* note 7, art. 222, which describes the "judicial compromise," is only available to parties that are already in a lawsuit in the Cambodian Courts.

D. Two Basic Approaches to Negotiation

Parties can approach negotiation in two basic manners. First, there is the *distributive* or win-lose style of negotiation.[15] Second, there is the *interest-based*, win-win style of negotiation.[16]

1. Distributive Negotiation (win-lose)

In the distributive negotiation, the parties assume that there is a fixed amount of resources that they must divide and distribute between them. It is sometimes referred to as a zero-sum game. The more one side is allocated, the less there is available for the other side. Usually, resources are expressed in terms of money.

During the negotiations, the parties stake out positions. The accused party knows the maximum she is willing to pay and the injured party knows the minimum that she is willing to accept. The negotiation discussion and possible outcomes are limited to the positions that each party holds. Each party's goal is to maximize the amount of resources gained within this bargaining range.

As an example, one party may claim to have been injured by a car driven by the other party. The injured party may have sustained $1,000 worth of injuries. When the two negotiate in a distributive manner, they take positions on the amount of the payment. The injured party will try to persuade the accused to pay her $1,000 or as close to that as possible. The accused will try to persuade the injured to accept as little payment as possible.

The distributive negotiation process usually looks and feels very competitive.

2. Interest-based Negotiation (win-win)

The interest-based negotiation is more collaborative than distributive negotiation. It assumes that there are other important interests that need to be identified and satisfied. The parties may have some interests in common or at least some that are complimentary.

To illustrate the different approaches, take the classic case of the Orange Dispute:

> In distributive bargaining, Phary claims ownership of an orange, citing favorable arguments and facts (e.g., that Phary paid for the orange or

[15] This is also sometimes referred to as "positional bargaining" or a "zero-sum" negotiation.
[16] This is also sometimes referred to as the "collaborative" approach to negotiation or a "non zero-sum" negotiation.

Chapter 3 – Mediation

ចង់ជនលោភដោយធនធាន ចង់ប្រាជ្ញកល្យាណដោយពាក្យសត្វ

ចង់អ្នកឆ្មើងឆ្មៃដោយប្រណិប័តន៍ ចង់អ្នកល្ងង់ក្អាត់ដោយបណ្តោយតាម។

Win over the greedy by giving them money; win over the wise with words of truth;
win over the arrogant by showing them respect; win over the stupid
by letting them do what they want.
(Cambodian Proverb)

A. What is Mediation

1. Introduction

Mediation can be broadly defined as assisted or facilitated negotiation.[85] Mediation usually involves two or more disputing parties attempting to negotiate a settlement with the assistance of a third party, the mediator, who is neutral towards the parties and the outcome. The mediator does not have authority to impose a settlement. Rather, the parties retain the authority to decide whether or not to settle. If the parties do not want to settle or are not in agreement, then there will be no settlement, despite the mediator's best

[85] Patterson et al., *supra* note 9, at 53. Mediation has also been defined as a "process in which an impartial intervener assists two or more negotiating parties to identify matters of concern and then develop mutually acceptable proposals to deal with the concerns." ALFINI ET AL., MEDIATION THEORY AND PRACTICE (1st ed. Matthew Bender 2001), *cited in* Steven Austermiller, *Mediation in Bosnia and Herzegovina: A Second Application*, 9 YALE HUMAN RIGHTS & DEVELOPMENT LAW JOURNAL 132, 141 (2006).

efforts. Unlike arbitration or court litigation, the mediator can only suggest solutions to the parties.

In a mediation session, the mediator typically 1) listens to each party, 2) encourages each party to listen and consider compromise, 3) assists in the exploration of creative solutions, 4) helps the parties understand the facts and law as viewed by a neutral, and when appropriate, 5) helps develop the specific items in a settlement agreement.

The term *mediation* and the term *conciliation* have been confused over the years, even by legal and judicial professionals and academics. Today, *mediation* and *conciliation* are often used interchangeably to refer to the same process. Although some have tried to draw a distinction, there is no common international legal authority defining how the terms might differ.[86] Although the term *mediation* is found internationally, *conciliation* is the term most commonly used in international documents. For example, the UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation (the "UNCITRAL Conciliation Law")[87] uses the term "conciliation" to refer to all types of proceedings where a neutral person or persons assists parties to reach an amicable settlement, including mediation proceedings.[88] In contrast, mediation is the term most commonly used in the American legal system, with the term conciliation falling out of use. An example would be the American Uniform Mediation Act.[89]

---

86 In Australia, the National Alternative Dispute Resolution Advisory Council (NADRAC) states that there is considerable confusion in both Australia and elsewhere regarding these terms. *See generally* NADRAC Terminology Discussion Paper, *available at* http://www.nadrac.gov.au/agd/www/Disputeresolutionhome.nsf/Page/RWP7E251CA71B8E7700CA256BD100135550?OpenDocument (last visited Oct. 19, 2008).

87 UNCITRAL MODEL LAW ON INTERNATIONAL COMMERCIAL CONCILIATION, U.N. GAOR, 57th Sess., Supp. No. 17, U.N. Doc. A/57/17, Annex I, art.9 (2002) *available at* http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-conc/ml-conc-e.pdf (last visited Oct. 19, 2008)[hereinafter UNCITRAL Conciliation Law]. The UNCITRAL Model is the UN's effort at recognizing the growing interest in mediation and in promoting non-contentious methods of dealing with disputes. Luis M. Diaz & Nancy A. Oretskin, *The U.S. Uniform Mediation Act and the Draft UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation*, in INTERNATIONAL BUSINESS LITIGATION AND ARBITRATION 2002, at 791, 797 (PLI Litig. & Admin. Practice Course, Handbook Series, Order No. H0-00GP, 2002). It also represents an effort to provide uniform mediation rules across various countries, especially in emerging commercial fields like Internet disputes. GUIDE TO ENACTMENT AND USE OF THE UNCITRAL MODEL LAW ON INTERNATIONAL COMMERCIAL CONCILIATION, ¶ 17 (UNCITRAL 2002) [hereinafter UNCITRAL Conciliation Guide]. In this author's experience, the UNCITRAL Conciliation Law has gained widespread acceptance and many transitional countries have looked to it as an appropriate model. This may be due to the fact that the UNCITRAL Working Group was composed of representatives from a wide range of countries and legal traditions.

88 UNCITRAL Conciliation Guide, *supra* note 87, at ¶ 7; Diaz & Oretskin, *supra* note 87, at 797.

89 UNIFORM MEDIATION ACT (amended 2003), *available at* http://www.law.upenn.edu/bll/ulc/mediat/2003finaldraft.pdf [hereinafter UMA]. This was the result of collaboration between the Uniform Law Commission of the National Conference of Commissioners on Uniform State Laws (NCCUSL) and a drafting committee of the American Bar Association. *See* Diaz & Oretskin, *supra* note 87, at 793. It was completed and approved in 2001. The purpose of the UMA is to provide uniformity in mediation laws throughout the United States. The UMA Prefatory Note indicates that legal rules affecting mediation in the United States can be found in more than 2,500 statutes, many of which could be replaced by this Act. UMA, at Prefatory Note, § 3. Nine American states (Illinois, Iowa, Nebraska, New Jersey, Ohio, South Dakota, Utah, Vermont and Washington) and the

C. Advantages and Disadvantages of Mediation

1. Advantages

- **Speed**
  Mediation allows parties to resolve difficult disputes within a short period of time, usually in one day or less.[126] Litigation or arbitration can take months or even years. Negotiation also has the potential to resolve matters quickly, but since it often occurs with no deadline or urgency, it can drag on for a long time. Mediation, in contrast, is usually a single event that takes place over a short period of time, thus resolving matters quickly.[127]

- **Cost**
  While private negotiation is usually the most inexpensive dispute resolution technique, mediation costs are generally lower than other options like litigation and arbitration.[128] Mediation generally lasts one to two days so the lawyer costs and the mediation center's fees are low. For simple disputes, mediation with a friend or relative can be cost-free, just like negotiation.

- **Party Control Over Outcome**
  With mediation, the parties remain in control of the result. The parties decide if there is going to be a resolution and on what terms. The parties also decide if the process is a waste of time and should be ended. Nobody can force the parties in mediation to commit to anything.

- **Preservation of Ongoing Relationship**
  As with negotiation, mediation allows the parties to craft a settlement that will preserve their ongoing relationship.[129] This is important for Cambodian society since personal relationships are crucial for business, politics and other areas of activity. For example, if business partners have a dispute over property and are able to negotiate an agreement, they can preserve their relationship and continue to engage in a profitable business relationship. In litigation or arbitration where a third party decides the matter, the solution may not keep both sides happy enough to allow them to continue to work together.

- **Privacy**
  The mediation process is meant to be confidential. Most jurisdictions protect any information relating to negotiations or mediations, even if they do not result in a

---

[126] Patterson et al., *supra* note 9, at 57.
[127] *E.g.*, ADR Guide, *supra* note 105, at 7-8.
[128] *Id.* at 16-17.
[129] *Id.* at 12.

settlement and the dispute must be litigated. As an example, the UNCITRAL Conciliation Law provides the following:[130]

Article 9. Confidentiality

Unless otherwise agreed by the parties, all information relating to the conciliation proceedings shall be kept confidential, except where disclosure is required under the law or for the purposes of implementation or enforcement of a settlement agreement.

This is a common provision found in many jurisdictions. Mediation works partially because the parties can be confident that their discussions and offers to settle are not going to be repeated or used against them in the future. Litigation proceedings, by contrast, are usually open to the public.

- **Flexibility**
  The parties have a great deal of flexibility to design the mediation process. The mediator can play a simple facilitative role, listening to each side and encouraging the parties. Or, the mediator can play a more active role, meeting with each party separately to learn more about their interests and positions and ultimately even suggesting possible solutions.

  As with negotiation, the *results* of mediation can also be very flexible. Since it is the parties themselves who are reaching a settlement, they can agree to solutions that would otherwise be impossible in arbitration or litigation. For instance, in a dispute with a terminated employee, a company might agree to give its terminated employee a consulting agreement in exchange for his promise not to compete with his former employer. While it is perfectly permissible for parties to agree to this, courts do not generally have the power to include this in a judgment.

- **Settlement Enforcement**
  As mentioned above, mediated agreements from a court-annexed process are generally enforceable like court judgments, which means that they have an expedited enforcement process. Depending on the jurisdiction, even privately mediated agreements can be enforceable like court judgments. In Cambodia, privately mediated settlements that occur at an arbitration forum should enjoy this expedited enforcement. This is a big advantage over negotiated settlements, which do not enjoy any expedited enforcement rights.

- **Compliance With Mediated Settlement**
  Mediation tends to result in high rates of compliance with the settlement agreement.[131] In other words, the parties to a mediated agreement tend to adhere to their settlement agreement. This is partly due to the fact that the mediation

---

[130] UNCITRAL Conciliation Law, *supra* note 87, art. 9.

[131] *See, e.g.*, Betty Southard Murphy, *ADR's Impact on International Commerce*, 48 DISP. RESOL. J. 68, 73 (1993) (referencing ninety percent compliance rates); ADR Guide, *supra* note 105, at app. B, *Sri Lanka Case Study; South Africa Case Study.*

settlement and the dispute must be litigated. As an example, the UNCITRAL Conciliation Law provides the following:[130]

> Article 9. Confidentiality
> *Unless otherwise agreed by the parties, all information relating to the conciliation proceedings shall be kept confidential, except where disclosure is required under the law or for the purposes of implementation or enforcement of a settlement agreement.*

This is a common provision found in many jurisdictions. Mediation works partially because the parties can be confident that their discussions and offers to settle are not going to be repeated or used against them in the future. Litigation proceedings, by contrast, are usually open to the public.

- **Flexibility**
  The parties have a great deal of flexibility to design the mediation process. The mediator can play a simple facilitative role, listening to each side and encouraging the parties. Or, the mediator can play a more active role, meeting with each party separately to learn more about their interests and positions and ultimately even suggesting possible solutions.

  As with negotiation, the *results* of mediation can also be very flexible. Since it is the parties themselves who are reaching a settlement, they can agree to solutions that would otherwise be impossible in arbitration or litigation. For instance, in a dispute with a terminated employee, a company might agree to give its terminated employee a consulting agreement in exchange for his promise not to compete with his former employer. While it is perfectly permissible for parties to agree to this, courts do not generally have the power to include this in a judgment.

- **Settlement Enforcement**
  As mentioned above, mediated agreements from a court-annexed process are generally enforceable like court judgments, which means that they have an expedited enforcement process. Depending on the jurisdiction, even privately mediated agreements can be enforceable like court judgments. In Cambodia, privately mediated settlements that occur at an arbitration forum should enjoy this expedited enforcement. This is a big advantage over negotiated settlements, which do not enjoy any expedited enforcement rights.

- **Compliance With Mediated Settlement**
  Mediation tends to result in high rates of compliance with the settlement agreement.[131] In other words, the parties to a mediated agreement tend to adhere to their settlement agreement. This is partly due to the fact that the mediation

---

130 UNCITRAL Conciliation Law, *supra* note 87, art. 9.

131 *See, e.g.*, Betty Southard Murphy, *ADR's Impact on International Commerce*, 48 DISP. RESOL. J. 68, 73 (1993) (referencing ninety percent compliance rates); ADR Guide, *supra* note 105, at app. B, *Sri Lanka Case Study; South Africa Case Study.*

process is usually considered by the participants to be a fair and satisfying way to resolve disputes.[132] It is also due to the fact that mediation allows the parties to design their own resolution instead of a judge or arbitrator.

- **Higher Chances of Settlement**
  Most mediation programs report high settlement rates.[133] Based on these figures, mediation is probably more successful in achieving settlement than negotiation. Mediation is more successful than negotiation for a number of reasons. First, in mediation, the parties have the unique opportunity to meet and hear the other side's story in an informal setting. Second, negotiation through attorneys has the risk that information will be distorted or misunderstood when passed from Party A to Party A's lawyer then to Party B's lawyer and on to Party B. With mediation, the communication can be direct and clear. Third, negotiation usually exacerbates the personality conflicts between two negotiating attorneys whereas mediation allows for a neutral to resolve those issues. And fourth, in cases of mutual suspicion, settlement proposals presented through a mediator may be taken more seriously and with less suspicion than if presented from the opposing party's attorney.

- **The Party's "Day in Court"**
  Sometimes it is important for a party to have had the opportunity to tell her side of the story, and to feel as though she has been heard. This can make the party feel a little better, regardless of settlement terms. In some countries, this is called having her "day in court." Negotiation does not usually provide a structured opportunity for this to happen.

- **Avoid Corruption**
  The voluntary nature of mediated settlement makes participants less vulnerable to corruption.[134] The mediator cannot extract an unofficial payment since she has no control or power over the parties.

---

[132] *See, e.g.*, World Bank BiH Evaluation Report, *supra* note 108, at 158, n. 186 (citing a 96% user satisfaction rate). *See also*, ADR Guide, *supra* note 105, at app. B, *Sri Lanka Case Study; Bangladesh Case Study.*

[133] Mediation programs have been successful all over the world: 67% settlement rate in Bosnia and Herzegovina (*Presentations on Mediation in Banja Luka and* Sarajevo, MEDIJATOR, Nov.-Dec. 2005, at 3); 50-60% settlement rate in Germany (C. Buhring-Uhle, *Arbitration and Mediation in International Business: Designing Procedures for Effective Conflict Management*, at 278 n.57 (1996), *quoting* Klaus Rohl); 62% settlement rate in Illinois, U.S.A. (Lynn P. Cohn, *Mediation: A fair and Efficient Alternative to Trial*, DuPage County Bar Association Brief, (Oct. 1996)); 80-85% in Texas, U.S.A. (David S. Winston, *Participation Standards in Mandatory Mediation Statutes, You Can Lead a Horse to Water* . . ., 11 OHIO ST. J. DISP. RESOL. 187, 190 (1996).

[134] Austermiller, *supra* note 85, at 142, n. 80. A corrupt mediator, however, might still try to coerce a party into settling through subterfuge or duress.

- **Choice of Neutral**
  In a mediation session, the parties usually choose their neutral, unlike litigation where they are assigned a judge. This choice can help the parties feel confident that the mediator is not biased.

2. Disadvantages

- **Unreasonable Party**
  No party in a mediation can be forced to agree to anything. This is both an advantage and a disadvantage. If one party is unreasonable and does not want to settle, then there is nothing that the mediator can do. Mediation can turn out to be a waste of time and money if one or both of the parties are unreasonable or unwilling to settle. In some cases, this can lead to an increase in the levels of suspicion and animosity between the parties.

- **Unequal Bargaining Power**
  If the parties have very unequal bargaining power, mediation may be dangerous for the weaker party. For instance, a large company might have far greater bargaining power compared to a small family-run shop. If the two sides engage in mediation, the large company can threaten or intimidate the weaker party into an unfair settlement. In such a case, the weaker party might be better protected with the presence of a judge or an arbitrator.

- **Settlement Enforcement**
  Depending on the jurisdiction, privately-mediated settlements may or may not have expedited enforcement rules. Therefore, the parties should consider the jurisdiction where they are contracting to make sure that they understand the applicable enforcement rules. If they are in a jurisdiction that does not provide expedited enforcement rules for privately-mediated settlements, such as Australia, mediation may be less attractive.

- **Cost**
  Mediation can be free if the mediator is a family member or a friend of both parties. But, if the dispute is among two unrelated people or companies, the mediator is usually a paid neutral. The parties might not want to spend the money for mediation, but may prefer to attempt negotiation first to see if a resolution can be found without paying an outsider.[135]

- **Privacy**
  While the parties' communication in connection with mediation should be protected as confidential under the law, some jurisdictions, like Cambodia, do not have a mediation law that specifically protects mediation-related communications. Thus, parties cannot be 100% sure of privacy. Even in jurisdictions where there are confidentiality protections, they still have to trust that the mediator will not disclose private information. With negotiation, there is no third party to worry about.

[135] Although, negotiations can last a long time, which may cost a large amount of lawyer's fees.

Chapter 4 – Arbitration

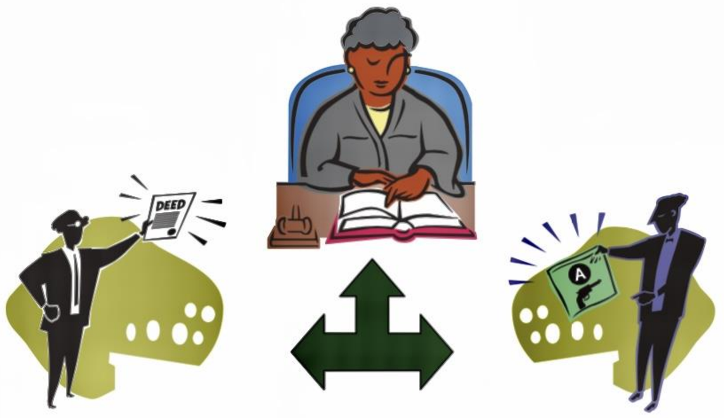

ចេះច្បាប់មិនខ្លាចក្ដី ចេះវិន័យមិនខ្លាចសង្ឃ។

When you understand the law, you do not fear lawsuits; when you understand religious rules, you do not fear the monks. (Cambodian Proverb)

A. What is Arbitration?

Arbitration is the third major ADR (alternative dispute resolution) method. In arbitration, the parties submit their dispute to a neutral third party (usually called the "arbitrator" or if more than one, then called the "arbitration panel" or "tribunal"). This third party considers the evidence the disputing parties have submitted and renders a decision called an "award." As will be discussed later in the text, the award is usually binding on the parties, however, in some cases, the award can be non-binding.

1. History of Arbitration

Arbitration has a long history. It is mentioned in ancient Greek writings as well as in the Christian Bible.[157] Modern commercial arbitration originally developed in Europe during the Middle Ages.[158] Merchants would often travel long distances to markets where they would buy and sell goods and services. Since travel was dangerous and expensive, disputes needed to be resolved quickly and near the location of the markets. However, the standing courts at that time were unable to resolve those disputes quickly and had no knowledge of the merchants' industry standards. This was important since these industry standards were developed to facilitate trading relationships among parties from different countries and cultures. As a result of the courts' limitations, merchants developed private arbitration tribunals that were able to resolve disputes efficiently, often involving industry experts and industry standards.[159]

When English settlers moved to America in the seventeenth and eighteenth centuries, they brought these arbitration models with them. As a result, arbitration played an important role in resolving commercial disputes in the English colonies of America.[160] In 1768, the first permanent arbitration organization was established by the New York Chamber of Commerce.[161] It is even reported that America's first President, George Washington, inserted an arbitration clause in his will to govern any disputes among the beneficiaries.[162] However, at that time, courts in the US, as in most countries, could not enforce arbitration awards, thereby keeping arbitration outside the formal judicial system.

In the twentieth century, as case backlogs began to grow, the courts of many nations began to accept arbitration as a legitimate method of resolving disputes. In the U.S., the 1925 Federal Arbitration Act (FAA) made arbitration clauses in commercial contracts valid and enforceable.[163] Other countries soon followed, leading to the rise of arbitration forums all over the world.[164] In 1923, the International Chamber of Commerce in Paris founded the International Court of Arbitration, which has become one of the best-known arbitration forums in the world.[165] Other important arbitration forums include the

---

[157] STEVEN C. BENNETT, ARBITRATION: ESSENTIAL CONCEPTS, 9 (ALM ed., 2002).

[158] Sarah Rudolph Cole and Kristen M. Blankley, *Arbitration,* HANDBOOK OF DISPUTE RESOLUTION, 318, 320 (Moffitt and Bordone ed., 2005).

[159] *Id.*

[160] Boston, like many colonial American communities, passed laws encouraging arbitration. Patterson et al., *supra* note 9, at 118.

[161] Bennett, *supra* note 157, at 9.

[162] Patterson et al., *supra* note 9, at 118.

[163] *See* FEDERAL ARBITRATION ACT, 9 U.S.C. § 1 – 307 (1970).

[164] Today, international corporations prefer international arbitration over all other forms of dispute resolution. *See, e.g.*, Dr. Loukas Mistelis, *International Arbitration—Corporate Attitudes and Practices—12 Perceptions Tested: Myths, Data and Analysis Research Report*, THE AMERICAN REVIEW OF INTERNATIONAL ARBITRATION 525, 538 (2004).

[165] *See* International Chamber of Commerce website, *available at* http://www.iccwbo.org/policy/arbitration/id2882/index.html (last visited Oct. 19, 2008).

B. Advantages and Disadvantages of Arbitration

1. Advantages

- **Cost**. Arbitration is less expensive than litigation. This is partly because the process is usually streamlined compared to court rules. It is also because arbitration usually has no appeals process.

- **Speed**. Arbitration tends to be much faster than litigation. As mentioned above, arbitration, unlike litigation, generally does not allow for appeals. With litigation, however, parties can appeal at least once and sometimes several more times. In addition, many court systems have very large case backlogs, forcing parties to wait a long time for hearings.

- **Finality**. Because arbitration has no appeals, the arbitrator's decision is usually final. Often, this is a big advantage to the parties.

- **Domestic Enforcement**. Now that Cambodia has passed its Law on Commercial Arbitration, Cambodian Courts can directly enforce arbitration awards. Negotiated or mediated settlements are not as easily enforceable.[175]

- **International Enforcement**. Under the New York Convention on Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (the "New York Convention"), which Cambodia has signed, any arbitration award made in a signatory country is automatically enforceable in all the other signatory countries.[176] This is a big advantage for international disputes since there is no similar international enforcement regime for court decisions.[177]

- **Preservation of Relationships**. While arbitration does have adversarial aspects, it is generally less adversarial than court litigation. This may help preserve relationships between parties.

---

[175] However, there is an exception as mentioned in the preceding chapters on negotiation and mediation. Parties that are already in a lawsuit in the Cambodian Courts may attempt settle their cases. If they reach a 'judicial compromise' that is recorded in the court protocol (court record), it has the same force and effect as a court judgment and can be enforced through the courts. CCP-KC *supra* note 7, art. 222.

[176] Over 140 countries have signed the New York Convention.

[177] *But see,* THE HAGUE CONVENTION ON CHOICE OF COURT AGREEMENTS, Hague Conference on Private International Law, June 30, 2005, 44 I.L.M. 1294, *available at* http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=98 (last visited Oct. 19, 2008). This convention allows for recognition and enforcement of choice of forum clauses and resulting judgments in commercial disputes among signatory countries. The Convention is drafted but awaits ratification. At the time of writing, only one country, Mexico, has ratified it. *See Convention Inches Ahead*, ABA Journal 60 (December, 2007).

- **Privacy**. Unlike court litigation, arbitration is usually a private process. This can be a big advantage if the parties do not want the public to learn the details of their dispute.

- **Flexible Remedies.** Arbitrators often have the flexibility to award creative remedies that the courts cannot, such as awarding attorney's fees to the prevailing party.

- **Expertise of Arbitrator.** The parties can choose arbitrators that have expertise in their area of business, for instance, in garments or oil extraction. Most court systems, on the other hand, do not have expert judges for specific areas of law and so the parties may have a presiding judge with no specific knowledge of their industry. Thus, in cases where specific knowledge in an area of business or law is important, the arbitration process may yield a more just and well-informed result.

- **Impartiality of Arbitrator.** Parties to international disputes often worry that the judges in the home country of a party might favor that party—sometimes called "home court advantage." But with arbitration, the parties can choose the arbitrators and thus eliminate potential national bias.

- **Flexible Procedures.** Parties can often choose whether they want a complex procedure that looks like litigation or a more simple procedure. With court litigation, the parties must follow the legal procedures, even if they do not like them. In a 2004 survey, this advantage was cited as the top reason why international corporations chose arbitration.[178]

[178] Mistelis, *supra* note 164, at 543.

2. Disadvantages

- **Costs**. Although arbitration is generally less expensive than litigation, it can still become expensive. The parties must pay for the arbitrator's time, the courtroom, the fee of the arbitration forum, as well as all the normal litigation fees like attorney's fees and related costs. This is usually more expensive than negotiation and sometimes more expensive than mediation.

- **Speed**. Although arbitration is generally faster than litigation, it can be slower than negotiation and mediation. The parties usually need more time to prepare their case for arbitration than if they were pursuing mediation or negotiation.

- **Lower Compliance**. Because the arbitrator's award is not the product of negotiation and compromise, there is a greater likelihood of non-compliance with the award. Therefore, the parties may have to spend more on extra lawyer costs required to pursue judicial enforcement.

- **No Public Hearing.** In some situations, a party may prefer a public hearing, for instance, to publicly defend herself against claims or to punish the other side with possible public embarrassment. Since arbitration does not allow this, it is a potential disadvantage to parties in certain situations.

- **Preservation of Relationships**. While arbitration can potentially better preserve the parties' relationship than litigation, the other two forms of dispute resolution, negotiation and mediation, are even more effective at this.

- **Uncertain Results**
  If the arbitrators are acting in the role of *amiable compositeur*, they will judge the case based on principles of equity, not necessarily the governing substantive law. This may lead to uncertain results.